

**T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SEKİZİNCİ SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ
ATATÜRKÇÜLÜK ÜNİTESİNİN İŞLENİŞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİ**

EBRU KESKİN

DR. ÖĞR. ÜYESİ BETÜL BATIR

TEZ DANIŞMANI

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

İSTANBUL-2018

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEKİZİNCİ SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ
ATATÜRKÇÜLÜK ÜNİTESİNİN İŞLENİŞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN
GÖRÜŞLERİ

EBRU KESKİN

DR. ÖĞR. ÜYESİ BETÜL BATIR

TEZ DANIŞMANI

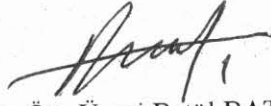
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ

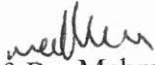
İSTANBUL-2018

Bu çalışma 09.11.2018 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek
Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Betül BATIR
İstanbul Üniversitesi
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN
İstanbul Üniversitesi
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Hülya ÇELİK
Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

ÖNSÖZ

Atatürkçülük, Osmanlı Devleti çöktükten sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin yol haritasını meydana getirmiştir. Türk milletini medeni ülkeler seviyesine çıkarmak adına, ihtiyaç duyulan unsurları bünyesinde toplayan Atatürkçülük sayesinde Türk toplumu kısa zamanda ayağa kalkmıştır. Ancak Atatürk'ün ölümüyle beraber bu yol haritasından sapmalar meydana gelmeye başlamıştır. Günümüzde Atatürkçülükle ilgili özellikle gençlerin doğru bilgilere çok da sahip olmadıkları görülmektedir. Atatürkçülüğü gelecek nesillere aktarmak için 8.sınıfta yer alan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi oldukça önem arz etmektedir. Bu önem düşünülerek ders inceleme kapsamına alınmıştır.

Bu çalışma, 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde Atatürkçülük ünitesi üzerine yoğunlaşmakta olup, dersi anlatmakla yükümlü öğretmenlerin gözlemleriyle Atatürkçülük ünitesinin nasıl öğretildiği ile ilgili fikir vermesi açısından yapılmıştır. Çalışmaya gönüllü olarak katılan öğretmenlerden gelen olumlu ve olumsuz yorumların objektif biçimde aktarıldığı çalışmanın ana düşüncesi; Atatürkçülük ünitesinin öğretiminde ders kitabı, yıllık plan gibi bileşenlerin ne derece etkili olduğu, tespit edilebilen sorunlar ve üniteyi başarılı bir şekilde öğretebilmek adına neler yapılabileceği hakkında durum değerlendirmesinde bulunabilmektir.

Tezimin meydana gelmesinde, bana lisans eğitimimden beri akademik anlamda hep yardımcı olan, bu yardımlarını yüksek lisans eğitimim sırasında da devam ettirip bu serüvende bana yol gösteren danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Betül BATIR'a şükranlarımı sunarım.

Tez savunma jürimde yer almayı kabul ederek tezimle ilgili görüş ve önerilerini aktaran Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN'a teşekkür ederim. Tez konumu bulma ve tez yazma aşamalarında bana rehberlik eden Arş. Gör. Hamide KILIÇ'a katkılarından ötürü minnettarım. Yüksek lisansa başlamamı ve sürdürmemi sağlayan Prof. Dr. Mustafa AYDIN, Prof. Dr. Ömer ÇAKIROĞLU ve Arş. Gör. Senem GÖNENÇ'e ayrıca teşekkür ederim.

Bu süreçte bana destek olan arkadaşlarıma ve değerli görüşleriyle tezime katkı sağlayan öğretmenlere çok teşekkür ederim.

Benden manevi desteklerini hiç esirgemeyen aileme sevgilerimi sunuyorum.

Ebru KESKİN

ÖZET

8.SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ ATATÜRKÇÜLÜK ÜNİTESİNİN İŞLENİŞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine adını veren Atatürkçülük konuları, ortaokul 8.sınıfta ayrı bir ünite olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuların öğretilmesi gerek Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini oluşturması gerekse geçmişten günümüze ülkemize sağladığı katkıları göstermesi açısından önem taşımaktadır. Durum çalışması yönteminin kullanıldığı bu nitel araştırma, 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi Atatürkçülük ünitesinin işlenişine dair öğretmen görüşlerine yer vererek bu önemi ortaya koymaya çalışmaktadır. Dersi veren öğretmenlerin Atatürkçülük ünitesinin daha etkili ve ilgi çekici işlenmesiyle ilgili görüşleri çalışmanın hareket noktasını oluşturmaktadır. Bu görüşleri toplamak amacıyla uzman görüşünden geçirilmiş yarı yapılandırılmış görüşme formu, araştırmanın örneklemini oluşturan İstanbul ili Avrupa yakası Şişli, Esenler, Fatih ve Bakırköy ilçelerindeki Türk ve azınlık devlet okullarında 2016-2017 eğitim öğretim yılında 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini veren 28 öğretmene uygulamıştır. Dört alt problemden yola çıkılarak hazırlanmış on dört soruluk bu görüşme formu katılımcılara yöneltilmiştir. Yüz yüze görüşme ve soru cevap yöntemlerinin beraber kullanıldığı bu çalışmanın içerik analiziyle yapılan incelemelerinde çeşitli bulgular elde edilmiştir. Katılımcıların, ders kitabında bilişsel ve duyuşsal anlamda eksiklikler olduğu sonucuna vardıkları tespit edilmiştir. Bu eksikliklerin giderilmesi noktasında görüşleri alınan öğretmenler; kitabın görsel içeriğinin zenginleştirilmesi, hazırlık ve değerlendirme sorularının iyileştirilmesi ve yıllık planda değişiklikler yapılması konularını dile getirmişlerdir. Bunun yanında konuların öğretiminde sadece ders kitabına bağlı kalınmaması gerektiği de katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Ayrıca araştırma sonucuna göre, farklı aktiviteler için ders saatinin yetersiz kaldığıyla ilgili çok fazla eleştiri olduğu ortaya çıkmıştır. Öyle ki çoğu zaman ders kitabı tek kullanılsa dahi konuların yetişmediği yorumları yapılmıştır. Ders kitabında laiklik, devletçilik gibi belli başlı Atatürk ilkelerinin öğrenciye aktarılmasında sorunlar yaşayan bazı katılımcılar bunlarla ilgili çeşitli önlemler alınmasını talep etmişlerdir. Sonuç olarak, ders kitabında Atatürkçülük ünitesinin anlatımını beğenen katılımcılar mevcut olsa da katılımcıların çoğu genel bir iyileştirme isteğinde bulunmuşlardır.

ABSTRACT

TEACHERS' OPINIONS REGARDING HOW "KEMALISM" IS TOUGHT ON THE 8TH GRADE REPUBLIC OF TURKEY REVOLUTION HISTORY AND KEMALISM COURSE

Kemalism subjects, which give its name to Revolution History and Kemalism course, appear as a dedicated module in secondary school eighth-grade. Teaching these subjects is essential because they form the basis of Republic of Turkey and also to show the contributions that have been made by them until today. This quantitative research, utilizing case study method, is trying to reveal the importance of these subjects by covering teachers' views regarding the way Kemalism module is taught in eighth-grade Revolution History and Kemalism course. Teachers' views of teaching Kemalism module in a more effective and interesting way form the starting point of this research. In order to obtain the seviews, expert-reviewed semi-structured interview survey is applied to 28 teachers in Turkish and minority state schools in Istanbul European side provinces of Şişli, Esenler, Fatih and Bakırköy which form the sampling of this research. Prepared based on four sub problems, this 14-question survey prompted to participants. Using content analysis, examinations of this study which utilized face toface meetings and question-answer methods, led to several findings. It is determined that the participants have concluded that there are cognitive and affective deficiencies in the course book. Teachers are asked to give their opinions in relation to elimination of these deficiencies and they expressed the enrichment of visual content in the course book, improvements of evaluation questions and changes in yearly plan. Besides this, it is emphasized that one should not adhere only to coursebook in teaching of the subjects. Moreover, based on there search results, it was revealed that there are so many criticism regarding insufficiency of course hours. Such that, most of the time, even if one uses course book as the only mean of course material not all subjects are covered. Some participants, who have had problems with teaching Atatürk's major principles such as secularism and statism, requested several precautions to be taken in regard to this. All in all, even though some participants are satisfied with the way the subject is covered in Kemalism coursebook, many of them made a request for general improvements.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
TABLolar LİSTESİ	IX
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	X
KISALTMALAR LİSTESİ	XI
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. PROBLEM DURUMU	1
1.2. AMAÇ/ PROBLEMLER VE ALT PROBLEMLER	1
1.3. ÖNEM	2
1.4. SAYILTILAR	2
1.5. SINIRLILIKLAR	3
1.6. TANIMLAR	3
BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE/ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	4
2.1. T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ.....	4
2.1.1. Dersin Önemi ve Amacı	5
2.1.2. Dersin Kapsamı	7
2.2. DERSİN UYGULANMASINDA KULLANILAN ÖĞRETİM PROGRAMI	10
2.3. 2016-2017 EĞİTİM ÖĞRETİM DÖNEMİNDE OKUTULAN 8.SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERS KİTABI	11
2.3.1. Atatürkçülük Ünitesi	13
2.3.2. Atatürkçülüğün Türk Milleti İçin Önemi ve Değeri.....	18
2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	19
BÖLÜM III: YÖNTEM	21
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	21
3.2. ÇALIŞMA GRUBU	21
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	23
3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	27

BÖLÜM IV: BULGULAR	28
4.1. DERS KİTABININ GENELİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER	28
4.1.1. Hazırlık Çalışmaları	28
4.1.2. Görseller	32
4.1.3. Ölçme ve Değerlendirme.....	39
4.2. ATATÜRKÇÜLÜK ÜNİTESİ HAKKINDA GÖRÜŞLER	43
4.2.1. Ünite Genelinin Planla Bağlantısı	43
4.2.2. İlkeler ve Kazanımlar Hakkında Görüşler.....	46
4.2.2.1. Cumhuriyetçilik İlkesi	46
4.2.2.2. Milliyetçilik İlkesi	49
4.2.2.3. Halkçılık İlkesi	53
4.2.2.4. Devletçilik İlkesi	59
4.2.2.5. Laiklik İlkesi.....	64
4.2.2.6. İnkılapçılık İlkesi.....	70
4.2.2.7. Etkinliklerin Atatürk İlke ve İnkılaplarına Sahip Çıkma ve Devamlılığını Sağlama Durumu ve Bunların Kazanımlarla Uyumu.....	75
4.2.2.8. İçeriğin“Atatürk İlkelerinin Modern Türkiye’nin Kuruluşu ve Gelişmesindeki Yerine ve Önemine İnanır.“İfadesini Öğrenciye Kazandırması Bakımından Uyumu	80
4.3. SORUNLAR	84
4.4. ÖNERİLER	92
BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	103
5.1. TARTIŞMA VE SONUÇLAR	103
5.2. ÖNERİLER	107
5.2.1. Cumhuriyetçilik İlkesi	109
5.2.2. Milliyetçilik İlkesi	109
5.2.3. Halkçılık İlkesi	109
5.2.4. Devletçilik İlkesi	110
5.2.5. Laiklik İlkesi.....	110
5.2.6. İnkılapçılık İlkesi.....	110
KAYNAKLAR.....	111
EKLER.....	116
ÖZGEÇMİŞ.....	119

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılı 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Ünitelerin Ders Saati, Beceri ve Değer Tablosu.....	13
Tablo 2.2. Atatürkçülük Ünitesinde Yer Alan Konuların Görsel Özellikleri.....	18
Tablo 3.1. Katılımcı Öğretmenlerin Demografik Özellikleri	22
Tablo 3.2. Katılımcı Öğretmenlerin Görevli Oldukları Okullar	23
Tablo 4.1. Ders Kitabındaki Hazırlık Sorularının Uygunluğu Konusundaki Öğretmen Görüşleri ...	28
Tablo 4.2. Ders Kitabındaki Görsellere İlişkin Öğretmen Görüşleri	32
Tablo 4.3. Ders Kitabının Ölçme ve Değerlendirme Bölümlerinin Yeterliliği Konusunda Öğretmen Görüşleri	39
Tablo 4.4. Atatürkçülüğün Amaç ve Niteliklerini Kavratması Açısından Ders Kitabı ile Yıllık Planın Uyumu Hakkında Öğretmen Görüşleri	43
Tablo 4.5. Ders Kitabındaki Cumhuriyetçilik İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri	46
Tablo 4.6. Ders Kitabındaki Milliyetçilik İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri	49
Tablo 4.7. Ders Kitabındaki Halkçılık İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri	53
Tablo 4.8. Ders Kitabındaki Devletçilik İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri	59
Tablo 4.9. Ders Kitabındaki Laiklik İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri	64
Tablo 4.10. Ders Kitabındaki İnkılapçılık İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri	70
Tablo 4.11. Ders Kitabındaki Etkinliklerin Atatürk İlke ve İnkılaplarına Sahip Çıkma ve Devamlılığını Sağlama Konusunda Öğrencilerin Duyuşsal Alanına Hitap Eden Yönleri ve Bunların Programdaki Kazanımlarla Uyumu İle İlgili Öğretmen Görüşleri.....	75
Tablo 4.12. Ders Kitabındaki İçeriğın “Atatürk İlkelerinin Modern Türkiye’nin Kuruluşu ve Gelişmesindeki Yerine ve Önemine İnanır.” İfadesini Öğrenciye Kazandırması Bakımından Uygunluğu Hakkında Öğretmen Görüşleri	80

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 4.1. 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 100. Sayfada Yer Alan Görsel	35
Fotoğraf 4.2. 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılında Okutulan 8.Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 154. Sayfada Yer Alan Görsel.	36

KISALTMALAR LİSTESİ

A:Azınlık okulu öğretmeni

EBA: Eğitim Bilişim Ağı

F: Frekans

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

N: Kişi sayısı

T:Türk okulu öğretmeni

TTKB: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı

TEOG: Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (Sınavı)

T.C: Türkiye Cumhuriyeti

%: Yüzde

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. PROBLEM DURUMU

Tam bağımsızlığı, özgürlüğü, ulusal egemenliği, çağdaşlaşmayı amaçlayarak başarılan Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sonra bilimin ve teknolojinin son gereklerine göre kurulan Türkiye Cumhuriyeti'ni laik, demokrat ve sosyal bir hukuk devleti olarak tüm öğeleriyle sonsuza dek yaşatmak için oluşturulan ilkeler bütününe Atatürkçülük denir (Özden, 2003, s.336). Atatürkçülükte sağlam bir gençlik yetiştirmek, Türkiye Cumhuriyeti'nin parlak geleceğini gerçekleştirmede temel bir güçtür (Alpargu, Özçelik ve Yavuz, 2003, s.241). Bu amaçla Milli Eğitim Bakanlığı, ilkokuldan itibaren Atatürkçülükle ilgili konuları çeşitli dersler içinde verilmektedir. Ancak Atatürkçülüğün ayrı bir ders olarak okutulması ilk olarak ortaokul 8.sınıfa tekabül etmektedir.

Bu tezin temel amacı, Atatürkçülük konularının öğretiminde mevcut durumu belirleyerek, bu konuların nasıl öğretildiğini tespit etmektir. Atatürkçülük ünitesi ders kitabına bağlı olarak işlendiği için yıllık plandaki kazanımlarla ilişkisi de ayrıntılı biçimde irdelenmiştir. Ayrıca bu tezde T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının genelini ilgilendiren sorular da yer almaktadır. Buradaki amaç, Atatürkçülük ünitesinin diğer ünitelerle ilişkisini belirlemektir. Bu kapsamda tezin içeriğinde, görüşme yapılan öğretmenlerin dersin işleniş sırasında genel görüşleri, kitabın yeterliliği hakkındaki düşünceleri, tespit ettikleri sorunlar ve sorunlara geliştirdikleri öneriler de yer almaktadır.

Nitel araştırma yöntemlerinden temel nitel araştırma kullanılarak yapılan çalışmada, 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabındaki "Atatürkçülük" ünitesinin öğretmenler açısından nasıl işlendiği açık bir şekilde ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu sebeple araştırma kapsamında ders kitabındaki resimler ve anektodlarla zenginleştirilmiş ünitenin uygulayıcısı konumundaki öğretmenlerle görüşmeler yapılması uygun görülmüştür.

1.2. AMAÇ/ PROBLEMLER ve ALT PROBLEMLER

Araştırmanın genel amacı, 2016-2017 eğitim öğretim yılında 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini okutan öğretmenlerin standart ders kitabı hakkındaki düşüncelerini, MEB'in yıllık planına göre kazanımlara ulaşmada karşılaştıkları sorunları ve bunlara geliştirdikleri çözümleri bu dersi veren öğretmenlerin görüşlerini alarak tespit

etmektedir. Elde edilen görüşler değerlendirilerek, Atatürkçülük ünitesini daha etkili hale getirmek için önerilerde bulunmak hedeflenmektedir.

Araştırmanın problem cümlesi “8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi “Atatürkçülük” ünitesinin işlenişine dair öğretmenlerin görüşleri nelerdir?” dir. Bu bağlamda araştırmanın alt problemleri ise şöyle sıralanmaktadır:

1-8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi “Atatürkçülük” ünitesi işlenirken kullanılan standart ders kitabının öğretmen görüşlerine göre yeterliliği nedir?

2-Öğretmenlerin görüşlerine göre 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi “Atatürkçülük” ünitesi işlenirken yıllık plandaki kazanımları elde etme durumu nedir?

3- 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi “Atatürkçülük” ünitesi işlenirken öğretmenlerin gözlemlediği sorunlar nelerdir?

4-8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi “Atatürkçülük” ünitesinin daha etkili işlenebilmesi adına öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

1.3. ÖNEM

Atatürkçülük, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve yükselmesinde temel alınan bir değerler sistemidir. Bu değerler sistemini öğrencilere en iyi şekilde kazandırmak isteyen Milli Eğitim Bakanlığı, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde Atatürkçülük ünitesine ayrı bir bölüm ayırmıştır. Bu tez, 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi Atatürkçülük ünitesiyle ilgili, hem Türk hem azınlık devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin görüşlerinin bir arada ele alındığı bir çalışmadır. 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine giren öğretmenlerden elde edilen görüşlerle, Atatürkçülük ünitesi çerçevesinde çalışma yapılarak, ünitenin daha etkili nasıl öğretilbileceği belirlenmeye çalışılmıştır. Derse adını da veren “Atatürkçülük” ünitesinin öğretmenler tarafından nasıl işlendiğini anlamak bu bağlamda büyük önem arz etmektedir.

1.4. SAYILTILAR (VARSAYIMLAR)

- 1- Görüşme yapılan öğretmenler soruları dikkatle cevaplandırmışlardır.
- 2- Öğretmenlerin, öğrencilerden gelen tepkileri objektif olarak yansıttığı kabul edilmiştir.
- 3- Görüşme yapılan öğretmenler çalışmaya gönüllü olarak katılmışlardır.
- 4-Öğretmenlerin görüşlerini samimi ve doğru şekilde ifade ettikleri kabul edilmiştir.

1.5. SINIRLILIKLAR

1-Araştırmada 2016-2017 eğitim oğretim yılında İstanbul ili Avrupa yakası Şişli, Esenler, Fatih ve Bakırköy ilçelerindeki Türk ve azınlık devlet okullarında, 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatrklk dersini okutan 28 oğretmenle sınırlandırılmıştır.

2-Çalışma bir ay boyunca yapılan görüşmelerle sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Atatrklk: Atatürk tarafından oluşturulan düşünce ve ilkeler bütünü.

İnkılap Tarihi: Osmanlı Devleti'nin yıkılma döneminden Türkiye Cumhuriyeti'nin 1945'li yıllarına kadar anlatılan dönem.

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana amaç; yurdu koruyarak, milleti çağdaş ve mutlu kılacak bir eğitim sistemi meydana getirmektir. Bu amaç doğrultusunda belirlenen Türk milli eğitiminin amaçları şöyle sıralanabilir:

- 1- Türk milletini, uygarlıkta en ileriye götürmek,
- 2- Gençleri, Türk milletini yüceltecek milli, medeni, insani, fikir ve hislerle donatmak,
- 3- Milliyetçi, cumhuriyetçi, halkçı, laik ve inkılapçı cumhuriyet vatandaşları yetiştirmek,
- 4- Gençlerin, toplumsal ve ekonomik hayatta kullanacakları bilgi ve becerileri kazandırmak,
- 5- Üst okullara öğrenci hazırlamak (Gül, 1995, s.269).

Türk milli eğitiminin amaçlarına ulaşabilmek için ise şu ilkeler temel kabul edilmiştir:

- 1-Öğretimin milli olması,
- 2-Öğretimin bir bütün olması,
- 3-Öğretimin bilim ve teknolojiye dayanması,
- 4-Türk milli eğitiminin hayata dayalı olması,
- 5-Herkese okuma-yazma öğretilerek bilgisizliğin ortadan kaldırılması,
- 6-Öğretimin laik olması,
- 7-Öğretimin karma olması (Gül, 1995, s.269).

Türk eğitim sistemi, Türk milletinin bütün bireylerini; Atatürk inkılap ve ilkelerine, Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan yurttaşlar olarak yetiştirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca bu bireylerin insan haklarına ve anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları

davranış haline getirebilmiş kişiler olmalarını arzulamaktadır. Bu bağlamda ülkemizde Atatürkçülükle ilgili konular iki kısımda incelenebilir. Bunlardan birincisi ders içeriklerine göre ilkokuldan başlayarak (Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Müzik vd.) Atatürkçülük ile ilgili konuların (kazanımlar) eklenmesidir. İkincisi ise; İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının doğrudan ele alındığı derslerdir (Ortaokul: 6-7.sınıf Sosyal Bilgiler dersleri, 8.sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi, ortaöğretim: 11.sınıf -lise 3- İnkılap Tarihi dersi ve yükseköğretim: Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersleri) (Safran, 2012, s.670).

Atatürkçülük konularının işlendiği bölümlerde ve Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders programlarında 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen Türk milli eğitiminin genel amaçları esas alınmaktadır. Ülkemizde 27.04.1981 tarih ve 76 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu Kararı ile “Türk İnkılap Tarihi” dersi ve “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi” dersi müfredat programı belirlenmiştir. Bu programla ilkokuldan, yükseköğretimin sonuna kadar okutulacak olan bu derslerin amaçları ve konuları saptanmıştır (Ulusoy, 2014, s.28). 1981-1982 öğretim yılından itibaren uygulanan İlköğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük (8.sınıf) dersi öğretim programı ise 17.04.2006 tarih ve 65 sayılı Talim ve Terbiye kararıyla onaylanmıştır (Yoluk, 2010, s.4).

2.1.1. Dersin Önemi ve Amacı

Talim ve Terbiye Kurulu'nun 23.02.2006 tarih ve 16 sayılı kararı ile 2008-2009 eğitim-öğretim yılından itibaren uygulanan 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin öğretim programında belirtilen genel amaçları ise şöyledir (MEB):

- 1- Atatürk'ün üstün askerlik, devlet adamlığı ve inkılapçı niteliklerini öğrenerek onun kişilik özelliklerini örnek alır.
- 2- Milli mücadeleden hareketle, Türk milletinin özgürlük, bağımsızlık, vatanseverlik, milli birlik ve beraberlik fikriyle her türlü zorluğun üstesinden gelebileceğini kavrar.
- 3- Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen Türk inkılabının tarihi anlamını ve önemini kavrar.
- 4- Dönemin ağır şartları dikkate alınmak suretiyle, Türk inkılaplarının büyük güçlülere rağmen gerçekleştirildiğini kavrar.
- 5- Türk milli mücadelesi ve inkılabının, milli ve milletler arası özelliklerini kavrayarak, başka milletlerce de örnek alındığını fark eder.

- 6- İnsan hakları, ulusal egemenlik, milliyetçilik, demokrasi, çağdaşlık, laiklik ve cumhuriyet kavramlarının Türk milleti için ifade ettiği anlamı ve bunların önemini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
- 7- Atatürk ilke ve inkılaplarının Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; laik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatır.
- 8- Atatürk'ün dünya görüşünü ve düşüncelerini benimseyerek Atatürkçü düşünce sisteminin bir savunucusu olur.
- 9- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini severek, haklarını bilerek ve kullanarak, sorumluluklarını yerine getirip, ulusal bilince sahip olarak yetişir.
- 10- Ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olan Türkiye Cumhuriyeti'nin dinamik temelini Atatürk ilke ve inkılaplarının oluşturduğunun bilincine varır.
- 11- Türkiye'nin jeopolitik önemini bölgesel ve küresel etkileri açısından değerlendirerek iç ve dış tehditlere karşı duyarlı olur.
- 12- Kanıta dayalı akıl yürütme yeteneklerini geliştirerek geçmişle günümüz arasında bağlantılar kurar ve bu bağlamda benzetmeler yapar.
- 13- Türk milletinin bir mensubu ve insanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.
- 14- Günümüzün ve geleceğin sorunlarına Atatürkçü bir yaklaşımla çözümler getirebilecek tutum, davranış ve beceriler kazanır.

Alpargu, Özçelik ve Yavuz (2003) T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin amacını şöyle ifade eder: Bağımsızlığın hangi şartlarda ve nasıl doğup geliştiğini, modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve milletimizin çağdaşlaşma yolunda büyük önder Atatürk'ün liderliğinde yaptığı inkılapları ve onun ilkelerini öğretmektir (s.22).

Türkiye'nin temelini oluşturan Atatürk ilkeleri ve inkılaplarının herkes tarafından ve özellikle yarının gençleri tarafından iyi anlaşılması gereklidir. Çünkü devletin varlığını sürdürebilmesi, büyük ölçüde Atatürkçü düşünce sistemine bağlı kalınmakla ve gençleri bu düşünce sistemi içinde yetiştirmekle mümkün olacaktır. Gül (1995), Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi dersini okutmaktaki amaçları şu şekilde sıralamıştır (s.1);

- 1- Türk inkılap tarihi olarak, Türk Kurtuluş Savaşı, Atatürk ilkeleri ve inkılapları konusunda doğru bilgiler vermek,
- 2- Atatürkçü düşünce sistemi, Atatürk ilkeleri ve inkılapları ile Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik tehditleri tespit etmek ve ona göre alınacak önlemleri öğretmek,

- 3- Türk gençliğini, Atatürkçü düşünce sistemi ve gelişmeye yönelik inkılapçı bir dinamizm içinde yetiştirmek,
- 4- Türk gençliğini, ülkesi, milleti ve devleti ile bölünmez bir bütünlük içinde, Atatürk ilkeleri ve inkılapları, dolayısıyla Atatürkçü düşünce yönündeki ulusal hedefler etrafında birleştirmek.
- 5- Türk gençliğinin tarihini, milletini, devletini seven, demokrasi ve cumhuriyete bağlı bir şekilde yetişmesini sağlamak.

Tüm bu amaçlardan hareketle Türk inkılabının genç nesillere öğretilmesinin büyük ehemmiyet taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle ayrı bir ders olarak 8.sınıf öğrencilerine Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük adında bir ders oluşturulmuş, önceki neslin başarılarından kıvanç duymaları sağlanmaya çalışılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin yakın tarihine ışık tutan bu ders sayesinde, Türk inkılabını ileriye götürececek gençlerimizin bilişsel ve duyuşsal kazanımlarla söz konusu amaçlara ulaşabilmeleri hedeflenmektedir.

Atatürk inkılaplarının amacı, Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırarak mutlu ve yaşam sevincine sahip bir millet oluşturmaktır (Ural, 2012, s.22). Bu yolda yapılacak çalışmalarla, inkılaplar etkili bir şekilde gelecek nesillere aktarılmalıdır.

Türk inkılabı hem oluş hem de gelişmesi bakımından kendinden önceki inkılaplardan farklılıklar taşımaktadır. Dünya tarihinde yer alan inkılaplar arasında, emperyalist güçlere karşı bağımsızlık elde edilerek kurulan Türkiye Cumhuriyetinin inkılabı önemli bir yere sahiptir (Ural, 2012, s.20). Bu nedenle artık yerleşmiş ve oturmuş bir inkılabı bilmek her Türk gencinin görevi olmalıdır. Ancak böyle ulusumuzun çağın ihtiyaçlarına göre, kendi kendine zorlama olmadan yenilenmesi sağlanabilir (Arslan ve Aydın, 2012, s.21).

2.1.2. Dersin Kapsamı

Günümüzde İnkılap Tarihi dersi, ilköğretimin birinci kademesinde 1., 2. ve 3. sınıflarda Hayat Bilgisi; 4. ve 5. sınıflarda Sosyal Bilgiler dersi içerisinde ikinci kademe 8.sınıfta ve ortaöğretim 11.sınıfta ayrı bir ders olarak 1980 yılından sonra düzenlenmiş öğretim programı ve amaçlar doğrultusunda okutulmaktadır (Kaymakçı ve Er, 2009, s.168). Bu açıdan bakıldığında milli eğitim sisteminin öğrencileri, eğitim hayatlarının büyük bölümünde, bu dersle ilgili donanımlı yetiştirmeye çalıştığı görülmektedir. Öğrencilerin Türk inkılabını benimsemesi ve inkılapla elde edilen kazanımları anlayabilmeleri için dersin kapsamı zamanla genişletilerek verilmeye devam etmektedir. 8.sınıf düzeyinde sosyal

bilgilerin bir devamı konumunda olan bu ders, yine sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından anlatılmaktadır.

Türk inkılabı yaşama dönük bir düşünce sistemidir ve ancak aktif oldukça değer katmaya devam edebilir. Bu amaç doğrultusunda gerek öğretim programında gerek örtük programda Türk inkılabının izleri görülebilmektedir. Öğretmenlere düşen görev öğrencilere en doğru şekilde bu düşünce sistemini kavratmaktır. Bu düşünce sisteminin, Atatürk ilke ve inkılaplarının dayandığı birtakım prensipler bulunmaktadır. Bunları Yaşarbaş (1984) şu şekilde maddeleştirmiştir;

1- Milli Tarih Bilinci: Bir Atatürkçü için milli tarihi bilmek, önceki neslin/ataların yaptığı olumlu ve büyük işleri hatırlamak gerekir. Türk tarihinin medeniyetin en eski çağlarına kadar uzandığı hakkında bilgi sahibi olmak, her Türk için onur ve gurur verici bir şeydir. Tarihi olmayan bir millet köksüz ağaca benzer.

2- Vatan ve Millet Sevgisi: Atatürkçülüğün temel unsurlarından en önemlisi ve başta geleni derin bir vatan ve millet sevgisidir. Bu sevgi anlayışı, saygıyı birlikte getirmiştir. Türk vatanının ve milletinin varlığına ve haklarına en büyük saygıyı göstermesi beklenir. Atatürkçü olan bir kimse başka milletlerin de varlık ve haklarına saygı gösterir.

3- Milli Dil: Milli birliğin, beraberliğin başta gelen ögesi milli dil olan Türkçe'dir. Çünkü dilini seven, milletini de vatanını da sever.

4- İstiklal: Vatanın istiklali ve milletin hürriyet anlayışı da Atatürkçülüğün temel niteliklerindedir. Tarih boyunca hür yaşamaya alışmış Türk milleti için bu doğal bir olgudur.

5-Egemenliğin Millete Ait Oluşu: Egemenlik, kesin olarak milletindir. Her şey, her güç ve her değer millete aittir. Gücünü milletten almayan hiçbir hareketin değeri yoktur.

6-Çağdaş Uygarlık Düzeyinin Üstüne Çıkma Hedefi: Türk milletinin hedefi, çağımız medeniyet düzeyinin üstüne çıkmaktır. Binlerce yıl medeniyette insanlığa öncülük yapmış Türk milletini geri bırakan sebepleri kısa sürede ortadan kaldırmak gerekir. Bunun için de, her şeyden önce ilimden yararlanmak gerekir.

7-Milli Kültürü Geliştirme Hedefi: Yabancı kültürleri kabul edip onlara bağlanmak bir ülkeyi milli benliğinden uzaklaştırır. Milli varlığı tehlikeye sokar.

8-Türk Milletine İnanmak ve Güvenmek: Atatürkçü olmanın en önemli şartlarından biri de Türk milletinin sağduyusuna, zekasına ve üstün yeteneklerine inanmak ve güvenmektir. Bu inançladır ki Atatürk, kurtuluş savaşında ve bu savaştan sonra başkalarının hayal bile edemediği şeyleri yapmış ve gerçekleştirmiştir.

9-Milli Birlik ve Beraberlik Anlayışı: Atatürkçülük deyince, milli birlik ve beraberliği akla getirmek gerekir. Türk vatanının bölünmez bir bütün olduğu anlayışı, bu birlik ve beraberliğin en önemli ögesidir.

10- Ordunun, Okulun ve Dinin Politika Dışı Bırakılması: Atatürkçülük anlayışının en önemli unsurlarından biri de, ordunun yani askerinin, okulun ve dinin politika dışı bırakılmasıdır (Yaşarbaş, 1984, s.158-161).

Bütün dünyada önemli etkileri olan Türk inkılabı, aynı zamanda evrensel bir değer taşımaktadır. Atatürk ve Türk inkılabı, milli kurtuluş hareketlerinde yol gösterici bir rol de oynayarak Türk tarihine damga vurmuştur (Gencer ve Özel, 2011, s.204). Nitekim 1934 yılından bu yana aynı bilinçle okutulan dersin adı zaman zaman Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Türk Devrim Tarihi ve Türk İnkılap Tarihi olarak adlandırılmışsa da hepsi aynı amaca yönelik olmuştur (Gül, 1995, s.2).

8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı 19. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devleti konusu ile başlayıp Avrupa Birliği ve Türkiye konusuyla sona ermektedir. Aşağıdaki tabloda Talim ve Terbiye Kurulu'nun 31.08.2016 tarihli T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine ait 8.sınıf kazanımlarının dağılımı gösterilmektedir (MEB).

Üniteler	Kazanım Sayısı
1. Bir Kahraman Doğuyor	6
2. Milli Uyanış: Yurdumuzun İşgaline Tepkiler	8
3. “Ya İstiklal Ya Ölüm”	7
4. Çağdaş Türkiye Yolunda Atılan Adımlar	25
5. Atatürkçülük	17
6. Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ve Atatürk'ün Ölümü	5

2.2. DERSİN UYGULANMASINDA KULLANILAN ÖĞRETİM PROGRAMI

Atatürk ilke ve inkılaplarının ilköğretim programına eklenmesi 1936 yılında gerçekleşmiştir. Program içerisinde açıklanan görevlerden biri de “ilkokula devam eden çocukları; kuvvetli, cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik, inkılapçı yurttaşlar olarak yetiştirmek” şeklinde tanımlanmaktadır. 1980’li yıllara kadar dersin konularının, ilköğretim kademesinde, “Tarih, Hayat Bilgisi, Yurttaşlık Bilgi ve Sosyal Bilgiler” dersleri içerisinde yerleştirildiği görülmektedir (Tangülü, Tosun ve Kocabıyık, 2014, s.234-235). Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi, ilk bakışta bir tarih dersi gibi görünse de içerdiği kazanımlar bakımından aynı sosyal bilgiler gibi vatandaşlık ve insan hakları, milli güvenlik vb. konuları barındırdığı anlaşılmaktadır (Doğaner, 2006, s.127).

1982 tarihinde Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın (TTKB) 20.02.1982 tarih ve 32 sayılı, 24.09.1986 tarih ve 126 sayılı kararları ile ilköğretim II. kademe ve ortaöğretim kurumlarında “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi” dersi, “Atatürkçülük” kelimesi eklenerek “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” olarak isimlendirilmiştir. Buna ilişkin olarak Atatürkçülüğün öğretimi Milli Eğitim Bakanlığı’nca ilgili konulara dayanarak ilk ve ortaöğretimdeki öğretim programlarına ve ders kitaplarına aktarılması konusu, TTKB’nin 24.09.1986 tarih ve 95 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. 2005’te ilköğretim programlarının yenilenmesiyle birlikte Atatürkçülük konuları, 1-8. sınıflar arasında kaynaşıklık ilkesine uygun olarak yatay ve dikey dağılım doğrultusunda, öğrenci hazır bulunuşluluğuna göre ve program içeriğine uygun olarak düzenlenmiştir (Tangülü, Tosun ve Kocabıyık, 2014, s.235).

İlköğretim kurumlarında uygulanan “Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük” programı, 1981 yılında “Temel Eğitim II. Kademe Okulları (Ortaokul) Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi Müfredat Programı” adıyla kabul edilmiştir (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s.31). 18.01.1982 tarihli Tebliğler dergisinin 2104. sayısında “İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Atatürk İnkılap ve İlkelerinin Öğretim Esasları Yönergesi” yayımlanarak; ortaöğretim kurumlarının 1, 2, ve 3. sınıfları ile temel eğitim okullarının 8. sınıflarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi dersinin amaçları ve açıklamalar kısmı uygulamaya konulmuştur (MEB, 1982).

2.3. 2016-2017 EĞİTİM ÖĞRETİM DÖNEMİNDE OKUTULAN 8.SINIF T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERS KİTABI

Günümüzde teknolojik gelişmeler eğitim alanını da etkilemektedir. Öğretimin etkililiğini artırmayı amaçlayan gelişmeler sayesinde öğretmene ve öğrenciye yardımcı birçok araç gereç (akıllı tahta, tablet vb.) hayatımıza girmiştir. Ancak tüm bu gelişmeler en eski öğretim araçlarından biri olan ders kitaplarının önemini değiştirmemiştir. Halen en çok kullanılan ve en yaygın öğretim materyali ders kitaplarıdır. Çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerini de geliştiren ders kitaplarının, özellikle ilköğretim çağında büyük öneme sahip olduğu görülmektedir (Demirel ve Kıroğlu, 2006, s.38). Ancak ders kitapları sadece bilgi aktarmakla kalmamakta bir toplumun siyasal ve toplumsal kurallarını da öğretmektedir. Özellikle tarih ders kitapları köklerimizizi, belirli bir yerde niçin ve nasıl yaşadığımızı, gerçekte kim olduğumuzu açıklamakta kullanılmaktadır (Pingel, 2003, s.1).

En temel öğretim materyallerinden biri olan ders kitabının iyi hazırlanması hem öğretmen hem öğrenci için büyük öneme sahiptir. Bu bilince sahip yazarlar, ders kitaplarını şu kriterlere göre yazmışlardır (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s.248):

- Öğrencinin derse ilgisini artırması,
- Konuların amaçlarını açıkça ortaya koyması,
- Öğrencinin ilgisini dersin önemli bölümlerine yönlendirmesi,
- Dersin önemli bilgileri sunması,
- Bilginin depolanması için yarar sağlaması,
- Yeterince örnek ve uygulamaya yer vermesi,
- Öğrenciyi bilgi ve becerilerini geliştirmek için özendirme,
- Öğrenciye problemi anlamayı ve çözmeyi öğretmesi,
- Öğrencinin kendi değerlendirmesi için seçenekler sunması,
- Öğrenciyi; benlik, iç kontrol, çalışma vb. yönlerden gelişmeye özendirme,
- Yazı genişliği, sayfa yapısı, renk, resim, çizim, cilt, kapak vb. biçimsel özelliklerinin de uygun yapıya sahip olması gerekmektedir.

Ülkemizde okutulması düşünülen bir ders kitabında, belli bir dersin öğretimi amacıyla, içeriği öğretim programında belirtilen kazanımlara uygun ve belirli bir düzeydeki öğrencilere yönelik olarak hazırlanmış, Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından kabul edilmiş ve Tebliğler dergisinde yayınlamış olması şartları aranmaktadır (Dönmez ve Yazıcı, 2008, s.249).

Bu araştırmanın birinci alt probleminde 2016-2017 T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının yeterliliği sorgulanmaktadır. 2016-2017 ders yılı içerisinde kullanılan, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi için kabul edilen kitap Tuna Matbaacılık tarafından basılmıştır. Sami TÜYSÜZ tarafından yazılan İlköğretim 8 Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı 231 sayfadan oluşmaktadır. Toplamda yedi ünite barındıran kitapta bir organizasyon şeması, sözlük, kronoloji, kaynakça, Türkiye haritası ve Türk dünyası haritası da bulunmaktadır.

Kitapta yer alan üniteler ve isimleri şöyledir:

- 1.Ünite:** Bir Kahraman Doğuyor
- 2.Ünite:** Milli Uyanış: Yurdumuzun İşgaline Tepkiler
- 3.Ünite:** Ya İstiklal Ya Ölüm
- 4.Ünite:** Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar
- 5.Ünite:** Atatürkçülük
- 6.Ünite:** Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ve Atatürk'ün Ölümü
- 7.Ünite:** Atatürk'ten Sonra Türkiye: İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası

Tablo 2.1.'de 2016-2017 eğitim öğretim yılında okutulan 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında yer alan yedi ünitenin haftalık ders süresi ile bu üniteler işlenirken verilecek beceri ve değer tablosu gösterilmektedir.

Tablo 2.1. 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılı 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabındaki Ünitelerin Ders Saati, Beceri ve Değer Tablosu

ÜNİTENİN ADI	DERS SAATİ	DOĞRUDAN VERİLECEK BECERİ	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
Bir Kahraman Doğuyor	6	Zaman ve kronolojiyi açıklama	Sorumluluk
Milli Uyanış: Yurdumuzun İşgaline Tepkiler	10	İletişim	Vatanseverlik
Ya İstiklal Ya Ölüm	8	Karar verme becerisi	Dayanışma, özgürlük ve bağımsızlık
Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar	14	Değişim ve sürekliliği algılama	Özgüven, sorumluluk, çağdaşlaşma
Atatürkçülük	18	Sosyal katılım	Çalışkanlık
Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ve Atatürk'ün Ölümü	4	Çıkarımda bulunma	Barış – Türk büyüklerine saygı
Atatürk'ten Sonra Türkiye: İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası	12	Bilgi teknolojilerini kullanma	Duyarlılık

Tabloya göre Atatürkçülük ünitesine 18 ders saati yani 9 haftalık bir süre ayrılmaktadır. Bu süre içerisinde öğretmenlerin öğrencilere sosyal katılım becerisi ve çalışkanlık değerini kazandırması planlanmaktadır. Sosyal katılım becerisiyle öğrencilerin, topluma tam bir uyum içinde, sorunlara birlikte çözüm bulmaları beklenmektedir.

2.3.1. Atatürkçülük Ünitesi

Atatürkçülük; Türk milletine, bugün ve gelecekte tam bağımsızlığa, huzur ve refaha sahip olması, devletin millet egemenliği esasına dayandırılması, aklın ve bilimin rehberliğinde, Türk kültürünün çağdaş uygarlık düzeyi üzerine çıkarılması amacını hedeflemektedir. Kurtuluş savaşı başarı ile sonuçlanıp cumhuriyet ilan edildikten sonra Türk toplumunu geliştirmek, çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak gerektiği anlaşılmış ve bu sebeple her alanda yenilikler uygulanmıştır. Belirli ilkeler üzerine kurulan Türk devletinin dayanağı, Atatürk ilkeleridir (MEB, 1989, s.180-181).

Atatürkçülük Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlüğü'nde ise şu şekilde yer almaktadır: *“Atatürk'ün düşünce ve uygulamalarından kaynaklanan, Türk Devleti'nin*

bağımsızlık ve bütünlüğünü, milli egemenliğini, kişi özgürlüğünü, çağdaş olmayı amaçlayan, akla, bilime ve gerçeğe dayanan, evrensel ağırlıklı, geleceğe yönelik, birbiri ile uyumlu amaçlar, uygulamalar ve ilkeler bütünü, Kemalizm.” (2017).

Atatürkçülüğü ve onun oluşturan öğeleri anlayabilmek için yakın tarihimize bakmak gerekmektedir. Önceki nesil, geçmişten gelen iyilikleri ve kötülükleri görerek, olayların meydana getirdiği acıları çekerek ve milletin gerçek menfaatlerini öğrenerek Atatürkçülüğü oluşturmuşlardır (Kaynar, 1986, s.290). Atatürkçülüğü bir bütün olarak kabul etmek, onu anlamının birinci şartıdır. Atatürk’ün düşünceleri, devrinden şartlarından ayrı tutulamaz (Çelebi, 2011, s.197). Atatürkçü düşünce sisteminin oluşmasında; Atatürk’ün iyi bir eğitim alması ve ülke sorunlarının tartışıldığı bir ortamda yetişmesi, Ziya Gökalp gibi dönemin düşünürlerinden etkilenmesi, Türk milliyetçiliği düşüncesini benimsemesi önemlidir (Öztürk, 2011, s.155).

Atatürkçülük veya Kemalizm, Atatürk Devrimi’nin düşünce sistemidir. Türk devrimini gerçekleştiren kişi Mustafa Kemal Atatürk olduğu için bu değişim Atatürkçülük olarak isimlendirilmiştir. Atatürkçülük, bilimi temel alan çağdaşlaşma gibi kavramları bünyesinde toplayan Atatürk devrimlerini bir yaşam biçimi haline getirmeyi hedeflemektedir.

Atatürk’ün gösterdiği hedefler ve yöntemler bugünde Türk milletinin ihtiyaçlarını karşılayacak niteliktedir (Çelebi, 2011, s.197). Atatürkçülükle ortaya konanlar; siyasal, ekonomik ve yargı gibi temel konulardan başlayarak devam ettirilmiştir. O nedenle Atatürkçülüğün özü ve amacı, Osmanlı dönemi yenilik hareketleriyle aynı değildir. Çünkü amaç imparatorluğu düzeltme ve yaşatma değil, yeniyi modern esaslarla kurup çağdaştırmaktır (Gül, 1995, s.400).

Atatürkçülüğü oluşturan dört faktörü şöyle sıralamak mümkündür:

- 1- Tam bağımsızlık taraftarıdır.
- 2- Halkçıdır, demokratiktir, sosyaldır ve barışçıdır.
- 3- Pozitif ilme ve özgürlüğe dayanır.
- 4- Dinamiktir (Kaynar, 1986, s.289).

Kemalizm, evrensel boyutta bir ideoloji ve doktrindir. O döneme kadar, devrimlerin ardında toplumsal sınıflar vardır. Örneğin Fransa devriminin ardında burjuvazi, Rus devriminin ardında işçi sınıfı var iken Türk devrimin arkasında herhangi bir toplumsal sınıf bulunmamaktadır. Türk devrimi, toplumda “bağımsızlıktan yana” tüm sınıf ve katmanların bir

araya gelmeleri ve önce bir “bağımsızlık savaşı” ve ardında da, “modern” bir devletin kurulması biçiminde ilerlemiştir (Ateş, 1998, s.612).

Osmanlı Devleti’nden kalan ümmetçi esasa dayalı tutucu, monarşik iktidarların egemenliğinde yaşamış olan Türk toplumunu modern, çağdaş ve akılcı hale getirmeyi amaçlayan, halk egemenliği kavramını ön planda tutan ve güncelliğini hala koruyan Atatürkçülüğü altı temel ilke meydana getirmektedir. Bunlar; cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılapçılıktır (Türker Tekin, 2003, s.211-212).

Bir değerler sistemi olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan itibaren rotayı belirleyen Atatürkçülüğü oluşturan ilkeleri kısaca şöyle sıralayabiliriz (Kili, 1995, s.250-254):

Cumhuriyetçilik: Devlet yaşamında, yönetimde, bu yönetimin işleyişinde Türk milletinin düşüncesinin egemen olmasıdır. Yönetimde söz hakkı ulusun, günü ve geleceği için karar verme, yazgısını belirleme, saptama gücü milletindir. Millet, devletin, toplumun yönetimi; sınıfların, ailelerin, toplumsal grupların eline bırakılamaz. Toplum içe dönük, olayların, karar oluşturma ve karar verme sürecinin dışında kapalı toplum olarak bırakılamaz. Cumhuriyetçilik bu yönüyle milliyetçi, demokratik, özgürlükçü, çoğulcu bir ilkedir.

Milliyetçilik: Toplumun, milletin tüm bireyleriyle amaçta, ülkede, yazgıda, inançta, dilde, ulusal kimlik bilincine ulaşmasıdır. “Ben Türküm” diyebilmenin, tasada, kıvançta, olanakların dağılımında birleşebilmenin mutluluğuna ulaşmasıdır. Ülke ve ulus bütünlüğü için, devletin ve milletin geleceği için birlikte çalışma, eyleme geçebilme erdemini, özverisini göstermede; yönetimde, ekonomide, iç ve dış politikada, bağımsızlık doğrultusunda gelişmede, çağdaşlaşmada etkin rol oynamasıdır. Atatürk milliyetçiliği ırkçı değildir.

Yayılmacılıkla, imparatorluk döneminin, sonraki yılların ve günümüzün turancı, ırkçı düşüncelerini, ülke içinde ve dışında da reddetmektedir. Başka uluslara saygı duyarak, dünyadaki ulusal kurtuluş eylemlerini dış politikada da desteklemektedir.

Halkçılık: Yönetimin, ekonominin, politikanın, devlet ve toplum düzenlemelerinin; toplumdaki güçlülere, varlıklılara, geleneksel birikimler sonucu zenginleşen kişiler, kesimler ve ailelere değil; güçsüzlere, emeği ile geçinenlere, halka dönük olmasıdır. Kısaca bu ilke sınıf egemenliğini reddederek birlik ve beraberliğe vurgu yapmaktadır.

Devletçilik: Atatürkçülüğün devlet, ülke, ulus olanaklarının kullanımında, işletmesinde, kalkınmada, gelişmede, çağdaşlaşmada devletin ekonomik yönünü gösteren

ilkesidir. Devletçilik, devletin ekonomide, sanayide, işletmecilikte ulus ve toplum yararına görev üstlenmesi, ulusal ekonominin ana kaynaklarını, bağımsızlığın gerektirdiği ana kesimleri yaratacak, kuracak, bunları işletecek, yarattığı değerleri gene ulus ve halk yararına işlerde değerlendirerek Atatürkçülüğün tüm ilkelerine işlerlik kazandırmıştır. Devletçilik ilkesi özel girişimciliği reddetmemekle beraber ekonomide devleti; hem düzenleyici, tasarlayıcı, güdümlenici hem de işletmeci, girişimci olarak görmektedir.

Laiklik: Yönetimi, eğitimi, devlet ve toplum yaşamının gerekli kıldığı görevleri dinin, dinsel kuralların etkisinden kurtarmaktır. Ayrıca devlet işleriyle din işlerini birbirinden ayırıp, aklın ve bilimin devlet ve toplum yaşamında egemen olmasını sağlamayı amaçlar. Kişiler dinsel inançlarında özgürdürler; devlet ve toplum, dinsel inançlarından ötürü kişilere ayrıcalık yapmaz. Çağdaşlaşmaya yönelik, çağdaşlaşmayı hedef edinen Türk devriminin zorunlu ve gerekli ilkesi laikliktir. Mustafa Kemal Atatürk, *“Yaşamda en gerçek yol gösterici bilimdir”* sözü ile laikliğin önemine değinmektedir.

İnkılapçılık: Atatürkçülüğün Türk inkılabını, Atatürk ilkelerini sabit olmaktan kurtaran; onu yaşayan, çağın, çağların, geleceğin yeni oluşumları, gelişmeleri, değişimleri karşısında sürekli kılan ilkedir. Çağdaşlaşmanın en büyük engeli devrimleri sabitleştirmek, ilkeleri yeni gelişmeler karşısında yeni isteklere yanıt veremez hale dönüştürmektir. Toplum yaşayan bir varlıktır, değişmek, gelişmek zorundadır. Toplumu durağanlıktan, sabitlikten kurtaran, yaşayan, yaşatacak olan, çağın gerisinde bırakmayacak olan inkılapçılık ilkesidir.

Ana ilkelerle beraber “Bütünleyici İlkeler” de bulunmaktadır. Bu dört ilke kısaca şöyledir (Çelebi, 2011, s.199-201):

1-Tam bağımsızlık: Tam bağımsızlık, Atatürk’ün ve Atatürkçülüğün en önemli ve vazgeçilmez esaslarından biridir. Milli mücadele “Ya istiklal ya ölüm” parolası doğrultusunda bu hedefe ulaşmak için verilmiş, zaferden sonra da bu ilkenin korunması en önemli amaç olmuştur. Atatürk 1921’deki bir konuşmasında tam bağımsızlığı şu şekilde tanımlamıştır: *“İstiklali tam, denildiği zaman, bittabi siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, harsi ve ila... her hususta istiklali tam ve serbestii tam demektir. Bu saydıklarımın herhangi birinde istiklalden mahrumiyet, millet ve memleketin, manayi hakikisiyle bütün istiklalinden mahrumiyeti demektir”* (Atatürk, 1969, s.624).

2-Milli egemenlik: Milli egemenlik, yani milleti kendi geleceğine hakim kılmak esas, Atatürk’ün ve Atatürkçülüğün tam bağımsızlıkla iç içe geçmiş ikinci büyük ilkesidir. Bu

ilkeye göre, egemenlik kayıtsız şartsız milletindir; hiçbir mana, hiçbir şekil ve hiçbir surette ortaklık kabul etmez. Atatürk bu sebeple milletin iradesini kullanacağı rejim olarak da cumhuriyet ve demokrasiyi benimsemiştir.

3-Çağdaşlaşma: Çağdaşlık; yaşanan dönemin maddi ve manevi esasları ön planda tutulmak üzere bireyin yahut toplumun ihtiyaçlarını karşılamada en başarılı, en yüksek ve en ileri düzeye ulaşmak için yaşanan süreci ifade etmek kullanılmaktadır. Atatürk'e göre, *“Memleketler muhtelifdir. Fakat medeniyet birdir ve bir milletin ilerlemesi için de bu tek medeniyete iştirak etmesi lazımdır”* (Atatürk'ün söylev ve demeçleri II, 1997, s.90-91).

4-Akıl ve bilim: İnsanın, akıllı ve hayatı ve gerçekleri anlama yeteneğine inanması olarak tanımlayabileceğimiz akılcılık, Atatürk'ün ve onun düşünce sistematığının en önemli özelliği ve belirlenen çağdaşlaşma gibi hedeflere ulaşabilmek için izlenen yol göstericisidir. Atatürk, geleceğin Türkiye'sini ve cumhuriyeti sağlam temellere oturtmak ve daima ileriye, yeniye ve güzele gidişini sağlamak için akıl ve mantık kuralları çerçevesinde hareket etmiş, bağnazlığa, boş inançlara karşı çıkararak, çağdaş Türkiye'nin kurulmasını ve gelişmesini sağlamıştır.

Atatürk'ün bilinen şu sözünü burada tekrarlamak mümkündür: *“Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlimin ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, delalettir”* (Atatürk'ün söylev ve demeçleri II, 1997, s.202).

Değeri ve önemi açıkça ortaya konan Atatürkçülük ünitesi, incelenen İlköğretim 8 Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının 5.ünitesinde, 135 ile 176.sayfalar arasında yer almaktadır. Ünite kendi içinde 14 konu başlığı, hazırlık çalışmaları ve bir değerlendirme bölümü barındırmaktadır. Atatürkçülük ünitesi içerisindeki bu 14 konunun görsel özellikleri ise ders kitabındaki sırasıyla şöyle yer almaktadır:

Tablo 2.2. Atatürkçülük Ünitesinde Yer Alan Konuların Görsel Özellikleri

KONUNUN ADI	TARİHSEL RESİM SAYISI	GÜNCEL RESİM SAYISI	ALINTI SAYISI	ŞEMA SAYISI
Atatürkçülük	3	-	-	-
Atatürk'ün Düşünceleri Nasıl Oluşturdu?	3	-	1	-
Milli Güç Unsurları	6	-	-	-
Cumhuriyet Faziletir	4	1	1	-
Atatürk Milliyetçiliği	4	-	-	-
Halkçılık	3	-	-	-
Devletçilik	6	-	1	-
Laiklik	5	-	-	-
İnkılapçılık	2	-	-	-
Atatürk İlkelerinin Amaçları ve Ortak Özellikleri	1	-	-	1
Atatürkçülüğün Temel Esasları	4	-	-	-
Modern Türkiye'nin Doğuşu	1	-	-	-
Atatürk: Mazlum Milletlerin Kahramanı	2	-	1	-
Atatürk'ün Mirasçıları	2	-	-	-

Yukarıdaki tabloda Atatürkçülük ünitesinde daha çok tarihsel resim örnekleri kullanıldığı, güncel resimlere pek yer verilmediği görülmektedir. Başka kitaplardan yapılan alıntı sayısı da sınırlı kalmıştır. Bununla beraber ünitenin şema açısından da yetersiz olduğu tespit edilmiştir.

2.3.2. Atatürkçülüğün Türk Milleti İçin Önemi ve Değeri

Atatürkçülük, aklın ve mantığın ışığında, bugünün ve yarının gereklerini karşılayan, kendisini daima yenileyen çağdaş bir görüştür. Her kuşağın kaçınılmaz felsefesi, vazgeçilmez yaşam tarzı olarak değerini hep koruyacaktır. Çünkü zamanın gereklerine uymak, çağdaş kalabilmek Atatürkçülüğün amacıdır. Atatürkçülüğün, Türk milleti için önemi ve değerini bunlar oluşturmaktadır (Kocatürk, 1986, s.602).

Atatürk, kurduğu devletin yükselmesi için hem ekonomik, hem de manevi alanda görüşlerini belirten ilkelerle, halkına tutunacak dalları vermiştir. Atatürkçülük, batıdan yapılmış bir çeviri ya da akımlara benzememektedir. Ülke şartlarından kaynaklanarak, Türk halkının istekleriyle beraber Atatürk'ün kafasında yirmi beş yılda yavaş yavaş biçimlenerek oluşmuştur. Atatürk, Türk inkılabı için şöyle demektedir: *“İnkılabımız, Türkiye'nin yüzyıllar boyunca mutluluğunu sağlamıştır. Bize düşen onu anlayarak, ona dayanarak çalışmaktır”* (Parmaksızoğlu, 1988, s.165).

Türkiye Cumhuriyeti'ni şekillendiren ve onu yücelten bir doktrin olan Atatürkçülük, sadece Atatürk'ün yaşadığı dönemle sınırlı değildir. Ayrıca bu konu teorik bir ders olarak da algılanmamalıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nde her alanda Atatürkçülüğün etkisi sürmektedir ve Atatürk ilkeleri bütünleştirici bir güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayatın içinde aktif bir biçimde yer almaya devam eden Atatürkçülük, koyduğu hedefler ve getirileri sayesinde Türk milletinin vazgeçilmez unsurlarından biri haline gelmiştir. Bu yüzden Atatürkçülüğü anlamak ve gelecek nesillere en iyi şekilde kavratmak gerekmektedir.

2.4. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu çalışmanın konusuyla alakalı diğer araştırmalar şunlardır:

Gencer (2007), “İlköğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Amaç Gerçekleştirme Başarısına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Diyarbakır Örneği)” adlı çalışmasında; bu dersin öğretiminin bilgilendirme seviyesinde kaldığını, bilişsel alanın duyuşsal alanın önüne geçtiğini ifade etmektedir.

Tüzün (2008), “İlköğretim 8.sınıf TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabında (MEB) Atatürkçülük Bölümünün Görsel Materyallerle Öğretilmesi” adlı çalışmasında; bu bölümde fotoğraf dışında görsel materyal bulunmamasını ve kullanılan fotoğraflar üzerinden öğrencilere bilişsel sorular sorulmamasını eleştirmiştir. Atatürkçülük ünitesinde fotoğraf, karikatür, tablo, kavram haritası gibi görsel materyallere bol miktarda yer verilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Arslan (2010), “İlköğretim 8.sınıf Öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Kavram Yanılgılarına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı çalışmasında; öğretmenlerin, öğrenci ve öğretmen özelliklerinin, eğitim-öğretim ortamının, eğitim durumlarının, sosyo-ekonomik çevrenin ve ders planı gibi faktörlerin öğrencilerde oluşan kavram yanılgılarında etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Yoluk (2010), “1981 Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Programı “Türk İnkılabı Bölümü” Amaç/Davranışlarının Kazanımlılık Düzeyi (Tarsus ve Kastamonu Örneği)” adlı çalışmasında; eğitim araç-gereçleri arasında ders kitaplarını en önemli materyallerden biri olarak belirtirken, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ile ilgili sorunların kaynağının sadece program olmadığını aktarmaktadır. Ders kitaplarında hem içerik hem de görsel tasarımdan kaynaklanan sorunların olduğunu altını çizmektedir.

Yıldırım (2014), “8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğrenci Çalışma Kitabı Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında; dersten sonra öğrencilere kazandırılması hedeflenen kazanımları pekiştirmesi amacıyla uygulanan çalışma kitaplarının verimli şekilde kullanılmadığını ortaya koymuştur.

Kahramanoğlu (2014), “İlköğretim 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ünitesinin İşlenişinde Karşılaşılan Sorunların Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Aydın Örneği)” adlı çalışmasında; çevresel etkenlerin öğrencileri olumsuz yönde etkilediğini vurgulamaktadır. Ayrıca Atatürkçülüğün benimsenmesi ve duyuşsal kazanımların güçlendirilmesi için gezi-gözlem yapılmasını tavsiye etmektedir.

Dönmez, Yazıcı ve Demirez, 2016’da yayımladıkları “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ders Çalışma Yaklaşımlarının İncelenmesi” adlı makalelerinde, öğrenme-öğretme sürecinde, öğretim programlarında belirlenen hedeflere ulaşmada belirli strateji, yöntem ve tekniklerin sürece koşulmasını, etkili bir öğrenme-öğretme ortamı yaratılması gerektiğini belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmeni adaylarıyla gerçekleştirdikleri çalışmada, öğrencilerin ders çalışma/öğrenme yaklaşımları ile öğretmenin öğretim yaklaşımı arasında doğrudan bir ilişkinin olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Öğretmenin kendisinin öğrenme sürecinde uygulamadığı öğrenme/ders çalışma yaklaşımlarını, öğrencilerin de uygulamayacağını savunmuşlardır.

Ginesar, 2017’deki “8.sınıf Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürkçülük Ders Kitabına Yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı ve Tutumlarının Belirlenmesi” adlı çalışmasında; öğretmenlerin ders kitabını; tasarım, görsel düzen, fiziksel alt yapı ve dil anlatım yönlerinden olumlu gördüklerini ancak içerik olarak eksik bulduklarını aktarmıştır. İçeriğin yoğun ve metinlerin uzun olması bu eksikliklerden biridir. Yazar ayrıca, ders kitaplarını geliştirilirken öğretmen görüşlerinden faydalanılmasını ve ders saatinin artırılmasını önermektedir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Nitel araştırmalar, ölçümlerin ve gözlemlerin kolaylıkla kesinlik taşımadığı, konusu insan davranışları olan araştırmalardır. Yapılandırılmamış verilerin kullanıldığı bu araştırma biçiminde derinlemesine yapılan gözlem ve görüşmelerden hareket ederek tümevarım yoluyla gerçeklere ulaşılmaya çalışılmaktadır (Arıkan, 2011, s.23). Nitel araştırmacılar araştırmanın yapıldığı bağlamda davranış, değer veya inançlara ilişkin anlam arayışı içerisindeyler. Bu kapsamda incelenen olguya ilişkin özellikler değiştirilmeden kendi doğal ortamı içinde gözlemlenmekte, katılımcıların bakış açılarından anlaşılmasına çalışılmakta ve bağlama özgü olarak analitik genellemeler yapılmaktadır (Saban ve Ersoy, 2017, s.6).

Bu araştırmanın modeli; görüşme tekniğinin uygulandığı nitel araştırma desenlerinden temel nitel araştırmadır. Araştırmanın amacı öğretmen görüşleri çerçevesinde bir sonuç çıkarmak olduğundan bu model benimsenmiştir. Temel araştırmanın amacı, bilgi için bilgi üretmektir. Temel araştırmacılar evrene, dünyaya, doğaya, topluma ve insanlığa ilişkin temel örüntüleri aramaktadırlar (Patton, 2014, s.215). Birden fazla durumun düzenli bir biçimde karşılaştırılması örüntülerin aranmasına neden olsa da, yazım aşaması genelde tematikten ziyade betimsel ve bütüncüdür (Glesne, 2015, s.30). Bu anlamda öğretmenlerin görüşleri betimsel analiz ile elde edilmiştir.

Temel nitel araştırmalar, genellikle uzun ve yorucu bir alan çalışması gerektirir. Alan tekniklerindeki titizlik meslektaşların değerlendirmelerine bağlıdır. Sonuçların doğruluğuna, geçerliğine ve dürüstlüğüne özellikle dikkat edilmesi gerekir (Patton, 2014, s.216). Öğretmenlerin duygu ve düşüncelerini derinlemesine araştırma imkanı sağladığı için çalışmada bu yöntem kullanılmıştır.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul ili Avrupa yakası Şişli, Esenler, Fatih ve Bakırköy ilçelerindeki Türk ve azınlık devlet okullarında 2016-2017 eğitim öğretim yılında 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine giren 28 öğretmen oluşturmaktadır. Bu öğretmenler basit seçkisiz (rastgele) örnekleme yöntemiyle seçilmiş olup 4'ü Bakırköy, 10'u Esenler, 9'u Fatih ve 5'i Şişli ilçesinde görev yapmaktadır. Bu örnekleme yönteminde evrendeki tüm birimlerin örneğe seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansı vardır. Temsil edici

bir örneklem seçiminin geçerli ve en iyi yolu seçkisiz örneklemedir (Büyüköztürk, Çakmak ve Akgün, 2009, s.84). Katılımcılara ilişkin özellikler Tablo 3.1. ve 3.2’de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Katılımcı Öğretmenlerin Demografik Özellikleri

		N	%
Cinsiyet	Erkek	20	71,4
	Kadın	8	28,6
	Toplam	28	100,0
Yaş Aralığı	27-36	11	39,2
	37-46	10	35,8
	47-56	6	21,4
	57 ve üstü	1	3,6
	Toplam	28	100,0
Eğitim Durumu	Yüksekokul	1	3,6
	Lisans	26	92,8
	Yüksek Lisans	1	3,6
	Doktora	-	-
	Toplam	28	100,0
Kıdem	0-14	14	50
	15-25	11	39,2
	26-36	3	10,8
	Toplam	28	100,0
Mezun Olunan Bölüm	Coğrafya	3	10,7
	Tarih	6	21,4
	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	14	50
	Diğer	1	3,6
	Belirtilmemiş	4	14,3
	Toplam	28	100,0

Tablo 3.1.’e göre görüşme yapılan 28 katılımcıdan 20’si (%71,4) erkek, 8’i (%28,6) kadındır. 27-36 yaş aralığında 11 (%39,2), 37-46 yaş aralığında 10 (%35,8), 47-56 yaş aralığında 6 (%21,4) ve 57 yaş üstü 1 (%3,6) katılımcı vardır. Eğitim durumu yüksekokul olan

1 (%3,6), lisans olan 26 (%92,8) ve yüksek lisans olan 1 (%3,6) kişi bulunmaktadır. Kıdem yılları 0-14 yıl arası 14 (%50), 15-25 yıl arası 11 (%39,2) ve 26-36 yıl arası 3 (%10,8) katılımcı araştırmaya dahil olmuştur. Katılımcılardan 3'ü Coğrafya (%10,7), 6'sı Tarih (%21,4), 14'ü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (%50) ve 1'i (%3,6) diğer bir bölümden mezun olmuştur. 4 (%14,3) katılımcı ise görüş belirtmemiştir.

Tablo 3.2. Katılımcı Öğretmenlerin Görevli Oldukları Okullar

Türk Okulu(T)	Azınlık (Ermeni) Okulu (A)	Azınlık (Rum)Okulu(A)	Toplam
24	3	1	28

Tablo 3.2.'de öğretmen görüşülen öğretmen sayısı ile bunların Türk ve azınlık okullarına dağılımı yer almaktadır. Bu okulların kısaltmaları için Türk okulu (T) ve azınlık okulu (A) şeklinde kodlar oluşturulmuştur.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada verilerin toplanması için yarı yapılandırılmış görüşme metodu uygulanmaya çalışılmıştır. Görüşme bir “bütünsel yorumlama” yöntemidir. Görüşmeden elde edilen küçük veri parçalarının ötesinde, tüm veriler “büyük resmi” yani araştırmanın ana temasını oluşturur (Büyüköztürk, Çakmak ve Akgün, 2008, s.232). Yarı yapılandırılmış görüşme ise önceden belirlenmiş bir dizi sorunun sorulması ve özel bazı konular hakkında bilgi alınmasını kapsamaktadır. Sorular genellikle her katılımcıya sistematik ve tutarlı bir sırayla sorulur ancak görüşmeci farklı sorular da yöneltebilir (Berg ve Lune, 2015, s.136). Görüşme için hazırlanacak sorular her ne formda olursa olsun, hazırlanış ve sunuşlarına da dikkat edilmelidir. Örneğin, sorular yönlendirici olmamalıdır (Ekiz, 2003, s.63). Bunu sağlayabilmek için araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu, uzman görüşünden geçirilmiştir. Ardından İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmış sonra seçilen okullara gidilerek öğretmenlerle tanışılmıştır.

Nicel çalışmaların aksine, nitel çalışmalar küçük bir örneklem ile yapılmaktadır (20-50 kişi arası). Dolayısıyla nitel çalışma sonuçlarının bu küçük örnekleme dayanıyor olması beraberinde bu tür çalışmaların ne kadar geçerli olduğu sorununu ortaya çıkarmaktadır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013, s.333). Dolayısıyla geçerlik bir üründen çok bir amaçtır: Asla kanıtlanabilecek ya da olmuş/gerçekleşmiş gözüyle bakılabilecek bir şey değildir. Geçerlik

aynı zamanda görecelidir; yöntem ve sonuçların durum ve şartlardan bağımsız bir niteliği olarak görülmemeli, aksine araştırmacının amacı ve şartlarıyla bağlantılı olarak değerlendirilmelidir (Merriam, 2013, s.204).

Bu araştırmada geçerliliği sağlayabilmek adına;

- Görüşme esnasında notlar ve ses kayıtları alınmış,
- Görüşmeden sonra notlar genişletilmiş,
- Analiz ve yorumlama esnasında kesin sonuçlardan kaçınılmıştır.

Bu sayede verilerin geçerliliğinin artırılması ve saha çalışması sırasında verilerin daha sistematik bir şekilde toplanması sağlanmıştır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013, s.336).

Öğretmenlere veri toplama sürecinde yöneltilen yarı yapılandırılmış görüşme sorularının bazılarında geçen (“) işaretinin içerisinde bulunan kazanımlar birebir yıllık plandan alınmıştır. Sorular sırasıyla şu şekilde sorulmuştur:

ÖĞRETMENLERE YÖNELTİLEN YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU SORULARI

1-8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi okutulan ders kitabında bulunan hazırlık soruları ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

2-Bu ders kitabında kullanılan görseller ile ilgili ne düşünüyorsunuz? Sizce görseller içerik ve kazanımlarla ne kadar ilişkili?

3-Bu ders kitabında bulunan değerlendirme soruları içerik ile paralellik göstermekte midir?

4-Atatürkçülüğün amaç ve niteliklerini kavratması açısından ders kitabı ile yıllık planın örtüştüğünü düşünüyor musunuz?

5-Size göre bu ders kitabı, yıllık planda yer alan “Cumhuriyetçilik ilkesinin önemini ve cumhuriyet yönetiminin Türk toplumuna sağladığı faydaları kanıtlara dayalı olarak açıklar.” ifadesini göstermesi bakımından uygun mudur?

6-Size göre bu ders kitabında yer alan içerik, yıllık plandaki “Atatürk'ün milliyetçilik ilkesinden yola çıkarak milli birlik ve beraberliğin önemine inanır.” kazanımı ile paralellik göstermekte midir?

7-Bu ders kitabında yer alan halkçılık ilkesiyle yıllık planda yer alan “Atatürk'ün "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir." özdeyişini uygulama sırasında nasıl ilişkilendiriyorsunuz?

8-Bu ders kitabında yer alan içerik ile yıllık plandaki “Ulusal ve uluslararası faktörlerin devletçilik ilkesinin benimsenmesindeki etkisini değerlendirir.” kazanımı paralellik gösteriyor mu?

9-Bu ders kitabının laiklik ilkesinin temel esaslarını kavrayacak düzeyde olup olmadığı hakkındaki fikirleriniz nelerdir?

10-Bu ders kitabındaki içeriğin, inkılapçılık ilkesinin gerektirdiği çağdaşlaşmayı öğrenciye kazandırması hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

11-Size göre bu ders kitabındaki etkinliklerin Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığını sağlama konusunda öğrencilerin duyuşsal alanına hitap eden yönleri var mıdır? Bunlar programdaki kazanımlarla uyumlu mudur?

12-Size göre bu ders kitabındaki içerik, "Atatürk ilkelerinin modern Türkiye'nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanır." ifadesini öğrenciye kazandırması açısından uygun mudur?

13-"Atatürkçülük" ünitesini işlerken kitapta tespit ettiğiniz sorunlar nelerdir?

14-"Atatürkçülük" ünitesinin daha verimli ve daha etkili işlenebilmesi hakkında görüş ve önerileriniz nelerdir?

Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki bu sorular, yıllık plana göre Atatürkçülük ünitesinin işlenişi bittikten hemen sonra gönüllü katılımcılara sorulmuştur. Form uygulanırken katılımcılara zaman zaman ek sorular da yöneltilmiştir. Ancak ünite bitimiyle başlayan bir aylık süre zarfında, belirlenen tüm öğretmenlerle yüz yüze görüşme yapma imkanı bulunamamıştır. Görüşme için genelde öğretmenlerin okul çıkış saatleri ve boş ders saatleri gözetildiği halde, on yedi öğretmen okul çıkışında zamanlarının olmadığı gerekçesiyle görüşme formunu evlerine götürüp soru-cevap yöntemiyle doldurmak istemişlerdir. Bu şekilde daha ayrıntılı ve kaliteli bilgi verebileceklerini belirtmişlerdir. On bir öğretmenle ise yüz yüze görüşme yapılabilmiş, içlerinden beşinin ses kayıtları alınmıştır. Burada dikkat edilecek en temel kural, araştırmacının veriler ve ortaya çıkmaya başlayan bulguların bir doyum noktasına geldiğini hissetmesidir (Merriam, 2013, s.209). Bu anlamda katılımcı öğretmenlerden elde edilen veriler çalışmaya devam etmek için yeterli görülmüştür.

Veri toplama sürecinde öğretmenlerle görüşme belirli sınırlılıklardan ötürü (zaman, ders yoğunluğu) farklı şekillerde uygulamalar yapılmıştır. Görüşme yapılan ortamlar genelde öğretmenler odası, kütüphane, boş sınıflar gibi okul içinde yer alan yerlerdir. Bazı öğretmenlerle yüz yüze görüşmeler yapılabilirken, bazı öğretmenlere mevcut sorular verilmiş, cevaplar yazılı olarak alınmıştır.

Araştırmanın tarafsız ve objektif bir şekilde yürütülmesi için yapılması gereken ilk şeylerden biri, verileri doğru biçimde kayıt altına almaktır. Görüşmelerin en kısa süre içinde yazıya dökülmesi geçerliliği yükselten diğer bir unsurdur (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013,

s.348). Bu çalışmada görüşmeler esnasında tutulan notlar, öğretmenlerin ses kayıtları ve soru formundaki ifadeleri hızlı bir şekilde çalışmaya eklenmiştir.

Elde edilen veriler, tutarlılık ve güvenilirliği sağlamak adına uzman incelemesinden geçirilmiştir. Bu türden gözden geçirmelerin araştırma konusunda aşına olan ya da tamamen bu konulara yeni olan bir meslektaş tarafından da yapılabilir. Her iki yolunda avantajları vardır; fakat hangisi uygulanırsa uygulansın iyi bir uzman incelemesinde, mutlaka ham verilerin bir uzman meslektaş tarafından gözden geçirilmesi ve onlara dayanarak ortaya konulan bulguların makul ve mantıklı olup olmadıklarının denetlemesi gerekmektedir (Merriam, 2013, s.210).

Sosyal bilimlerde güvenilirlik sorunlu bir alandır. Bunun en basit nedeni insan davranışlarının asla durağan olmamasıdır. Nitel bir çalışmanın tekrarlanması aynı sonuçları ortaya çıkarmayabilir. Ancak, bu herhangi bir çalışmanın değerini düşürmez, çünkü aynı veriler hakkında sayısız yorum yapılabilir. Burada nitel araştırmalar için daha önemli olan asıl soru ulaşılan sonuçların toplanan verilerle ne kadar tutarlı olduğudur (Merriam, 2013, s.211-212). Çalışma sonuçları rapor edilirken genellikle verinin nasıl toplandığı, nasıl analiz edildiği ifade edilir ve sonrasında katılımcıların söylemiş oldukları şeyler yazılarak varılan sonuçlar desteklenir. Bunlar yapılırken okuyucuya veri ile ilgili daha geniş bilgi vermek için tablolar kullanılır ve okuyucuya toplanan verinin nasıl bir veri olduğu sunulmuş olur. Bu genellikle analiz kısmının başlarında katılımcıların özellikleri, verilerden elde edilen temalar, kategoriler şeklinde olabilir. Böylelikle okuyucu veri ile her türlü bilgiyi tablo ve figürler sayesinde kolayca görme imkanı bulmaktadır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013, s.346). Bu çalışmanın yöntem bölümünde ve bulgular kısmındaki temaların giriş bölümlerinde birçok tablo oluşturulmuştur. Buradaki amaç, verileri görselleştirerek okuyucunun çalışmayı daha iyi anlamlandırmasını sağlamaktır.

Araştırmacının yorumunun azaltılmasını sağlayacak bir diğer yöntem, çalışmanın rapor olarak sunulması sırasında olabildiğince kişilerin ne söylediğinin uzun olarak çalışma içerisinde bulunmasıdır. Dolayısıyla okuyucu, çalışmaya katılan kişilerin ifadelerini okuduğunda ifade edilen şeyin araştırmacı tarafından nasıl yorumlandığını görebilecek ve bu yorumlamaların doğru yapıp yapılmadığını karşılaştırabilme olanağı bulacaktır (Güler, Halıcıoğlu ve Taşgın, 2013, s.348). Bu çalışma sırasında koyu renk, italik ve tırnak işareti içerisinde yazılan katılımcı yorumlarına, bulgular bölümünde yoğun olarak yer verilmiştir. Altı çizili ifadeler ise öğretmenlerin kendi yorumlarıdır. Bulgular kısmında tüm bu yorumlar çeşitli fikirler etrafında birleştirilmeye çalışılmıştır.

3.4. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ

Araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış formlar doğrultusunda görüşler betimsel analiz ile elde edilmiştir. Bu yaklaşımda, elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir. Bu tür analizde amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Betimsel analizin dört aşaması vardır. Bunlar;

- a-Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
- b-Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
- c-Bulguların tanımlanması,
- d-Bulguların yorumlanmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.224).

Bu aşamalardan geçirilen verilerle, 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi yıllık planında yer alan kazanımlar ilişkilendirilerek, ders kitabı ve öğretmen faktörleriyle bu kazanımların ne kadarına ulaşılabildiği saptanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

4.1. DERS KİTABININ GENELİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLER

4.1.1. Hazırlık Çalışmaları

Tablo 4.1. Ders Kitabındaki Hazırlık Sorularının Uygunluğu Konusundaki Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Sorular faydalı ve güzeldi	10	A3, T1, T7, T9, T11, T13, T14, T16, T17, T19
Sorular uygun değildi ve gereksizdi	8	A1, A2, T2, T12, T18, T21, T22, T24
Sorular daha etkili olabilir	11	A4, T3, T4, T5, T6, T8, T10, T15, T16, T20, T23

Elde edilen görüşlere göre hazırlanan bu tabloda; ders kitabındaki hazırlık sorularının başarılı ve konuya girişte yararlı olduğunu vurgulayan on yorum görülmektedir. Bununla beraber hazırlık sorularının içeriği ve niteliğini, öğrencilerin sorulara tutumunu ve zaman yetersizliği nedeniyle uygulanamamasını eleştiren sekiz yorum tespit edilmiştir. Tüm bu yorumların ortak noktası, hazırlık çalışmalarının öğrencilerin hazırbulunuşluluğuna yeterince uygun olup olmadığı ile ilgili değerlendirmeler içermeleridir.

Olumlu görüş bildiren öğretmenler, hazırlık çalışmalarının öğrencilerin hazırbulunuşluluğunu artırdığını; olumsuz görüş bildiren öğretmenler ise hazırlık çalışmalarının hazırbulunuşluluğu sağlayamadığını söylemişlerdir. Elde edilen on bir yorumda ise hazırlık çalışmalarının geliştirilerek öğrencilerin zevkle yapmak isteyecekleri bir hale getirilmesi fikri üzerinde durulmuştur.

Ders kitabıyla ilgili öğretmenlerden alınan ilk yorumlar, ünitelerin giriş bölümlerinde yer alan hazırlık çalışmaları ile ilgilidir. Hazırlık çalışmaları öğrencileri konuya ısındırarak onların ön bilgilere sahip olmasını amaçlamaktadır. Bu çalışmalar, öğrencilerin dersin kazanımlarına ulaşması açısından önem taşırlar. Ancak hazırlık sorularının dikkat çekici bir şekilde oluşturulması gerekmektedir. Yani *“Hazırlık soruları öğrencide merak fikri*

yaratmalı ve (öğrenci) konuyu okumak istemeli” (T23), bu sayede hedeflenen faydalara ulaşabilmek daha kolay olacaktır.

Ders kitabındaki hazırlık çalışmalarını uygun bulan T11, *“Hazırlık soruları kısmında sorulan sorular ünitenin özetini kapsamaktadır. Bu yönüyle üniteye hazırlıkta ve devamında son derece faydalı olduğunu düşünüyorum”* demektedir. Bu görüşten hareketle hazırlık çalışmalarının üniteleri özetleyen özelliklere sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Hazırlık çalışmalarını değerlendiren A3 *“Hazırlık sorularıyla ilgili bir problem yaşamadık. Konuya hazırlık olması açısından da olması gerektiğini düşünüyorum. Güzel de sorular. Çocuklar faydalanyorlar bunlardan”*, T1 *“Belirli ünitelerin kavranmasında katkı sağladı. Araştırma ve analize yönelik sorular öğrenci için ilgi çekici oluyor”*, T7 *“Hazırlık soruları konuya dikkat çekmek açısından ve öğrencilerin motivasyonunu sağlamak için yararlı oluyor”*, T9 *“Hazırlık soruları derse ön girişte faydalı olmaktadır. Evde çalışan öğrencilerin sorularla hazırbulunuşluğu artmaktadır”*, T14 *“Ünitelere hazırlanma anlamında yeterli görüyorum. Öğrencilerin ünitelerle ilgili ilgisini çekebilecek, araştırmaya yönelik sorular var”*, T16 *“Hazırlık soruları dersin genel itibarıyla 5.ünitede de hazırlık soruları altında öğrencileri konuya hazırlama açısından güzel sorular. Ama derse hazırlanma bakımından çocuklar için yararlı bir çalışma. Eksik olacak şekilde öğrencileri teşvik edecek soruları var”* ve T17 *“Sorular konularla uyumlu”* şeklindeki ifadeleriyle T11’in ifadelerini destekleyen yanıtlar vermişlerdir. A3, T1, T7, T9, T11, T14, T16 ve T17’nin hazırlık çalışmalarından yararlanabildikleri ve bu bağlamda hazırlık çalışmalarını beğendikleri ortaya koyulmuştur.

Fakat görüşülen öğretmenlerden T13’ün *“Atatürkçü düşünce sistemi ile ilgili yorum yapma gücünü geliştirmeye yönelik yararlı sorular olduğunu düşünüyorum”* diyerek sadece bu bölümü beğenmekle kalmadığı, ayrıca T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin okutulmasındaki amaçlarından *“Türk gençliğini, Atatürkçü düşünce sistemi ve gelişmeye yönelik inkılapçı bir dinamizm içinde yetiştirmek”* kazanımını da yakalayabildiği tespit edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde bazı öğretmenler, hazırlık çalışmalarında beğendikleri kısımlar olsa da birtakım eksikliklerin bulunduğunu söylemişlerdir. Örneğin T5 *“Hazırlık sorularının içerik ve kapsam bakımından, özellikle de değerlendirme sorunlarına oranla daha iyi olduğunu düşünüyorum. Öğrencileri araştırma yapmaya yönlendirmesi ve öğrencide merak uyandırması bakımından başarılı buluyorum”* dese de *“Ancak evinde interneti*

olmayan öğrencilerin, olanlara kıyasla daha çok zorlandığını düşünüyorum” yorumuyla hazırlık çalışmalarının öğrenci tarafından kolaylıkla yapılamadığından işlevsel olmadığını belirtmektedir. Aynı şekilde T8 de hazırlık çalışmalarındaki bazı soruları beğenmekte ancak *“Kitaptaki hazırlık soruları öğrencilerin ilgilerini çekmeyi ve ön bilgilerini görmeyi amaçlıyor. Bazı sorular bunu sağlıyor ancak soruların çoğu ya çok yüzeysel ya da “evet-hayır” gibi cevaplarla geçiştirilebilecek tarzda. Öğrencilerin pek bir bilgisi olmadığı için genellikle hiçbir cevap veremiyorlar. İpucu barındıran sorular daha faydalı oluyor. Yani yorum yapılabilecek sorular daha dikkat çekiyor”* düşüncesiyle soruların niteliğinin değiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Hazırlık çalışmalarının faydasının yetersiz kaldığını söyleyen A4 ise *“Hazırlık soruları bazı konular öncesinde amaca hizmet etse de, genel itibarıyla düşündürmekten, öğrencinin konuyu algulamasına yardım etmemekte”* demektedir. Ancak hazırlık çalışmaları ile ilgili olumsuz bir tutum içerisinde bulunan T24 ise *“Fazla beğenmiyorum, hazırlık soruları sormuyorum. Konuya göre ağır. Çocuklar araştırma yapmak istemiyor. Yapanlar da internetten alıyorlar”* yorumunda bulunmaktadır.

Hazırlık çalışmalarının içeriğiyle ilgili problemlere baktığımızda, soruların çok kapsamlı ve detaylı bilgi istediğini düşünen, bu yüzden değerlendirme bölümünde kullanılması gerektiğini ileri süren öğretmenler vardır. Bu düşüncedeki T16 *“...Ama tabii bunları çocuklar henüz daha ilk defa görecekleri için o soruları cevaplama zorlanıyorlar. Hazırlık sorularının altında değerlendirme soruları olarak verilmesi belki daha faydalı olabilir”* yorumuna binaen bulduğu çözümü şöyle aktarmıştır: *“...Ama dediğim gibi öğrendikten sonra konunun tekrarından sonra belki kendi dersim açısından konuların bitiminde o soruları cevaplıyoruz. En azından çocuklar konuları tekrar etmiş oluyorlar”*. T6 da *“Hazırlıbulunuşluğu artırarak daha basit soruların sorulması gerekiyor. Ör: 2.ünite: Milli Uyanış Yurdumuzun İşgaline Tepkiler ünitesindeki hazırlık sorularından“Misakı milliye tanıtıcı kısa bir metin hazırlar” sorusu öğrenciye ünite öncesi değil sonrasında yaptırılmalıdır”* diyerek T16’ya katılmaktadır. Bu yorumları destekleyen T12, fazla kapsamlı soruların hazırlık çalışmalarında yer almasını eleştirerek *“7 ünitenin tamamının sorularını inceleyip tam manasıyla cevaplamaya çalıştığımızda ise görürüz ki neredeyse bir ders kitabı elde ediyoruz. Her ne kadar “hazırlık” soruları diye ifade edilse de bu sorular direkt olarak konu sorularıdır. Konu içeriğine hakim olmayan bir öğrenci bu sorular üzerinde araştırma yapıp bilgi edinse bile, üst bilişsel becerileri harekete geçirecek sorularda ise genel bir ünite kapsam bilgisi gerektiğinden bu soruların işe yaraması pek mümkün görünmemektedir. Çözüm olarak uyguladığım yol ise hazırlık çalışmalarını ünite başında uygulamak yerine*

ünite sonunda uygulamak...” şeklindeki ifadesiyle hazırlık çalışmalarının ayrıntılı oluşu, alt bilişsel kazanımlara yönelmesi ve ünitedeki yeri ile ilgili görüşlerini paylaşmıştır. Ancak T15 ise bu konuda farklı bir açıklamada bulunarak **“Hazırlık sorularıyla ilgili daha kapsayıcı sorular olması gerektiğini düşünüyorum. Yani biraz böyle hani sanki değerlendirme soruları gibi düşünüyorum hazırlık çalışmalarını. Daha genel, daha kapsayıcı sorular olması gerektiğini düşünüyorum.”** şeklinde görüş belirtmiştir.

Hazırlık çalışmalarının geçiştirilme nedeni olarak öğrencilerin sorulara karşı takındığı tavır da örnek gösterilebilir. Bu konuda A2'nin **“Öğrencilerin hazırlık soruları ile ilgilendiğini düşünmüyorum. Belki öğretmen için konuya hazırlık olması açısından daha faydalı diyebiliriz. Öğrencinin genel ders yükünün ağırlığı hazırlık sorularına bakmaya fırsat vermiyor. Konuya hazırlıklı gelin diye ödev verdiğimizde konuyu şöyle bir gözden geçirse bizim için yeterli olacak, fakat konuya önceden bakarak gelen çok nadir öğrenci var. Bu nedenle olacak ki kitaplarımızda artık “hazırlık soruları” sormaktan ziyade “hazırlık çalışmaları” adı altında çocukların hazırlanması sağlanmaya çalışılmış. Bu şekilde de olsa ben çok gerekli olduğunu düşünmüyorum”** yorumu öğrencilerin hazırlık çalışmalarını yapmakta neden isteksiz olduklarıyla ilgili önemli ipuçları barındırmaktadır.

Hazırlık çalışmalarının kullanımıyla ilgili T11 **“Ödev verme konusunda da hazır soru niteliği taşımaktadır”** yorumunu yapmaktadır. Bu ifade hazırlık sorularının ödev olarak kullanılmasının yararlı olduğunu göstermektedir. Fakat hazırlık çalışmalarının ödev şeklinde verilip verilmediği ile ilgili ek soruda A1, T11'in aksine **“Evet ödev veriyoruz. Ancak genel anlamda dönüt almakta zorlanıyoruz. Çünkü bazı sorular hazırlık aşamasında olan öğrenciler için zor gelebiliyor ya da yanlış anlaşılıyor”** diyerek hazırlık çalışmalarının beklenen faydayı sağlayamadığını açıklamaktadır. Bu konuda sonuç olarak **“Sorular genel anlamda ön hazırlığı olmayan öğrenciler için pek uygun olmuyor”** (A1) diyebilmek mümkündür.

T18 hazırlık sorularını yaptırmamasında iki neden öne sürerek bu durumu şöyle açıklamaktadır: **“Kullandığımız ders kitabında her ünite başında 5 ila 12 arasında hazırlık sorusu bulunmaktadır. Soruları derste kullanamıyorum hem öğrencilerin araştırma yapmadaki isteksizliği hem de zaman problemi nedeniyle”**. T18 gibi ders saatinin haftada iki saat olması yüzünden T19 da **“Soruları yeterli bulmakla beraber zaman yetersizliğinden dolayı pek fazla uygulama şansı bulamıyorum.”** demektedir.

Tüm bunların yanında hazırlık sorularının göz ardı edilmesi, ders kitabında bu bölümlerin uygun yazılmadığını da göstermektedir. Öğrencilerin hazırlık çalışmalarındaki soruların cevaplarını yazması gerektiğinden bu konuda T2 *“Hazırlık soruları ile ilgili çalışmalar öğrenciler tarafından yapılmamaktadır. Öğrenciler konular ile ilgili test çözümünde daha istekliler”* demektedir. Diğer öğretmenler *“Çok yeterli değil. Daha geniş içeriğe sahip olmasını isterdim. Daha araştırma isteyen, kazanımlarla uyumlu olmasını tercih ederdim. Çok yuvarlak soruyor. Bazen yaptırıyorum”* (T20), *“Yeterli değil. Hazırbuluşluğu çok iyi değerlendirmiyor. Yaptırmıyorum, okuyorum”* (T22), *“Bazıları çok gereksiz. Daha etkili olabilir”* (T3) ve *“Olumlu ama daha araştırma incelemeye yönelik olabilir”* (T4), *“Kazanımları tam olarak veremediğini düşünüyorum”* (T21) ifadeleriyle hazırlık çalışmalarının iyileştirilmesi gerektiğini göz önüne sermektedirler. T10 ise bu konuyu *“Hazırlık soruları iyi ama biraz daha böyle konuyla alakalı biraz daha böyle soyut. Biraz daha hani böyle kolay kaçılabilir”* şeklinde yorumlamaktadır.

Bu yorumlara bakacak olursak hazırlık çalışmalarının öğrencileri ünitelere tam güdüleyemediğini, hazırlık çalışmalarının öğrenci ve öğretmenlere adeta bir angarya gibi gelebildiğini görmekteyiz. Tüm bu görüşler ışığında katılımcı öğretmenlere göre, hedeflenen kazanımlara ulaşmada, hazırlık çalışmalarının tam olarak istenen düzeyde olmadığı tespit edilmiştir. Buradan yola çıkarak, hazırlık çalışmalarının nitelik ve içerik açısından geliştirilmesi yararlı olacaktır.

4.1.2. Görseller

Tablo 4.2. Ders Kitabındaki Görsellere İlişkin Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Tam yerinde, güzel kullanılmış ve konulara rehberlik ediyor	13	A2, T2, T3, T4, T5, T7, T9, T11, T12, T13, T17, T19, T21
Amaca hizmet etmiyor ve ilgi çekmiyor	4	A4, T18, T19, T20
Daha renkli ve farklı görseller kullanılabilir	17	A1, A2, A3, A4, T1, T5, T6, T8, T10, T14, T15, T16, T18, T21, T22, T23, T24

Öğretmenlerin ifadeleri doğrultusunda hazırlanan bu tabloda, ders kitabında kullanılan görsellerin kazanımlara uygun olduğunu ve yerinde kullanıldığını ifade eden on üç tane yorum varken; ders kitabında bulunan resimlerin niteliklerini eleştirip, kitabı görsel anlamda yetersiz bulan dört yorum göze çarpmaktadır. Resimlerin içerik ve kazanımlarla ilişkisinde büyük sorunlar gözlenmemekle beraber kullanılan bazı görsellerin net olmamasının sıkıntı oluşturduğu da dile getirilmiştir. Görsellerin geliştirilmesinin yerinde olacağıyla ilgili on yedi yorumda özellikle harita, tablo, karikatür gibi başka görsellerin artması istenmiştir. Görsellerin önemli olduğu ve çeşitlendirilmesi sıkça vurgulanmıştır. Hatta videoların da bu görselliğe katkı sağlayacağı belirtilmiştir.

Ders kitabındaki görselliğin yeterli olup olmadığı, görüşme yapılan öğretmenler tarafından irdelenen başka bir konu başlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. İyi bir ders kitabından söz edebilmek için yazı genişliği, sayfa yapısı, renk, resim, çizim, cilt, kapak vb. biçimsel özelliklerinin de uygun yapıya sahip olması gerekmektedir. Ancak görüşme yapılan öğretmenler bu unsurlardan daha çok resimlere odaklanmışlardır. A2'ye göre ***“Resimler gerekli. Konunun anlaşılması açısından daha da fazla kullanılmalı. Günümüz eğitim metodunda görsellik oldukça fazla yer tutuyor. Öğrencinin dikkatini çekme yönüyle de önemli. Bir resim karesiyle öğrenci konuyu hafızasında canlandırma imkanına sahip oluyor”***. T16 öğrencilerin günümüzde görsellere karşı daha duyarlı olduğunu ***“Ama tabi daha yeni nesil biraz daha teknolojiyle iç içe olduğu için biraz daha görsele önem veren bir nesil. Okumayı biraz sevmeyen bir nesil olduğu için kitaplarda görsellere daha fazla yer vererek görseller üzerinden konu anlatımı giderse içeriklerin daha çocuklara faydalı olacağını düşünüyorum”*** diyerek desteklemektedir. Bu görüşlere bakarak günümüzde görsellerin öneminin daha da arttığını söylemek mümkündür.

Ders kitaplarında görsel unsurların yerleştirilmesinde görsel algının yanı sıra, bunların eğiticilik ve öğreticilik niteliğine de bakılmaktadır. Bu anlamda ders kitabında kullanılan resimleri ***“Yeterli”*** (T3) bulan bazı öğretmenler ***“Resimlerin bir kısmı, öğrencilerin tarihsel-sosyal sürece ilişkin algılarını geliştirici”*** (T4), ***“Kitapta resim kullanılması konunun görsel olarak özeti niteliği taşıdığından önemlidir. Bu konuda kitapta yerinde ve doğru zamanda resim ve görseller kullanılmıştır”*** (T11), ***“Önceki yıllarda alakasız çok fazla görsel olmasına rağmen bugün kullandığımız ders kitabında konu ve görsel ilişkisinin iyi şekilde sağlandığı söylenebilir”*** (T12), ***“Yeterli. Konulara rehberlik eder düzeyde”*** (T17) ve ***“Resim kullanımı her sayfada olduğu için olumlu. Resimler tam yerinde ve güzel kullanılmış. Dizgisel anlamda güzel”*** (T21) şeklinde yorumlarda bulunmuşlardır.

Resimlerin içerik ve kazanımlarla ilişkisinin fazla olduğunu düşünen öğretmenler ise fikirlerini *“Resimlerin içerik ve kazanımlarla ilişkili olduğunu düşünüyorum. Genelde konu ne ise ona uygun resimler kullanıldığı görülmektedir”* (A2), *“Kullanılan resimler kazanımlarla ilişkilidir”* (T2), *“Resimler konuya ve kazanımlara uygundur”* (T7), *“Ders kitabındaki resimler içerikle ilgilidir”* (T9) ve *“İçerik ve kazanımlarla oldukça uyumlu olduğunu düşünüyorum”* (T13), *“Genel olarak uygun. Kitaptaki görseller genel olarak kazanımlara uygundur”* (T19) şeklinde açıklamaktadırlar. T12, kitap yazarının görselleri kullanım amacını *“Ders kitabının tamamını değerlendirmek şu anda mümkün olmasa da yapılabilecek en genel yorum; konu içeriğinin ve yazı akışının çok fazla olmasından rahatsız olan yazar, kitabı renklendirmek adına olabildiğince görsel kullanmaya çalışmış. Kullanılan görsellerin kazanım boyutundan ziyade kesinlikle içerik odaklı olduğu söylenebilir. Zira yazarın asla kazanıma yönelik bir görsel koymalıym gibi bir derdi olduğunu düşünmüyorum. Şahsi görüşüm ise kazanıma yönelik görsel aramak ya da ünite içerisine yerleştirmek teoride ifade edilse bile bence pek pratiği mümkün değil. Görsel-kazanım ilişkisi yerine görsel ve konu içeriği ilişkisini aramak ya da konuşmak daha mantıklı”* diyerek belirtmiştir.

Milliyetçilik konusunda görselliğin yeterli olup olmadığını T5 *“Resim ve içerik bakımından paralellik göstermektedir”* ve T12 *“Milli birlik ve beraberlik kavramlarının konu içeriği ve görsellerle iyi bir şekilde desteklendiği söylenebilir”* şeklinde yorumlayarak, ders kitabındaki resimlerin iyi durumda olduğunu söylemişlerdir. İnkılapçılık ilkesi özelinde konuşan T5 ise ders kitabında *“İnkılapçılık her alanda yapılan, var olan bir ilke olduğundan ötürü yeterince kavratılmaktadır”* diyerek *“Ders kitabı bu bakımından içerik ve resim yönünden uygundur”* yorumunda bulunmuştur. Ancak inkılapçılık ilkesindeki anlatımın *“Öğrencilerin seviyesine uygun olmadığını”* düşünen T6’ya göre görseller bu yüzden gereklidir çünkü *“Konu içeriği eski ve yeni kurumları görsellerle karşılaştırılarak anlaşılabilir”*. Aynı şekilde düşünen T18 *“İnkılapçılık ilkesinin çağdaşlaşmayı yeterince gösterdiğine inanmıyorum. İki sayfada anlatılan bu bölümde beş siyah-beyaz fotoğraf yer almıştır. Ancak bu fotoğrafların hepsi inkılapçılığın getirilerinden oluşmaktadır. İnkılapçılıktan önceki durumu gösteren görseller yoktur. Bu olsaydı öğrenciler karşılaştırma yaparak daha iyi öğrenebileceklerdi diye düşünüyorum”* demektedir. İnkılapçılık gelişmeyi ifade ettiğinden görsellerle nerden nereye geldiğini göstermek, eski ve yeniyi ilişkilendirmek adına önem taşımaktadır.

T19 görsel içerik ilişkisini genelde başarılı bulsa da, ders kitabı 100. sayfada bulunan bir görsele işaret ederek **“Kılık kıyafetle ilgili görsel sanki araba reklamı.” bu uygun değil**” şeklinde eleştiri getirmiştir. Fotoğraf 4.1’de verilen siyah-beyaz resme bakıldığında Atatürk’ün elindeki şapkadan ziyade büyük bir otomobil göze çarpmaktadır. Dolayısıyla bu görselin kıyafet inkılabını vurgulamada başarısız olduğu söylenebilir.

Fotoğraf 4.1. 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılında Okutulan 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 100. Sayfada Yer Alan Görsel

Resim 4.27: Atatürk, Kastamonu gezisinden dönerken dinlenmek için uğradığı Ankara’nın Kalecik ilçesinde halk tarafından uğurlanırken

T18 de ders kitabındaki bir görsel üzerine eleştiride bulunup **“Ders kitabındaki resimlerin ilgili konuya göre yerleştirildiği söylenebilir. Resimlerin büyüklükleri de yeterli ancak bazı sıkıntılı resimlerde yok değil. Hem net değil hem de görselin geçtiği mekan ile konu ilgisi kurulamıyor. Birçok fotoğraf siyah-beyaz olduğu için öğrencilerin dikkatini çekmede yetersiz kaldığını düşünüyorum. Özellikle sayfa 154’teki fotoğraf çok başarısız, alttaki açıklama olmasaydı ne olduğunu anlamamıza imkan yoktu”** diyerek önemli olanın bol görsel değil kaliteli görsel olduğuna dikkat çekmektedir. Fotoğraf 4.2.’de verilen bu görselin amaca uygun seçilip seçilmediği de tartışma konusu edilebilir.

Fotoğraf 4.2. 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılında Okutulan 8.Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı 154. Sayfada Yer Alan Görsel

Ders kitabındaki resimlerin niteliğini eleştiren A2 “*Kullanılan resimlere gelince... Resimler oldukça siyah, net olmayan ve küçük ebatlarda. Olayın oluş tarihi göz önüne alındığında elbette bu normal. Fakat günümüz teknolojisi kullanılarak resimler netleştirilebilir hatta renklendirilebilir. Bu takdirde resimlerin çok daha faydalı olacağını düşünüyorum. Siyah-beyaz çekilen eski filmlerin bile renklendirilebildiği günümüz şartlarında resimlerin renklendirilmemesinin mümkün olmadığı bir gerçektir*” ,T18 “*Bol resim kullanılarak ilgi çekilmeye çalışılmış ancak bazı resimler hem net değil hem de siyah-beyaz olduğu için yeterince dikkat çekmiyor*” ve T23 “*Resimler konuyu daha iyi anlamayı sağlıyor. Ancak bazı resimler net olmadığı için öğrencilerin dikkatini dağıtabiliyor*” yorumlarıyla ders kitabında kullanılan resimlerin çoğunun renklendirilmemiş olması ve net olmamasından yakınmışlardır. A4 “*... görseller amaca hizmet etmiyor, resimler net değil içerikle uyumlu değil*” eleştirisinde bulunmaktadır ancak tüm görselleri bu kategoriye koymak doğru değildir.

Görüşme yapılan A1 ve A4 ise ünitelerdeki resimlerin aynı ölçüde başarılı kullanılmadığını düşünerek üniteler arası karşılaştırmalara gitmişlerdir. Bu öğretmenlerden A1 *“Bir Kahraman Doğuyor bölümündeki resimlerde bir sıkıntı yok. Gayet uyumlu. Kazanımsal da doğru seçildiğini düşünüyorum. Ancak Atatürkçülük ünitesinde inkılaplar konusundaki resimlerin hepsi belki doğru ama yeterli mi diye sorarsanız bence zenginleştirilebilir. Daha renkli daha farklı görsellerde kullanılabilir. Yani içerik olarak çok anormal değil ama kazanımlar adına her bir ölçüt yorumu ne de olsa eksikleri var. Ancak bir kısmı oldukça yerli yerinde onlarla herhangi bir sıkıntı yok”*, A4 *“Kullanılan resimler; 1. Dünya Savaşı ve öncesi konusunda iyi seçilmiş, Kurtuluş Mücadelesi öncesi ve hazırlık dönemi ile Atatürkçülük konularında konuya yardımcı olmuyor”* ve T15 *“Bir ve ikinci ünitelerde biraz daha Osmanlı Devleti’nin geneliyle ilgili daha haritalara daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Resimler iyi ama haritayla ilgili eksiklik olduğunu düşünüyorum”* yorumlarıyla örneklendirmeler yapmışlardır.

Resimlerin geliştirilmesi gerektiğini düşünen öğretmenler *“Resimler genel olarak iyi ama kapsamının biraz daha genişletilmesi gerekebilir”* (T5), *“Resimler genel olarak içerik ve kazanımla örtüşmektedir. Resimlere ve görsellere daha çok yer verilerek öğrencinin farklı duyu organlarına hitap edilmelidir. Karikatürlerin bolca kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle hazırbulunuşluk açısından oldukça yararlı olacaktır”* (T6), *“Kitapta yer alan resimler içerik ve kazanımlarla birebir ilişkili. Öğrencilerin ilk dikkatini çeken resimler oluyor, düz yazı pek ilgi çekmiyor. Bu yüzden ilgi çekmek için, öğrenme isteklerini artırmak için kitapta bolca resim, fotoğraf vs. bulunmalı. Daha da artırılabilir, çeşitlendirilebilir. Ayrıca yaşanmış olayların gerçekçiliğini artırıyor”* (T8), *“Bir de mesela bu Atatürkçülük ilkesi en son konuda artık biraz daha böyle daha çok resim konulabilir Atatürk ilkeleriyle ilgili. Örnek veriyorum Atatürk Orman Çiftliği açmış onun bir fotoğrafı konulabilir. Bu tarz hani şeylerde biraz daha görsel artırılabilir”* (T10) ve *“Kitapta kullanılan görseller ünite içeriği ve kazanımlarla örtüşüyor ama yetersiz. Daha fazla görsel kullanılabilir”* (T14) şeklindeki yorumlarıyla kitaptaki görsellerin çoğaltılmasını ve niteliklerinin artırılması gerektiğini vurgulamışlardır. Mevcut resimler üzerinden konuyu etkili bir şekilde kavratmak isteyen T24 *“Resimler idare eder. Resimleri yorumlatıyorum, dikkat ölçtüğü için TEOG’da¹ da resim sordukları için. Dikkat çekmek için resimdeki bir*

¹Çalışma verilerinin toplandığı 2016-2017 eğitim öğretim döneminde TEOG sınavı uygulanmaktaydı. 2017-2018 eğitim öğretim döneminde bu sınav kaldırıldı.

detayı soruyorum” diyerek öğrencilerin resimlere odaklanmasını istemedeki sebebini sınavda sorulmasına bağlamıştır.

Ders kitabında kullanılan alışlagelmiş görsellerin dikkat çekmediğine işaret eden T22 *“Görseller hep aynı olduğu için, arşivlerden görseller iyi olur. Öğrencinin internet ortamında bulabileceği görseller kullanılmış, kolay ulaşılabilir, ilgi çekmiyor, çocuğun gözü alışmış”* tespitinde bulunmuştur. Çünkü görseller öğrencilerin hem dikkatini çekme hem de konuyu etkili şekilde anlamalarına yardımcı olduğundan özenli seçilmelidir. Resimlerle fazla ilgilenmediğini belirten A3 ise *“İkinci sorunun cevabı bu ders kitabında kullanılan resimler ile ilgili resimlere çok fazla dikkat etmedim açıkçası. Yani resimlerin içeriğine. Biz daha çok bilgilere baktığımız için resimlere pek fazla dikkat etmedik. Yani resimler olsa da olur olmasa da olur bizim için fark etmiyor. Kazanımlarla ne kadar etkili ya biz hani resimle resme yönelik bir anlatımın da yok çocukların da resme fazla dikkat ettiği olmadığı için yani düşünmedim bile resimlerle ilgili bir şey”* demektedir. Bu yorumla A3’ün görsellerin öğrenci üzerindeki etkisini fark edemediğini söyleyebiliriz. Ayrıca dersin öğretiminde daha çok içerikle ilgilendiği ve görselleri dikkate almadığı söylenebilir.

Ders kitaplarının açıklayıcı, tamamlayıcı ve eğitici nitelikte, öğretime yardımcı harita, kroki, fotoğraf, şema, grafik, resim ve benzeri görsel unsurlarla zenginleştirilmesiyle öğrencilerin konuyu daha iyi kavramları hedeflenmektedir. Ancak ders kitabını grafik, harita, tablo vb. materyaller konusunda yetersiz bulan T20 *“Resimlerde yetersiz. Önemli şahsiyetleri göstermekten başka bir şey yok. Daha fazla harita ve tablo kullanılabilir. İlkeler gösterilirken grafik yok. Test kitabıyla karşılaştırdığında görsel anlamda eksik”* demektedir. T21 ise kitap cumhuriyetin *“Faydalarını çok güzel anlatmış”* dese de *“6.sınıf Sosyal Bilgiler kitabındaki diğer yönetim şekilleriyle bağlayan bir tabloda konulsa daha iyi olurmuş”* değerlendirmesinde bulunmaktadır.

Haritalar konusuna ayrıca değinen öğretmenlerden T1 *“Yayın evleri arasındaki ufak farklar oluşabiliyor. Haritaların daha nitelikli olmasını beklerim. Resimler içerikle ilişkili”*, T10 *“Resimlerle ilgili resimler gayet güzel. Ama biraz daha böyle haritaların biraz daha artırılması gerekebilir hocam. Yani haritaların bazı konularda eksik olduğunu düşünüyorum”* ve T15 *“Yalnız belki biraz daha ilk ünite, ilk ve ikinci ünitelerde biraz daha Osmanlı Devleti’nin geneliyle ilgili haritalara daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Resimler iyi ama haritayla ilgili eksiklik olduğunu düşünüyorum. Yani Osmanlı’nın mesela Birinci Dünya Savaşı öncesi durumu, sonraki durumunu*

karşılaştırmalı bir haritada olsa daha iyi olur diye düşünüyorum” diyerek kitaptaki haritaların fazla olması gerektiğini vurgulamışlardır.

4.1.3. Ölçme ve Değerlendirme

Tablo 4.3. Ders Kitabının Ölçme ve Değerlendirme Bölümlerinin Yeterliliği Konusunda Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Bu bölüm tam isabetli, gayet iyi hazırlanmış	13	A1, A2, A3, A4, T2, T3, T4, T7, T10, T11, T13, T17, T19
Öğreticilik konusunda eksik kalmış, faydalı değil	6	T1, T7, T16, T21, T22, T24
Daha eğlenceli hale getirilebilir	11	A3, T5, T6, T8, T9, T12, T14, T15, T18, T20, T23

Yukarıdaki tabloya göre, ders kitabındaki ölçme değerlendirme bölümlerinin başarılı olduğunu belirten on üç tane yorum alınmıştır. Bu öğretmenler ölçme değerlendirme bölümlerinin, konularla uygun biçimde hazırlandığı görüşünü benimsemişlerdir. Altı olumsuz yorumun tespit edildiği bu bölümdeki eksiklerden, kazanımları tam olarak ölçecek soruların bulunmadığı eleştirisi göze çarpmaktadır. Ölçme değerlendirme bölümlerinin geliştirilmesini vurgulayan on bir yorumda ise soru sayısının ve soruların niteliklerinin artırılması gerektiği sıkça belirtilmiştir.

Ders kitabındaki ölçme değerlendirme bölümlerinin ayrı bir önemi vardır. Bir ders kitabında bu bölümde yeterince örnek ve uygulama bulunması beklenmektedir. Bu sayede dersin öğrenciler tarafından yeterince anlaşılıp anlaşılmadığı ve yıllık plandaki kazanımların ne kadarına ulaşıldığı saptanabilir. Ölçme değerlendirme bölümleri, öğretmene dersini işlerken ve dersini işledikten sonra öğrencide meydana gelen olası davranış değişikliklerini gözlemlenmede yardımcı olur. Fakat bunun için ders kitabında doğru çalışmalara yer verilmelidir.

T3 ve T4 gibi değerlendirme sorularını içerikle ilişkili bulan A2 *“İçerik ile paralellik göstermektedir”* ,A4 *“Ders kitabında yer alan değerlendirme soruları içerik ile ilgili”*,T2 *“Değerlendirme soruları içerikle paralellik göstermektedir”* ,T7 *“Sorular içeriklere uygundur ve paralellik göstermektedir”* ,T13 *“Oldukça örtüşmektedir”* ,T15

“Değerlendirme soruları içerikle paralellik gösteriyor diyebiliyorum genel olarak” ,T17 *“Sorular ünitelerle ilişkili ve yeterlidir”* ,T19 *“Genel olarak paralel”* gibi benzer ifadeler kullanmışlardır. Bu yorumlar ders kitabı içeriğinde ne anlatıldıysa değerlendirme sorularında onun sorulduğunu göstermektedir.

Aynı zamanda T11 *“Konunun önemine ve zorluğuna göre soru sayısı içerikle uyumlu şekilde hazırlanmıştır”* yorumuyla değerlendirme sorularıyla içeriğin rahatça ilişkilendirilebildiğini ortaya koymaktadır. Ona göre soru sayısı ile konu arasındaki bu denge sayesinde kazanımların öğrenci tarafından ne düzeyde anlaşıldığı tespit edilebilir. T10 da *“4.soruda değerlendirme soruları güzel. ... test soruları da güzel arkasında. Doğru yanlışı var o da güzel. Tamamen konunun hemen hemen değerlendirme sorularını çözen bir çocuk hemen hemen bütün konuyu kavramış oluyor. Değerlendirme soruları tam isabetli bu konuda”* yorumuyla T11’e katılmaktadır. Bir azınlık okulunda öğretmen olan A1 de *“Evet, kesinlikle o sorularla ilgili çok olumlu olduklarını düşünüyorum. Hiçbir sıkıntı yok gayet iyi”* diyerek değerlendirme sorularına olan beğenisini sunmaktadır.

Ancak T16 *“Değerlendirme soruları TEOG’la paralellik göstermiyor açıkçası. Çünkü bizde değerlendirme soruları bilgi kapsayıcı oluyor ama TEOG soruları daha çok çocukların yorumlama gücüne yönelik olduğu için bir tezatlık oluyor. Bu da bizi ders işlerken ikilemde bırakıyor. Acaba hangisine yönelik bilgi vermeye mi? Yoksa çocukları okuduğunu anlamaya yönelik mi? O konuda bence eksik kitap”* yorumuyla TEOG ile ölçme değerlendirme bölümlerinin bağlantısının zayıf olduğuna dikkat çekmektedir. T22 de benzer bir ifadeyle bulunarak *“İçerikle paralellik gösteriyor ancak ortak sınavla (TEOG) paralellik göstermiyor”* demektedir.

T18 ise ders kitabındaki ölçme değerlendirme bölümlerinde birtakım düzenlenmeler yapılması gerektiğini vurgulayarak *“Kitaptaki değerlendirme soruları her ünitenin sonunda bilgilerimizi ölçelim adıyla yer almaktadır. Bu kısımlarda kendi içinde A, B, C ve Ç bölümleri bulunmaktadır. A bölümü boşluk doldurma, B bölümü doğru-yanlış, C bölümü çoktan seçmeli ve Ç bölümü kısa cevaplı sorulardan oluşmaktadır. Bu sorular içerikle paralellik göstermektedir. Sorulan soru sayısını yeterli de görüyorum ancak derslerimde gözlemlediğim kadarıyla öğrenciler Ç bölümünü yapmak istememekte ve boş bırakmaktadırlar. Bence bu bölüm yerine başka bir alternatif konulabilir”* yorumunda bulunmaktadır. Ölçme değerlendirme bölümleriyle içeriğin paralellik gösterip göstermediği sorusuna T24 *“Bana göre hayır. Bazı değerlendirme soruları ağır klasik sorular. Boşluk*

doldurma, doğru-yanlış, çoktan seçmelileri yapabiliyorlar” demektedir. T24 bu yorumuyla T18 ile benzer bir çıkarımda bulunmuştur.

Ölçme değerlendirme bölümlerini yetersiz gören T14 *“Ders kitabındaki etkinlikler biraz daha güncel olabilir. Ders esnasında yapılamayacak, araştırma gerektiren etkinlikler var. Ev ödevi olarak kullanılabilir. Atatürk ilke-inkılaplarına sahip çıkma-devamlılığını sağlama konusunda örnek olabilecek etkinlikler var ama yeterliliği tartışılır”* diyerek ders kitabındaki etkinliklerin düzenlemeye muhtaç olduğunu belirtmektedir. Bu görüşleri destekleyen öğretmenlerce *“Değerlendirme soruları içerik ile ilişkili ancak öğreticilik konusunda eksik”* (T5) kalmıştır. T12’ye göre *“Ünite sonu değerlendirme sorularının konu içeriğiyle uygunluğundan bahsedilebilir. Ancak kapsam geçerliğinden bahsetmek pek mümkün değildir”*. Ayrıca *“Sınıflarda genel olarak öğrenciler konuları okumadıkları için değerlendirme sorularının faydalı olmadığını düşünüyorum. Kazanımları tam olarak veremediğini düşünüyorum”* diyen T21, öğrencilerin değerlendirme sorularını yapmadaki isteksizliğinden bahsetmiştir.

Ölçme değerlendirme bölümü *“İyileştirilebilir”* (T20) olarak gören bazı öğretmenler çeşitli düzenlemeler talep etmektedirler. Bir azınlık okulunda öğretmenlik yapan A3 değerlendirme soruları ile içerik ilişkisini *“Dördüncü soru değerlendirme soruları evet paralellik göstermekte doğru. İçerik ile paralellik göstermekte yani cevaplarken de çocuklara kazanımları oluyor, pekiştiriyoruz”* diyerek beğenirken *“Ama daha çok soru olabilir. Yani daha fazla soru koysalar daha iyi olur. Çünkü çocuklar soru cevapla daha iyi en azından bu okulda soru cevapla daha iyi anlıyorlar”* ifadesiyle değerlendirme sorularının geliştirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. T8 *“Soru sayısı artırılmalıdır”* ve T23 *“Daha çok soru olmalı”* şeklinde benzer yorumlarla A3’ü desteklemektedirler.

T7 ise *“Değerlendirme soruları daha fazla olmalıdır. Ayrıca soyut konuları kavratmak için yeterli değildir özellikle milli egemenlik ve milli bağımsızlık konularında öğrenciler zorlanmaktadır”* yorumunda bulunmaktadır. Aynı şekilde T9 *“Ünitenin sonundaki testler artırılmalıdır. Ünite sonunda ve ünitenin ortalarında testlere yer verilmelidir”* diyerek içeriğe göre soru miktarında artış olması gerektiğini belirtmektedir. Başka bir öneri getiren T6 ise *“Ünite sorularına bilgi yarışmaları yapabileceğimiz sorular hazırlanabilir. Konuyu değerlendirmek daha eğlenceli hale getirilebilir”* şeklindeki yorumuyla değerlendirme sorularının daha etkili hale getirilebileceğini savunmaktadır.

Öğrencilere ders kitabını desteklemesi için devlet tarafından çalışma kitapları da dağıtılmaktadır. 12.09.2012 tarihli resmi gazetede yayımlanan Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğine göre bir çalışma kitabında, eğitim ve öğretim programlarında yer alan amaçlar doğrultusunda öğrencilere bilgi ve beceri kazandırılmasına yardımcı olacak ve öğrenmeyi pekiştirecek unsurlara yer verilmektedir. Ancak T16 çalışma kitabındaki etkinliklerin pek de yardımcı olmadığını belirterek çalışma kitabından istediği verimi alamadığını söylemektedir. Bu konuda T16 **“Çalışma kitabı etkinliklerinin bu konuda ilkeleri kavratma konusunda daha etkili olduğunu düşünüyorum. Ama maalesef çalışma kitapları biraz soyut kalıyor konu zaten soyut. Çalışma kitapları da soyut olunca o konuda çocuklarda bir sıkıntı yaşıyoruz”** diyerek ders kitabında olduğu gibi yine bir somutlaştırma sorununun olduğuna işaret etmektedir. T1 ise **“Çalışma kitabındaki etkinliklerin bazıları bilginin kullanılmasına yönelik olmakla birlikte duyuşsal alana yönelik kompozisyon yazımları öğrenciyi zorluyor”** yorumuyla çalışma kitabında bazı düzenlemeler yapılması gerektiğini aktarmaktadır.

Öğretmenlerin bu konudaki yorumlarına baktığımızda olumlu görüş bildiren öğretmenlerin, değerlendirme sorularının içerikle örtüştüğü ve soru sayılarının yeterli olduğu konularında birleştikleri görülmüştür. Olumsuz görüş bildiren öğretmenlere göre ise ders kitabındaki değerlendirme bölümlerindeki başlıca problemler; kapsam ve nitelik sorunları, soru sayıları ve öğrencilerin soruları yapmadaki isteksizlikleridir. Bu bölümlerin geliştirilmesini isteyen öğretmenler ise soruların artırılmasını ve eğlenceli hale getirilmesini talep etmektedirler. Ders kitabı geliştirilirken bunlara dikkat edilmesi ölçme değerlendirme bölümlerinin etkililiğini artıracaktır. Ayrıca ders kitabına yardımcı olması için tasarlanan çalışma kitabının geliştirilmesi gerektiği de gözden kaçırılmamalıdır.

4.2. ATATÜRKÇÜLÜK ÜNİTESİ HAKKINDA GÖRÜŞLER

4.2.1. Ünite Genelini Planla Bağlantısı

Tablo 4.4. Atatürkçülüğün Amaç ve Niteliklerini Kavratması Açısından Ders Kitabı ile Yıllık Planın Uyumu Hakkında Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Yıllık planla ders kitabı aynıdır	14	A2, A3, A4, T2, T3, T7, T8, T9, T10, T14, T15, T17, T19, T21
Yıllık plan ve uygulamadaki durum birebir örtüşmüyor	9	A1, T11, T12, T13, T18, T20, T22, T23, T24
Konuyu kavrayabilmek için ders saatinin en az 3 saat olması gerekiyor	5	T1, T4, T5, T6, T16

Ders kitabı ile yıllık planın tam uyumlu olduğunu ifade eden on dört tane yorum elde edilmiştir. Ancak bu örtüşmenin kağıt üzerinde kaldığını söyleyen öğretmenler de mevcuttur. Yıllık plan ile ders kitabının örtüşmediği ile ilgili yorumlarda, zaman yetersizliği sebebiyle yıllık plandaki kazanımları yetiştirememesi sorunu dikkat çekmektedir. Ayrıca kazanımların öğrenci seviyesine uygun olmaması ve TEOG sınavının yıllık planın sonunda yapılmamasının verdiği sıkıntılar da mevcuttur. Kazanımların azaltılarak bir düzenleme yapılması gerektiği ise bu konuda sıkça vurgulanmaktadır.

Görüşme yapılan öğretmenlerden *“Atatürkçülüğün amaç ve niteliklerini kavratmak açısından yıllık plan ve ders kitabı örtüşmektedir”* (T7) fikrine benzer görüşler elde edilmiştir. Örnek olarak; *“Evet, örtüşmektedir”* (A2), *“Atatürkçülüğün amaç ve niteliklerini kavratması açısından ders kitabı ile yıllık planın örtüştüğünü evet yıllık plan örtüşüyor doğru. O konuda bir sorun yok. Yıllık planla ders kitabı örtüşüyor”* (A3), *“Atatürk’ün istek ve yapmak istedikleriyle ders kitabının dili örtüşüyor”* (A4), *“Ders kitabı ile yıllık planlar örtüşüyor”* (T2), *“Yıllık planla örtüşme bu yıl sağlandı. Çünkü TEOG’da Atatürkçülüğün sonuna kadar soru soruldu”* (T9), *“Atatürkçülüğün amaç ve niteliklerini kavratması açısından ders kitabıyla yıllık plan evet örtüşüyor hocam. Yıllık planla ders kitabı hemen hemen aynı. O konuda sıkıntı yok”* (T10), *“Altıncı soruda ders kitabı ile yıllık plan örtüşüyor bana göre”* (T15), *“Yıllık planla ders kitabıyla aynı”* (T17) ve *“Ders planı ile*

yıllık plan örtüşüyor bence” (T19) ifadeleri verilebilir. T3, T8 ve T14 de yıllık plan ile ders kitabının örtüşüğünü düşünen öğretmenler arasındadır. Bununla beraber aynı okulda görev yapan öğretmenler arasında görüş farklılıklarına da rastlanmaktadır. Bunlardan T20 soruya verdiği cevapta *“Tamamlamıyor”* derken T21 *“Örtüşüğünü düşünüyorum”* demektedir.

Yıllık planla ders kitabının aynı olduğu fikrine karşı çıkanlardan T12’e göre *“Ders için MEB’in belirlediği 14 genel amaçtan ilk 5 tanesi için uygulamanın sonuç verdiğini düşünüyorum. Teoride ise yüzde yüz bir örtüşme söz konusu”*.T5’in yorumu *“Yıllık plan ile ders kitabı zamansal olarak örtüşmekte ancak içerik olarak ders kitabının eksikleri vardır”* şeklindedir. T22 ise bu konuda yıllık plan ile ders kitabı *“Örtüşüyor. Meslektaşlarımız ders kitabına uygun yıllık plan çıkarttığı için örtüşüyor”* ifadelerini kullanmıştır. Bu yorumlar T12’yi desteklemektedir çünkü o da sadece kağıt üzerinde bir benzerliğin söz konusu olduğuna inanmaktadır.

Atatürkçülüğün amaç ve niteliklerini kavratması açısından ders kitabı ile yıllık planın örtüşüğünü düşünmeyen A1 *“Bu konuda bir sıkıntı var belki doğrudan sonuç olarak değil ama özellikle süre sıkıntımız var. Çünkü bunları verirken gerçekten iki ders saatine sığdırmak oldukça güç oluyor. O yüzden yıllık plan ve uygulamadaki durum birebir örtüşmüyor. Sıkıntı yaşıyoruz onu rahatlıkla söyleyebilirim”*, T11 *“İnkılap Tarihi dersinin haftada iki saat olarak planlanması bu konuda önemli bir eksiklik. İki saatlik bir dersle bu kadar yoğun kazanımların verilmesi mümkün değildir. Bu yüzden ders planı ile yıllık planı uyumlu hale getirmek çok zor olmaktadır”* ve T23 *“Konuyu kavratılmak için ders saatinin en az 3 olması gerekiyor. Yıllık plana göre geri kalıyoruz. Dolayısıyla amaç ve nitelikleri kavratmada eksiklikler oluyor”* yorumlarında bulunarak 8.sınıfta T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders saatinin yıllık planı gerçekleştirmek adına yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Yıllık plandaki kazanımların çocuklar üzerindeki etkisini yetersiz gören T6 *“Yıllık plandaki kazanımların çok fazla olduğunu düşünüyorum. Kesinlikle azaltılmalı ve amaca uygun bir şekilde tekrar yazılması gerekiyor. İçeriğin öğrencilerin seviyesine uygun olmadığını çok ağır olduğunu düşünüyorum. Daha basit ve somut şekilde yazılmalıdır”*, T16 *“Altıncı soruda yıllık planla örtüşüyor. Amaç ve nitelikleri kavratma açısından ama dediğim gibi yıllık planda kazanımda sadece kazanımlara dayalı bakarsak güzel. Ama bazı bilgilerin içine girdikçe bu sefer çocuklar sormaya başladıkça konular detaylaşmaya başlıyor. Bu da doğal olarak konuları karmaşılaştırıyor. O yüzden ya kitapları kazanıma*

göre tam uyma hazırlamak lazım yani hazırlayan kurum, komisyonun bazı kullandığı oradaki kelimeler veya örnekler verince doğal olarak bizde onu detaylandırmak zorunda kalıyoruz. Bu da doğal olarak bizlerin işlerine bu konuda zorlaştırıyor. O yüzden örtüşmediği yanları da var” ve T18 *“Yıllık plandaki açıklamalarda doğrudan verilecek becerinin sosyal katılım, doğrudan verilecek değeri ise çalışkanlık olarak görmekteyiz. Ders kitabının bu beceri ve değerleri vermesi bakımından uygun olduğunu düşünmüyorum. Bunu öğrenciyi harekete geçirecek etkinliklerin yetersizliğine bağlıyorum”* diyerek yıllık planların dersin işlenişine uygun olmadığını ifade etmektedirler.

Bunların yanında ders kitabını beğenmeyen T24, yayınevlerini karşılaştırma yoluna giderek durumu şöyle açıklamaktadır: *“Kazanımlar, ders kitabının yazarlarına göre farklı yorumlanabiliyor. Ben MEB yayınlarını bu anlamda daha çok beğeniyorum; içeriğini, soru tiplerini, sayfa yapısını. Çocuğun ilgisini çekiyor. TUNA yayınları fazla bilgi veriyor, anlatımı çok”*. T4 ise bu konuda bir tavsiye vererek, yıllık plan ve ders kitabında Atatürkçülüğün amaç ve niteliklerinin kavratılması bakımından *“Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nu, eğitimin günümüzdeki yeri ve önemi iyi işlenmeli”* demektedir.

8.sınıfların girdiği TEOG sınavı öğrencilerin girecekleri liseleri belirlemeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden TEOG’un kapsamının yıllık planda belirleyici olması gerektiğine inanan T13 *“TEOG’dan sonra öğrenciler son konuları çok dikkate almıyorlar bu yüzden son konuların yıllık planla örtüşmediğini düşünüyorum”* ifadesiyle yıllık planın TEOG’a göre düzenlenmesi gerektiğine, TEOG sınavının bitiminden sonraki konularda öğrencilerin motivasyonunu kaybettiğine dikkat çekmiştir. T18’de bu ifadelerle benzer şekilde *“T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde öğrenciler her dönemde olmak üzere ilk sınav TEOG’da çıkacak konulara, ikinci sınav öğretmenin işlediği konulara göre çalışırlar. Ancak tüm sınavlar bittikten sonra öğrencilerde motivasyon eksikliklerinin baş gösterdiğini gözlemliyoruz. Özellikle ikinci dönemde TEOG sonrası konulara öğrenciler ilgi göstermiyorlar. Öğretmenin yaptığı ikinci sınavdan sonra ise hepten kopuyorlar. Neyseki Atatürkçülük ünitesi TEOG’da sorulacak konular arasında da bir nebze dikkatlerini yoğunlaştırabiliyoruz”* demektedir.

Sonuç olarak ders kitabı ile yıllık plan *“Kısmen örtüşüyor”* (T1) demek mümkündür.

4.2.2.İlkeler ve Kazanımlar Hakkında Görüşler

4.2.2.1. Cumhuriyetçilik İlkesi

Tablo 4.5. Ders Kitabındaki Cumhuriyetçilik İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Olumlu dönüt alıyorum	18	A1, A2, A3, T2, T3, T4, T7, T8, T9, T10, T11, T12, T13, T14, T15, T17, T18, T19
Cumhuriyetten sonraki dönemi, gelişimi yetersiz anlatıyor	3	A4, T16, T22
Bir tablo konulsa daha iyi olabilir	8	T1, T5, T6, T16, T20, T21, T23, T24

Ders kitabında cumhuriyetçiliğin anlatımını yeterli ve uygun bulan on sekiz tane yorum tespit edilmiştir. Olumlu yorumların fazla olmasında, cumhuriyetçilik ilkesiyle özdeşleşen demokrasinin günlük hayata etkisinin büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Olumsuz görüş içeren üç yorumda, daha çok somutlaştırma ve cumhuriyetçiliğin getirilerini gerçek hayatta görememek vurgulanmaktadır. Bu konudaki anlatımın daha etkili hale getirilmesini vurgulayan sekiz yorumda ise görsel anlamda cumhuriyetçilik ilkesinin zenginleştirilmesi üzerinde durulmuştur.

Görüşme yapılan bazı öğretmenler, cumhuriyetçilik konusunu öğrencilerin çok hızlı kavradığını, bunda konunun günlük hayata yakınlığının büyük payı olduğunu söylemektedirler. T13 *“Cumhuriyetin ilk yılları ve bunun günümüzle bağlantısının kurulması beraber ele alındığında uygun”* yorumunda bulunmaktadır. Bu durumu açıklayan T10 *“Ders kitabı yıllık planda yer alan cumhuriyetçilik ilkesinin önemini ve cumhuriyet yönetiminin..evet bunu çok iyi anlıyorlar. Çünkü şunu söylüyor daha önceki yönetim neydi? diye soruyorlar çocuklar tabi ki de biz bunun saltanat olduğunu babadan oğula gelen bir yönetim olduğunu söylüyoruz ve cumhuriyetin de tamamen halka halkın seçimine ait olduğunu söyleyince hemen şunu anlayabiliyor hocam işte gerçekten Türk toplumu bu konuda en faydalı bir yönetim şekli olduğunu algılayabiliyor. Özellikle Mustafa Kemal’in bağımsızlıktan sonra Türkiye Cumhuriyeti’nin yönetim şeklinin cumhuriyet olduğunu kavrayıp gerçekten bunun en önemli bir inkılap olduğunu algılayabiliyor. Bu konuda o ders kitabı bunu verebiliyor. O konuda sıkıntı yok”* ve T18 *“Cumhuriyetçilik ilkesini*

işlerken öğrencilerin bu konuyu iyi anladıklarını gözlemliyorum. Cumhuriyet yönetimi ile yönetildiğimizden günlük hayattaki yansımalarını daha net görebiliyorlar. Bu yüzden konuyu öğretirken büyük problemlerle karşılaşmıyorum” demektedirler.

Türk ve azınlık okullarında görev yapan öğretmenlerden T2, T3, T4, T8, T9 ve T14 incelenen ders kitabını, yıllık planda yer alan “Cumhuriyetçilik ilkesinin önemini ve cumhuriyet yönetiminin Türk toplumuna sağladığı faydaları kanıtlara dayalı açıklar.” ifadesini kazandırması bakımından *“Uygun olduğunu düşünüyorum”* (A2) ifadesine benzer şekilde değerlendirmişlerdir. Bu öğretmenlere göre *“Kitapta bu konuyla ilgili yeterince açıklama ve bilgilendirme yapılmıştır”* (T11). Örnek olarak; azınlık okulunda eğitim gören öğrencilerinin cumhuriyete bağlılığını *“Öğrencilerimizin azınlık öğrencisi olması bizi etkiliyor. Şöyle ki, öncelikle toplumsal yapıya bakış açıları biraz farklı. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim azınlık psikolojisi adı altında bir söylem var. Çünkü azınlık olarak yaşıyorsanız özgürlükler sizin için daha önemli hale geliyor. O yüzden bu durum öğrencilerimiz adına bir avantaj belki ve daha çok sahipleniyorlar daha önemli. Çünkü bir ülkede azınlık olmak gerçekten farklı bir şeydir. Çünkü Bulgaristan’daki Türkler gibi, Yunanistan’daki Türkler gibi; Türkiye’deki Ermeni, Rumların da durumu pek farklı düşünmüyorum. Aynı durumdalar o yüzden özgürlük ve eşitlik her zaman önemli. Cumhuriyetçilik içinde bunu rahatlıkla söyleyebiliriz. O yüzden sahip çıkmaları çok daha kolay oluyor”* şeklinde aktaran A1 *“Bu konuda hiçbir sıkıntımız yok. Belki kitaptaki en özel bölüm, en doğru seçilmiş bölüm belki bu. Çünkü gerçekten bu konuda sıkıntı yaşamıyoruz. Diğer ilkelerle bağlantı kurarak da bunu verdiğim için pek bir zorluk olmuyor. Öğrenci bunu artık benimsiyor”* diyerek kitabın bu konuda doğru bilgi verdiğini ifade etmektedir. Genel olarak *“Cumhuriyetçilik ilkesiyle ilgili herhangi bir sıkıntı olduğunu”* (T15) düşünmeyen birçok öğretmen yorumu alınmıştır. Onlara göre kitap *“Cumhuriyetçiliğin içeriğini ve kazanımlarını vurgulamaktadır”* (T17).

Yine bir azınlık okulunda öğretmenlik yapan A3 *“Evet uygun. Niye uygun çünkü cumhuriyetin seçme ve seçilme ile ilgili olduğunu biz veriyoruz kitap kapsamında. Ee çocuklar seçme ve seçilmenin, oy kullanmanın önemini bunu da cumhuriyetçilik ilkesiyle bağlantılı olduğunu eee çok iyi kavriyorlar. Cumhuriyet deyince seçimler akıllarına geliyor bu bakımdan uygun. Yani bunun faydalarını kavramış durumdalar”* yorumuyla meslektaşı A1’e katılmaktadır. Ancak bu fikirlere karşı çıkan bir diğer azınlık okulu öğretmeni A4, kitaptaki anlatımla cumhuriyetçiliği öğrencilerinin yeterince içselleştiremediğini şöyle aktarmaktadır: *“Cumhuriyetçilik ilkesini okuyan ve cumhuriyet yönetiminin ülkeye hangi*

evrelerle geldiğini tarih ve olay sıralaması yaparak açıklayabilir. Ama cumhuriyetin demokratik bir yönetime dönüşmesindeki eksiklerini kavrayamaz”. Bu yorumlara katılan T20’ye göre kitap *“Cumhuriyetten sonraki dönemi, gelişimi yetersiz anlatıyor. Daha geniş içerikte verebilir*”. Çünkü ders kitabı cumhuriyetin evrelerini net bir şekilde açıklayamazsa öğrencilerde kopukluk olabilir ve bu da algılamayı zorlaştırır. Cumhuriyetçilik ilkesini günlük hayatta gözlemekte zorlanan T22 düşüncesini referandum sistemiyle şöyle örneklemetedir: *“Örneğin ‘Evetçi’ grubun ‘Hayırcı’ gruba, ‘Hayırcı’ grubun ‘Evetçi’ gruba saygı duymadığı, demokrasinin temeli olan farklı siyasi görüşlere hazır olmadığını gösterdiğini düşünüyorum*”.

Yıllık planda yer alan “Cumhuriyetçilik ilkesinin önemini ve cumhuriyet yönetiminin Türk toplumuna sağladığı faydaları kanıtlara dayalı açıklar.” ifadesini kazandırması bakımından *“Kısmen”* (T1) uygun bulan öğretmenler bazı eksikliklerinin olduğunu belirtmektedirler. Bu öğretmenlere göre *“Kitap cumhuriyetçiliğin kazandırdıkları ve cumhuriyet yönetiminin topluma sağladığı faydaları kanıtlarla açıklaması yönünden yeterlidir, uygundur”* (T7) ancak *“Kanıtları ders kitabındaki sunulan içeriklerden seçip açıklaması şartıyla”* (T12). Bunu önemli gören T23’e göre *“Ders kitabında bilgiler aslında yeterli”* olsa da *“öğrencilerin dikkatini çekmek zor”* olabilmektedir. Bu durumda konuların *“Çok soyut kaldığını biraz daha somutlaştırılması gerektiğini”* (T6) düşünen öğretmenlerden T16’ya göre *“Ders kitabında cumhuriyetçilik ilkesinin önemini, cumhuriyetçilik ilkesi çocukların aslında en anladığı, kolay anladığı ilkelerden birisi diyebilirim. Ama işte topluma kitapta daha günümüzden örnekler verilebilir yani. Mesela şu an günümüzde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde seçimler yapılıyor. Bunlarla ilgili çalışma kitaplarında özellikle malum ülkemizde son 4 ve 5 yıldan beri belirli aralıklarla periyodlarla seçimler yapılmakta. Bu seçimlere yönelik güncel örnekler verilerek cumhuriyetçilik ilkesinin önemi bir kez daha kavratılabilir*”. Bunun yanında *“Cumhuriyetçilik ilkesinin diğer ilkelerle de ilişkilendirilerek anlatılmasında fayda olabilir (Örn: Halkçılık, Laiklik) cumhuriyetçiliği anlatırken geçmiş yönetimlerin eksikleri gösterilebilir”* (T5). Ancak *“... ders işlerken öğretmenin buna vurgu yapması”* (T24) gerekmektedir. T19 da *“Yapılan inkılapların topluma sağladığı yararları anlattığımda öğrencilerden olumlu dönüt alıyorum”* diyerek öğretmenin içerik ve kazanımları fark ettirmesinin önemli olduğuna dikkat çekmektedir.

Ders kitabındaki anlatımı desteklemesi açısından çalışma kitabının önemini vurgulayan T16 *“Çalışma kitabı etkinliklerinin bu konuda ilkeleri kavratma konusunda*

daha etkili olduğunu düşünüyorum. Ama maalesef çalışma kitapları biraz soyut kalıyor konu zaten soyut. Çalışma kitapları da soyut olunca o konuda çocuklarda bir sıkıntı yaşıyoruz” diyerek ders kitabında olduğu gibi yine bir somutlaştırma sorununun olduğu işaret etmektedir.

Cumhuriyetçiliğin anlatımı esnasında ders kitabında fotoğraf, tablo, harita vb. materyaller bulunması, öğretmenlere kolaylık sağlar. Bu konuda kitabı eksik bulan T21’e göre kitap cumhuriyetin yararlarını başarılı anlatmış olsa da *“6.sınıf Sosyal Bilgiler kitabındaki diğer yönetim şekilleriyle bağlayan bir tablo da konulsa daha iyi olurmuş”*. Çünkü farklı görseller kullanmak, öğrencilerin hem dikkatini çekmek hem de konuyu etkili şekilde anlamalarına yardımcı olmaktadır.

4.2.2.2. Milliyetçilik İlkesi

Tablo 4.6. Ders Kitabındaki Milliyetçilik İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Atatürk milliyetçiliği açıklanıyor	20	A1, A2, A3, T1, T2, T3, T4, T5, T7, T8, T9, T10, T11, T12, T13, T14, T15, T17, T20, T24
Çok fazla ırkçı söylemlerle Türkçülüğü övmekte	5	A4, T18, T19, T21, T22
Farklı etkinlikler eklenebilir	3	T6, T16, T23

Yukarıdaki tabloda, ders kitabında milliyetçiliğin doğru şekilde aktarıldığı konusunda olumlu yorumların fazla sayıda olduğu belirlenmiştir. Olumsuz beş yorumda, öğrencilerin Milliyetçilik-Türkçülük karmaşası yaşadıklarına vurgu yapıldığı görülmektedir. Milliyetçilik konusunun daha etkili işlenmesi için gelen üç yorumda ise, duyuşsal alana yoğunlaşılması ve konunun sadeleştirilmesi gerektiği ön plana çıkmaktadır.

Milliyetçilik; din, dil, ırk fark etmeksizin tüm insanların barış içinde yaşamasını amaçlayan bir ilkedir. Özellikle Türkiye gibi çok uluslu bir ülkede insanları bir arada tutmaya yarayan hoşgörü ortamını sağlaması açısından değerlidir. İşte bu bağlamda incelenen yıllık planda, öğrencilerin milli birlik ve beraberlik içinde yaşamaya ne kadar önem verdiği ile ilgili bir kazanım bulunmaktadır.

Bu ders kitabında yer alan içeriğin, yıllık plandaki “Atatürk’ün milliyetçilik ilkesinden yola çıkarak milli birlik ve beraberliğin önemine inanır.” kazanımı ile paralellik gösterip göstermediği sorusunun yöneltildiği öğretmenlerin pek çoğu **“Kitaptaki içerik ile yıllık plandaki içerikteki milliyetçilik anlayışı paralellik göstermektedir ve milli birlik ve beraberlik açısından önemlidir”** (T7) yorumuna benzer görüşler ileri sürmüşlerdir. Örnek olarak **“Milliyetçilik ilkesi ile ilgili gerekli bilgilendirme ve örneklendirme yapılmış, bu ilkeyle ilgili inkılaplara yer verilmiştir”** (T11), **“Evet paralellik göstermektedir”** (T13), **“Kavramı tam olarak anlatmaktadır”** (T17), **“Bu kazanımı Kurtuluş Savaşı sürecinde daha iyi verdiği için milliyetçilik ilkesini anlatırken zorlanmıyorum”** (T20), **“Paralellik gösteriyor. Mustafa Kemal’in Anadolu’ya çıkması, birlik ve beraberliği sağlaması kazanımlarla paralellik gösteriyor”** (T24) yorumları verilebilir. T1, T2, T3, T4, T8 ve T14 de bu olumlu görüşlere katılmışlardır. T9 da **“Herhangi sıkıntı yoktur”** diyerek içerikle ilgili kazanımın paralellik gösterdiğini vurgulamaktadır.

Öğrencilerinin milliyetçilik ilkesiyle milli birlik ve beraberliğin önemine inanmaları hususunda, azınlık okullarında görevli öğretmenler arasında ise görüş ayrılıkları tespit edilmiştir. Bu kişilerden A1 milliyetçilik ilkesinin birleştirici gücünden bahsederek **“Evet bunu yaşayarak zaten görüyoruz. Çünkü okulumuzun özel durumu var. Bir azınlık okulu. Özellikle derslerimizde Lozan Antlaşmasına göre var olan bir okul içindeyiz. Bunu benimsemeleri, algılamaları çok daha kolay oluyor çünkü yaşayarak öğrenmek en doğal öğrenmek. O nedenle öğrencimiz bu konuda hiçbir sıkıntı yaşamıyor çünkü içindeler, ortamı çok iyi anlıyorlar ve bunu bizzat yaşıyorlar. Gerek ilkokul, gerek ortaokul, gerek lisede azınlık okullarında okudukları için genel anlamda söylüyorum dillerini özgürce konuşabiliyorlar, Türkçe ders saati kadar Ermenice ders saatimiz var. Bu yine Lozan’da bir kazanım azınlıklar adına ve Türkiye’nin de bu konudaki hoşgörüsü ve eşitlik ilkesine bağlılığını gösterir. Bu yüzden bu bir avantaj belki okulumuz adına”** demektedir. A1’e katılan A2 **“Evet, genel olarak göstermektedir diyebilirim. Öğrencilerimiz milli birlik ve beraberliğin önemini kavramaktadırlar”** ve A3 **“Evet Atatürk milliyetçiliği açıklanıyor. Biz bu sene zaten bu 15 Temmuz’dan sonrada milli birlik ve beraberlikle ilgili birçok etkinlik etkinlikler yaptık. Bu da yine ileride ders kitaplarına girecektir mutlaka. Milliyetçilik ilkesinden yola çıkılarak ya Atatürk milliyetçiliğinin ne olduğunu biliyor çocuklar ve bu bu milli Atatürk milliyetçiliğine dayalı beraberliğinde hani “Kendini Türk hisseden herkes Türk’tür.” kavramıyla paralellik göstermekte. Yani bu konuda bir sıkıntı yaşamadık hiç. Zaten çocuklar bu okulda özellikle de kendileri de T.C. vatandaşı olan herkesin Türk**

olduğu bilincini yerleşmiş durumda. Bu bu kadar” şeklindeki yorumlarıyla Rum ve Ermeni okullarında eğitim gören öğrencilerinde aidiyetle ilgili herhangi bir sorun olmadığını dile getirmişlerdir. Fakat başka bir azınlık okulunda görev yapan A4 bu konuda meslektaşlarına katılmamakta ve ders kitabının dilini şöyle eleştirmektedir: **“Milliyetçilik konusunda sık sık Türk, Türkçülük gibi kelimeler geçmekte, özellikle “Ne mutlu Türküm diyene” sözünde ırkçılık temeline dayalı değil, duygu ve düşünce temeline dayandırmakta. Bu konunun geneline baktığımızda çok fazla ırkçı söylemlerle Türkçülüğü övmekte, bu ülkede yaşayan azınlıkları kabul etmekten uzak kalmaktadır”**.

Milliyetçilik ile Türkçülük kavramlarının karıştığını anlatan T10, **“Milliyetçilik denilince sanki tamamen Türkçülük bir hani ırkı ne olursa olsun bu konuda bilmeyen öğrenciler hani sadece milliyetçiliği şunu zannediyor Türk olsun Ermeni örnek veriyorum milliyetçi olamaz gibi veya işte bir Çerkez ne bileyim hani bir Rum milliyetçi olamazmış gibi bir algı varmış”** diyerek bazı öğrencilerinin bu kavramları anlamada sıkıntı yaşadığını aktarmıştır. Ancak ders kitabının bu yanlış algıları düzelttiğini belirten T10, **“Ama kitabımızda bunu gerçekten net bir şekilde açıklıyor. Dini, ırkı ne olursa olsun diyor ben Türküm diyen herkes Türk’tür ve Türk milliyetçiliğinin devam ettirebilir şeyi alabiliyor. Kitabında bunu hani işlerken kitapta özellikle yıllık planda zaten bu konuda kazanım var paralellik var yani ders kitabıyla. Bunu böyle anlıyor milliyetçiliğin gerçekten sadece ırka değil de tamamen Mustafa Kemal’in dediği gibi şeyi algılayabiliyor işte din, ırk, mezhep ne olursa olsun tamamen ben Türk’üm diyebilen herkesin Türk milliyetçiliği olabileceğine inanıyor. O kazanımda var hocam kitabımız bu konuda da başarılı”** demektedir.

Milliyetçilik kavramının Türkçülükle özdeşleştirilmesi konusuna değinen öğretmenlerden T16, **“Atatürk’ün milliyetçilik ilkesini, Atatürk’ün milliyetçilik ilkesi, çocuklar milliyetçilik ilkesindeki biraz da karmaşıklık yaşıyabiliyor zaman zaman. Genelde sadece hep Türkçülük anlam üzerinden hep yola çıkıyor ama biz onlara milliyetçiliğin daha farklı işte aslında sadece Türkçülük anlamında değil vatan, millet, birlik ve beraberlik duygusu açıklamak olduğunu söylüyoruz ama tabi bunu somutlaştırmamız gerekiyor. Biz bunu da hep anlatırken elimizden geldiğince kullandığımız materyallerle somutlaştırıyoruz”** şekilde konuşarak bu algıyı düzeltmeye çabaladıklarını belirtmiştir.

Milliyetçilik konusunun kilit sözlerden biri olan “Ne mutlu Türk’üm diyene” üzerinde duran T15 ise **“Şüphesiz neden çok çocukların bunu anladığına düşünüyorum. Yani en azından bana bir tepki gelmedi hani. “Ne mutlu Türk’üm diyene” sözü ırk birliğine değil,**

duygu ve düşünce birliğine dayanır. Yani “Ne mutlu Türk’üm diyene” derken Atatürk kendini Türk hissetme. Türk milletinin net olarak ilerlemesi için çalışmasının yeterli olduğunu söylüyor Atatürk bu sözleriyle. Dolayısıyla hani burada illa da köken olarak Türk olmasına gerek yok. Ama bu devletin, bu milletin kalkınması için çaba gösteren, ilerleme gösteren herkes zaten milliyetçilik ilkesi, Atatürk’ün milliyetçilik ilkesine uygun davranmaktadır. Ve hani dediğim gibi duygu ve düşünce birliği burada önemli. Bunların söyledikleri bir şeyle karşılaşmadım yani böyle söyleyebilirim” diyerek öğrencilerin bunu net anladıklarını ifade etmektedir.

Milliyetçilik-Türkçülük karmaşasını kitaptaki bilgilerin yeterince net olmamasına bağlayan T18 bir anısını şöyle paylaşmaktadır: *“Doğuda öğretmenlik yaptığım zamanlar milliyetçilik kavramını öğrencilere verirken zorlandığım zamanlar oldu. “Ben Kürdüm neden “Ne mutlu Türk’üm diyene” diyeyim?” şeklinde konuşan bir öğrencim vardı. Ona durumu izah ettiğimde kafasındaki bu düşünceden sıyrıldığını fark etmiştim. Sadece kitaptaki bilgilerle yetinseydim bunu anlayamadan geçip gidecekti. Yani ders kitabındaki içerik tam olarak milli birlik ve beraberliğin önemini vurgulayamıyor diyebilirim.”* Aynı fikirdeki T21 de *“Milliyetçiliği iyi veremediğini düşünüyorum. “Ne mutlu Türküm diyene!” ifadesini tam kavratamadığını düşünüyorum. Bazı öğrenciler “Ben Kürdüm diyor.” Bu konuda sıkıntı yaşıyorum. Öğrenci anlamak istemiyor da olabilir. Faydalarını yeterince belirtmemiş. Günümüzde ne yarar sağlar bilgisi olabilirdi”* demektedir. Bu anlamda çalışma kitaplarının da yetersiz kalması sebebiyle T16 *“Ama bunu tabi eve gittiği zaman tekrar ettiği zaman çalışma kitaplarında maalesef somut örneklerle karşılaşmıyor çocuklar. O konuda biraz daha çalışma kitaplarında somut örneklere somut çalışma etkinliklerine yer verilirse bu kazanımın da öğrenciler açısından iyi olacağını düşünüyorum”* yorumuyla konuyu somutlaştırmanın öneminden bahsetmiştir.

Ders kitabında milliyetçiliğin ele alınışında, birbirini tutmayan ifadeler olduğuna değinen T19 ise *“Ders kitabı sayfa 150’de Atatürk’ün şu sözü yer alıyor “Türkiye halkı ırkı veya dini ve kültürel yönden birleşmiş bir değerine karşı..” buradaki ırk birliği ile 5.maddede belirttiğim “Irkı, dini ne olursa olsun herkes Türk’tür.” ifadesi çelişiyor. Sayfa 149’da “Her türlü ayrılığı reddeder.” ifadesi var çocuklar bunu farklılıkları reddeder diye algılıyor”* yorumunda bulunmuştur. T22 de milliyetçilik ilkesinin günlük hayata geçemediğini ileri sürmektedir. T22’ye göre bu ilke milli birlik ve beraberliği sağlayabilseydi *“Terör olmazdı, doğu-batıdaki vatandaşlar arasında uçurum olmazdı”*.

Konuyu görsel ve duyuşsal olarak irdeleyen öğretmenlere göre milliyetçilik konusunda ders kitabı *“Resim ve içerik bakımından paralellik göstermektedir”* (T5) ve *“Milli birlik ve beraberlik kavramlarının konu içeriği ve görsellerle iyi bir şekilde desteklendiği söylenebilir”* (T12). Bu ifadelere bakıldığında görsellik anlamında bir sıkıntı görülmemekle beraber anlatımın geliştirilmesi adına *“... içeriğin daha da sadeleşmesi gerekiyor. Duyuşsal alana hitap etmesi gerekir”* (T6). Bunu sağlama konusunda ise *“... öğrencinin dikkatini çekmek için farklı etkinlikler eklenebilir”* (T23).

4.2.2.3. Halkçılık İlkesi

Tablo 4.7. Ders Kitabındaki Halkçılık İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Birlik ve beraberlik içinde yaşama konusunda gerçekten bir sıkıntı yok	15	A1, A3, T1, T5, T6, T7, T8, T10, T11, T12, T13, T14, T15, T16, T23
Halkçılığın tanımında sorun var	7	A2, A4, T16, T18, T19, T21, T22
Tamamen bu sözün milliyetçiliğe yazılması daha uygun olur	4	T3, T10, T20, T24

Yukarıdaki tabloya göre, on beş katılımcıdan bu ilkeyle ilgili olumlu yorumlar alındığı görülmektedir. Halkçılık ilkesinin bir kazanımı olarak yıllık planda yer alan “Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir.” özdeyişini, bazı öğretmenlerin milliyetçilikle, bazı öğretmenlerin ise halkçılıkla anlattıkları tespit edilmiştir. Bu özdeyişi milliyetçilik kapsamında anlatan öğretmenler “Ne mutlu Türk’üm” ifadesini ön plana çıkartırken, halkçılık içerisinde anlatan öğretmenler ise eşitliği vurgulamışlardır. Olumsuz görüş bildiren yedi yorumda, halkçılık ilkesinde yer alan eşitliğin ders kitabında olmadığını savunan ifadeler göze çarpmaktadır. Bunun yanında “Ne mutlu Türk’üm” ifadesinin uygun olmadığını belirten yorumlara da rastlanmaktadır. Ayrıca bazı öğretmenleri “Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir.” özdeyişinin etkili şekilde verilebilmesi için bu özdeyişin yıllık planda milliyetçilik kapsamında sunulması gerektiğini vurgulamışlardır.

Bir azınlık okulunda öğretmen olan A1, halkçılık ilkesi hakkındaki düşüncelerini şöyle aktarmıştır: *“Öncelikle biz bu ülkenin kurtuluşu için çalışan etnik yapı olarak farklı, dil, din olarak farklı insanların da özgürlük adına, birlikte yaşama adına mücadele verdiğini özellikle vurguluyoruz. Bununla ilgili şunu da söyleyebiliriz Kurtuluş Savaşı’na katılanların bir kısmı etnik yapı olarak Türk değil. Ama bu ülke için savaştlar, bu ülke için canlarını verenler oldu. O nedenle birlik ve beraberlik içinde yaşama konusunda gerçekten bir sıkıntı yok. Bu özellikle belli savaşlar için, belli inkılaplar için geçerli. Buradan yola çıkarak rahatlıkla bunu verebiliyoruz. Ve birlikte yaşamının zaten bilincindedir çünkü ortam gereği, Türkiye’de yaşadıkları için, azınlık olarak yaşadıkları için kendilerini farklı görüyor olabilirler. Ama komşuluk ilişkileri olsun, öğretmenlerin durumu olsun bunlar örtüşüyor. Özellikle bu derse giren öğretmenlerin milli eğitimden gelmesi, Türk olması da bunu zaten doğrular, kanıtlar bir durum”*. Bu ifadelerden A1’in azınlık okulundaki öğrencilerinin kendini Türk hissetmesinde bir sorun olmadığını düşündüğü anlaşılmaktadır.

A1’e yöneltilen “Kendilerini Türk olarak görüyorlar mı üst kimlik olarak?” ek sorusuna alınan cevapta ise *“Üst kimlik olarak Türk olarak görüyorlar. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti kimliği taşıyan herkesin özellikle Türk olduğu vurgulanıyor. Özellikle vurgulanıyor”* demekle beraber bu konuda Ermenistan’dan gelen öğrencilerin kafasının karıştığını anlatmıştır: *“Bir diğeri okulumuza misafir öğrenciler geldi Ermenistan’dan gelen öğrencilerimiz var. Onlara bunu anlatmakta zorluk çekiyoruz. Çünkü bizde Ermeniyiz neden farklıyız? sorusu geliyor. Onlara bunu anlatmaya çalışırken tabi bazen zorlanıyoruz. Çünkü diyoruz ki bu ülkede doğan, bu ülkenin sahip olduğu Ermeniler farklı onlar Türk, siz Ermenistan’dan geldiniz farklı ırktan geldiniz ama Türkiye vatandaşı olduğunuzda her şey bitiyor. Sıkıntı kalmıyor, her şeyin üstesinden geliyor şeklinde mesajı veriyoruz. Ancak bunu gerçekten yaşamaları gerekiyor bir süre sıkıntı oluyor ama ondan sonra uyum sağlanıyor ve sıkıntı bitiyor. Pek çok öğrencimiz buradan mezun oldu ve gerçekten çok mutlu olarak gittiler. Hiçbir sıkıntıları yok. Ancak ilk etapta anlatmak zor oluyor. Çünkü onlarda buradaki o ayrıcalığı güzelliği yaşamak istiyorlar. Ancak öncelikle tabi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmadan bunu yaşayamıyorlar sıkıntı burada. Ama o konuda her şey düzene giriyor”*.

“Ne mutlu Türk’üm ifadesi nasıl yansıyor çocuklara?” şeklindeki bir diğerk soruyu ise A1 *“Şunu söyleyebilirim sahiplenme olayı var. Bu ülke hepimizin, bu ülkeye sahip olmak zorundayız, birlikte yaşamak zorundayız”* diyerek cevaplamıştır. Öyleyse “Ne mutlu Ermeni’yim” gibi bir söylemin olmadığı söylenebilir. Bu konuda A1 sözlerini şöyle

tamamlamaktadır: *“Ve genel anlamda özellikle büyük sınıflarda bu daha da bariz görünüyor. Pek çok öğrenci “Ben Türk’üm” diyebiliyor çok rahat. Ama diyor aslen Ermeni’yim ama Türk’üm. Bu çok önemli çünkü bu, bu ülkeyi sahiplenmekle ilgili ve çok doğru bir yaklaşım”*. Rum ortaokulunda görevli olan A2 ise *“Okulumuzun özel bir durumu vardır. Azınlık okulu olması münasebetiyle öğrencilerin kendilerini “Türk Milleti” tabirinin içinde tüm unsurlarıyla birlikte görmekte sıkıntı yaşadıklarını müşahade ediyorum. Fakat “Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı” olma noktasında bir problem yaşamamaktadırlar”* diyerek A1’e tam olarak katılmadığını ifade etmiştir.

T2 “Ne mutlu Türk’üm” ifadesinin *“... Türk milleti duygusunun ifadesi olduğu ve her Türk’ün bir parola gibi kullanması gerektiğine”* inanmaktadır. Onun aksine T16 bu durumu *“... yöresel olarak değişebilir. Şimdi öğrenci portföyü bizim için önemli. Doğu kökenli öğrencilerin olduğu bölümlerde Türkiye halkına Türk milleti derken belki bazı öğrenciler özellikle aile içinde bu muhabbetleri yapan çocuklarla bazen karşılaştığımız durumlar olabiliyor. Yani kendileri etnik bir yapı olarak kullanabilir. Her ne kadar biz aslında bunun etnik bir ayırım değil bir toplum bütünü olarak anlatmaya çalışsak da maalesef günümüzde gerek aile yapısından gerek çevre etkisinden dolayı bazı yörelerde bazı meslektaşlarımız bu konuda bu cümlede sıkıntılar yaşayabiliyor”* şeklinde ifade etmektedir. Halbuki kişilerin nereli olduğuna bakılmaksızın Türk milletinin *“Ülkü ve amaç birliği”* (T12) içinde olması gerektiği vurgulanmalıdır.

Görüşme yapılan öğretmenlerin bu ders kitabında yer alan halkçılık ilkesiyle yıllık planda yer alan Atatürk’ün *“Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir.”* özdeyişini uygulama sırasında nasıl ilişkilendirdiklerini irdelemeden önce, bu özdeyişin milliyetçilik mi yoksa halkçılıkla mı ilgili olduğu konusuna değinmek gerekmektedir. Çünkü görüşme yapılan öğretmenlerin birçoğu bu özdeyişi milliyetçilik kapsamında düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu öğretmenlerden biri olan T10 bu özdeyişle ilgili şöyle düşünmektedir: *“Halkçılıkla ilişki kurulur ama bana direkt sorsanız hani milliyetçilik mi? halkçılık mı? diye milliyetçilik daha ön planda. Türk milleti hani Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir sanki hani biz millet olgusu ulus olgusu çocuklara böyle öğretiyoruz. Millet, ulus olgusu gördün mü milliyetçilik diyoruz ama hani detaya inerse halkçılık var. Ama direkt hangisi aklınıza geliyor sorusu tabi ki de Türk milleti, ulusu dediniz mi milliyetçilik akla geliyor”*. Halbuki incelenen yıllık planda özdeyiş halkçılık konusunda yer almaktadır.

T19 da bu özdeyişi milliyetçilik ile halkçılık ilkeleri arasından milliyetçiliğin içinde verdiğini belirterek **“Bizde anlatırken zorlanıyoruz. Çocuğun algılamasından ziyade bu iki kavramı birbirinden ayırmada biz zorluk çekiyoruz. Halkçılıkta bu sözden bahsetmiyorum”** diyerek yıllık plana uymadığını aktarmıştır. Ancak T13 **“Bu sözü milliyetçilik ilkesini anlatırken ilişkilendiriyorum”**, T20 **“Öğrencilerde milliyetçilikle halkçılık karışabiliyor. Atatürk’ün millet kavramıyla başlıyoruz sonra bu özdeyişle ilişki kuruyoruz”** ve T24 **“Çocuklar bu kazanımı milliyetçilikle karıştırdıkları oluyor, ayırmada zorlanıyorlar. Yönetimde eşit haklara sahip olmasını örneklendiriyorum”** diyerek bu duruma kendilerince çözüm yöntemleri bulduklarını ifade etmişlerdir. Aslında **“...yani tamamen eleştirmekten çok hani burada da milliyetçiliğin tamamlayıcısıdır halkçılık ilkesi öyle algılayabiliriz”** (T10). Çünkü aynı zamanda **“Halkçılık ilkesinin cumhuriyetçilik ve milliyetçilik ilkelerinin ortak sonucu olduğunu düşünürsek”** (T6) bu daha net anlaşılmaktadır.

Bu özdeyişin halkçılıkta verilmesinin uygun olmadığını düşünen öğretmenlerden T10 şöyle demektedir: **“Tabi ben bunu şöyle bunu öncelikle milliyetçilikle veririm. Çünkü milliyetçilik aynı şekilde din, dil, ırk ayrımı yapmaksızın ben bunu milliyetçilikle veririm. Ben soruyu şunu anladım bu cümleyle hani halkçılık ilkesi verebilir misiniz? Verebiliriz ama bana şunu sorarsanız hani öncelikle bu neyi hangi özdeyişe uygularsınız milliyetçilikle uyguladım tabi ki de. Yani çünkü Türk milletinin cumhuriyetini kurmasını tabi milliyetçilik ruhundan gelir. Yani ama direkt milliyetçilikle özdeşleştiririz ama kurabilir misiniz? Dediğimiz gibi o dolaylı yollardan kurarız. Ama tabi ki de tamamen bunun milliyetçiliğe yazılması daha uygun olur. Bu konuda söyleyebiliriz”**.

Bu konu üzerine T16 ise **“Ama kitapta da bunu yanlış hatırlamıyorsam halkçılık ilkesiyle ilişkilendirmiş. Onunla ilgili de herhalde bir düzeltme yapıldığı söylenmişti milliyetçilik ilkesi. Kitapta milliyetçilik ilkesinde yer verilmişti. Onunla ilgili de gerekli düzeltmenin bakanlık tarafından yapıldığı tarafımıza bildirilmiştir”** diyerek yapılan son düzenlemelerden bahsetmiştir. Öğretmenler arasında bu özdeyişin hangi ilke kapsamında verileceği karmaşıklığa yol açtığından, bu düzeltmenin yerinde olduğunu söylenebilir.

“Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir.” özdeyişini halkçılıkla anlatan öğretmenler eşitlik kavramını ön plana çıkarmışlardır. A3 bu durumu **“Ee eğer T.C. vatandaşı kimliğimizde T.C. vatandaşı isek bu cumhuriyete bu devletin vatandaşı isek ee her türlü haklardan birinde sosyal devlet kavramı anlayışında yararlanmamız gerektiğini zaten söylüyoruz. Yani T.C. vatandaşı olan herkes eee sosyal devletin eğitim,**

sağlık gibi fırsatlarından ya da imkanlarından faydalanır. Yani halkçılık ilkesini T.C. vatandaşı olmakla ilişkilendiriyorum” şeklinde açıklamaktadır. Aynı şekilde halkçılık ilkesinin topluma sağladığı faydaların insanları millet haline getireceğine inanan T14 “Halkçılık ilkesi doğrultusunda yapılan yeniliklerin Türk halkına yararına, gelişimine, vatandaşların refah ve mutluluğuna yönelik olduğu vurgulanıyor. Bu yönüyle yerinde buluyorum. Türk halkına hizmet eden eğitim, sağlık, bayındırlık, ulaşım, haberleşme vb. kurumların oluşturulması her türlü manada daha iyi, çağdaş bir Türk toplumu oluşturma meselesidir” demektedir. T1 de eşitliğe vurgu yaparak “Atatürkçü Düşünce Sistemindeki milliyetçilik anlayışından yola çıkarak “Ben Türk’üm diyen herkes Türk’tür” Anayasada eşitlik ilkesinin gerçekleşmesini sağlayan, dil din ırk mezhep siyasi görüş ve kazanç bakılmaksızın herkes kanun önünde eşittir ve eşit haklardan yararlanır maddesiyle pekiştirerek” dersini anlattığını ifade etmektedir.

Aynı doğrultuda birçok öğretmen bu özdeyişi halkçılıkla beraber “eşitlik” kapsamında ele almıştır. Örneğin; *“Bu sözü “ulusal bütünleşme” kapsamında ve “eşitlik” çerçevesinde işliyorum.”* (T5), *“Halkçılık ilkesinin temelinde “eşitlik ve sosyal devlet” vurgusu var. Milliyetçilik ilkesindeki “ırk üstünlüğünü reddeder”, “dil, din, ırk ayrımı yapmaz” ifadelerini ayrıcalıkların kaldırılmasıyla ilişkilendiriyorum. Yine kadın haklarıyla ilgili gelişmeleri, cinsiyet ayrımcılığı/eşitsizliği ile mücadele etmesiyle ilişkilendiriyorum...”* (T8) ve *“Sıkıntı değil yani şöyle (düşünüyor) Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir yani halkçılığın tamamen halkın yararına olan bir ayırım yapmadan bütün halkı eşit bir şekilde faydalanma yardımcı olma algıladığım için cumhuriyetin tamamen halkın isteğini ortaya atan bir ilişki olduğu için özdeyişi anlayabiliyoruz hocam. Eşitlik olduğu için halkçılık Türk halkı da işte Kürdüyle, Türküyle Türkiye Cumhuriyeti’ni kurmuştur hani ayırım yapmamıştır. Türk milleti birlik beraberliktir”* (T10) yorumları verilebilir. Ayrıca T11 *“Öncelikle Atatürk’ün halkçılık ilkesinde yer alan dil, din, ırk ayrımı yapmadan herkesin eşit olduğu kavramına vurgu yaptıktan sonra ırk ayrımı yapılmaması gerektiği, kendini Türk hisseden herkesin Türk olarak kabul edildiği, diğer unsurların da bu ülkede yaşadığı belirtilerek millet kavramına vurgu yapılır”* ve T15 *“Buradaki cümleyi açıklıyorum işte eşitliğe dayandığını, herkesin eşit haklara sahip olduğunu, bütün halkın hizmetler açısından da haklar açısından da eşit olduğunu vurgulayarak bu ilkeyi anlatmaya çalışıyorum”* demektedirler. Bunların yanı sıra öğrencilere günlük hayattan *“Sınıfı örnek veriyorum (kız-erkek, farklı aile yapısı, farklı ekonomik ve sosyo-kültürel*

durum) Aynı sınıfta ders alıyorsunuz gibi” (T23) şeklinde örnekler veren öğretmenlerde vardır.

“Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir.” özdeyişini bu ülkedeki etnik unsurların düşmanlara karşı birlik beraberlik içerisinde olmasıyla ilişkilendiren T5 konuyu *“Kurtuluş Savaşındaki kahramanlıklar ve sonraki gelişmelerle örnek”* vermektedir. Yine bu doğrultuda konuşan T7 *“Halk; yaşadığı ülkeyi vatani bilen ve devlete vatandaşlık bağı ile bağlı olan; gerektiğinde de vatani için kendini feda edebildir”* diyerek öncelikle halkın tanımını yapmaktadır. Ardından T7 halkçılık ilkesiyle düşmanlara karşı Türk milletinin dayanışma içerisinde olmasını ilişkilendirerek yorumunu bitirmektedir: *“Bu halk Çanakkale’de, Yemen’de, Kafkasya’da ve en son da Kurtuluş Savaşı’nda omuz omuza savaşmış ve Türkiye Cumhuriyetini kurmuştur. Mensup olduğu ırk ne olursa olsun herkes halkçılık ilkesine göre eşittir. Milli birlik ve beraberlik içinde bu önemlidir”*. T12 de *“Milli birlik ve beraberlikle elde edilen bir zaferin tüm insanları nasıl eşitlediğini vurgulayarak”* bu özdeyişi vermeye çalıştığını belirtmiştir. T10 bu özdeyişle ilgili önce *“... şöyle bir açıklama yapıyoruz. Din, dil, ırk ayrımı yapmaksızın herkese eşit davranmak, Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkı da hani ayırım yapmadan Türk milleti diyoruz”* şeklinde bir tanım yaptıktan sonra düşmanlara karşı birlikte hareket ettikleriyle ilgili *“Yani Ermenisi var, Kürtleri var doğuda hani Rum’u da var gerekirse ama biz bunları Türk milletini birlikte doğuda Kürtleri savunmadı mı bizi savundu ama biz bu Kürt diye biz bunlara Türk milleti dememezlik yapmadık. Halkçılıkta bunu ifade ediyor. Yani ayırım yapmadan herkesin eşit bir şekilde”* yorum yapmaktadır.

Ancak bir azınlık okulunda öğretmen olan A4, ders kitabındaki halkçılık ile eşitlik kavramlarının uygun bir biçimde verilmediğini vurgulayarak “Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir.” özdeyişini şöyle eleştirmektedir: *“Bu ülkenin kurulmasında sadece Türklerin yer almadığını bilim insanları kabul etse de ders kitabı bunu kabul edemiyor. Halkçılık ilkesiyle de bu özdeyiş çelişmekte, ilkenin kapsayıcılığı eksik kalmakta ve eşitliği ortadan kaldırmakta”*. Bu ifadeyle A4, azınlıkların bu ülke için yaptığı katkılara ders kitabında yeterince verilmediğini ileri sürmektedir. T3 de eşitlik için *“Teorik var ama uygulama eksik”* demektedir. Buna katılan T18 *“Halkçılıkta eşitlik hep vurgulanan bir olgu. Türk milleti olarak birlik olabilmemiz için eşitliğe hayati önem vermek gerekir. Ancak uygulamada bazı sorunlar yaşanması, farklı milletten insanların zaman zaman ayrımcılığa uğraması yüzünden herkesin kendini Türk milleti kimliğinde*

bulabilmesi zorlaşmaktadır. Dolayısıyla bu özdeyişle halkçılık arasında ilişki kurmak sıkıntılı bir hal alabilmekte” açıklamasında bulunmaktadır.

Tüm bu yorumların dışında *“Halkçılığın tanımında sorun var gibi. Çocuğu tatmin etmiyor. Ama milletin tanımı iyi yapılmış. “Sınıf, zümre” gibi kavramları açıklaması iyi değil, ilişkilendirmesi zor”* (T21) şeklinde başlı başına halkçılık ilkesini eleştiren öğretmenlerde olmuştur. T22 ise tamamen konu dışı kalarak *“Anlam veremedim”* demiştir. Bu da bazı öğretmenlerin yıllık plan üzerinde yeterince düşünmediklerini göstermektedir.

4.2.2.4. Devletçilik İlkesi

Tablo 4.8. Ders Kitabındaki Devletçilik İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Ulusal ve uluslararası faktörlerin etkili olduğu veriliyor	15	A4, T2, T3, T4, T6, T7, T8, T11, T12, T13, T14, T15, T19, T20, T24
Onları biraz bocalatıyor	9	A1, A2, A4, T10, T16, T17, T18, T21, T24
Biraz daha ayrıntılı anlatılmalı	8	A3, T1, T5, T10, T15, T16, T22, T23

Tabloda devletçilikle ilgili olumlu on beş yorum olduğu görülmektedir. Ancak öğrencilerin günümüzde uygulanmayan devletçilik ilkesini anlamakta zorlandıkları birçok yorumda tespit edilmiştir. Ayrıca olumsuz dokuz yorumda uluslararası kavramının üzerinde fazlaca durulduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen sekiz yorumda ise bu ilkenin anlatımının geliştirilmesi adına video ve görsellerin artırılması önerileri göze çarpmaktadır.

Bu ders kitabında yer alan içerik ile yıllık plandaki *“Ulusal ve uluslararası faktörlerin devletçilik ilkesinin benimsenmesindeki etkisini değerlendirir.”* kazanımının paralellik gösterip göstermediğiyle ilgili soruya T2, T3, T4, T8, T13 ve T19 paralellik gösterdiğini ifade etmişlerdir. T7 ise *“Bu kazanım ile ilgili olarak ders kitabı ve plan uyumluluk arz ediyor”* yorumunu yapmıştır. T11’de beğenisini dile getirerek *“Evet, devletçilik ilkesiyle ilgili ayrıntılı değerlendirmeler var”* demektedir. T20 ise bu konudaki düşüncesini *“İçerikle kazanım arasına paralellik var. Uluslararası ve ulusal kavramını anlıyorlar”* şeklinde ifade etmiştir.

“Ulusal ve uluslararası faktörlerin devletçilik ilkesinin benimsenmesindeki etkisini değerlendirir.” kazanımı ile ilgili T6’nın *“Ders kitabında devletçilik ekonomik modeline geçişin iç ve dış sebeplerinden bahsettiği için kazanımla paralellik göstermekte”* olduğu yorumuna katılan pek çok öğretmen, dış sebeplere örnek olarak 1929 Dünya Ekonomik Krizini verdiklerini söylemektedirler. Bunlardan biri olan T10, öğrencileri başlarda uluslararası kavramları anlamasalar bile daha sonra bu durumu Dünya Ekonomik Krizi örneğiyle bunu çözdüklerini ifade ederek *“Ulusal kavramları anlıyorlar ama uluslararası kavramları anlıyorlar mı? Şöyle bir düşüneyim hocam (düşünüyor) anladıklarını düşünmüyorum hocam. Neden? Çünkü hocam niye anlamıyorlardır? Ulus biraz daha kendilerinde, ülkelerinde gördükleri şey diyorsun ki şu şöyle bir olay oldu örnek veriyorsun anlayabiliyor. Örnek veriyorum diyoruz ki biz 1929’da işte Dünya Ekonomik Krizi çıktı Amerika merkezli. Bu yüzden işte ülke tamamen ekonomi anlamında sıfıra indi. Ama devlet bu şeyi halletmek için bilindik işte kalkınma planı kurdu ve devletçilik ilkesi uygulanmaya devam etti gibi algılayarak uluslararasından bir sorunun bizim devletçilik ilkesini uygulamasını anlayabiliyorlar aslında. Çünkü kavıyor yani sorduğunda çocuk neden direkt örnek veriyorum 1929’da bütün dünya merkezli çıkan bir krizden dolayı bizimde bunun halkın ekonomik olarak çok zayıf olması, bu işin devlet eliyle yapılması, devam ettirilmiş gibi oluyor yani hocam”* demektedir. T12 de *“Dünya ekonomik buhranının etkileri üzerinden konu doyurucu bir şekilde açıklanmış”* diyerek T10’a katılmaktadır. Ders kitabını, bizi devletçiliği uygulamaya iten faktörlerin dünyadaki yansımaları göstermesi açısından başarılı bulan A4 de *“Uluslararası faktörlerden de; 1929 Ekonomik Buhranından bahsedilmesi iyi olmuş, dünyadaki ekonomik gelişmenin çok ileri olduğu kavratılmıyor”* demektedir.

Bununla beraber devletçilik ilkesiyle alakalı pek çok sorun göze çarpmaktadır. Bu sorunlardan birini devletçilik ilkesinin anlaşılması kolay ancak günümüze uyarlanması zor olduğu şeklinde açıklayan A1 *“... şunu söyleyeyim devletçilik ilkesi sanıyorum en kolay algıladıkları ilke. Ancak kitapta uygulamalara baktığımızda genel anlamda sadece geçmişte kalmış kararlar gibi görünüyor belki. Ancak bugünde hayatımızı etkilediğini fark etmemiz daha zor oluyor çünkü bu ortamda doğrudan doğdukları için geçmişte neler yaşandığını pek anlatmak kolay olmuyor. Algılamak kolay olmuyor. Örneğin, bir Kabotaj Kanunu onlar için çok hayali oluyor. Yani kendi kara sorunumuzu nasıl gemiye sürebileceksin? Bu biraz zor ama tabi elimizden geleni yapıyoruz. Ama böyle bir sıkıntı da var”* demektedir. A2 de günümüzde bu ilkenin öneminin kalmadığına inanarak *“Bu alanı problemlilik olarak*

görmekte” olduğunu söylemektedir. A2 bu durumu ise şu sözlerle anlatmıştır: **“Devletçilik genel anlamı itibariyle ekonomik alanda yapılacak yatırımların ve faaliyetlerin devletin tekelinde olası anlamındadır. Cumhuriyetimizin kuruluş dönemlerinde gerekli olan ekonomideki devlet ağırlığı günümüzde tüm dünyada serbestleşmiş, kontrol mekanizması dışında devlet müdahalesi mümkün olduğu kadar en aza indirgenmiştir. Bugün Çin dahi Komünizm ile idare edilmesine rağmen ekonomide liberal sistemi benimsemiştir”**. Ayrıca devletçilik ilkesi, devletin yaptığı **“Yatırımlarla ilgili, fabrikalarla ilgili”** (T24) gözükse de bunların birçoğu günümüzde özel sektör eliyle yapıldığı için, öğrencilerin bu konuyu anlamalarının güçleştiği tespit edilmiştir. Bu nedenle dönemin şartlarında **“Devletçilik ilkesinin ekonomiye devletimizin etkisi, katkısı noktasında bir zorunluluk olarak ortaya çıktığı”** (T14) iyi açıklanmalıdır.

Devletçilik konusunda öğrencilerin zaman zaman aklının karıştığını ifade eden T16 **“...devletçilik ilkesinde özellikle biz verirken o dönemin şartlarını düşünerek veriyoruz. Çünkü çocuklara bu dönemde pek şey gelebiliyor farklı gelebiliyor. Ne yani her şeyi devlet mi yapıyor mantığında ama çocuklara o dönemi anlatmaya çalışıyoruz”** demektedir. Devletçiliği anlatırken zorlanan bir diğer öğretmen olan T10 **“Yıllık planda içerik olarak tamam biz anlıyoruz ama çocuğun devletçilik denilince tamamen işte tam kavradığını düşünmüyorum ya. Onu bir kitapta hani tamamen biraz da soyutlaşmış bir şekilde bunu nasıl kavratacağımızı da bilmiyorum ama daha çok biz ezbere dönük bir şeyler söylüyoruz. Diyoruz ki devletçilik duyunca işte ekonomi anlamında devletin faaliyetlerde bulunması. Ama bunu çocuk tamamen değerlendiremiyor yani”** diyerek kendisine yönelik birtakım eleştirilerde de bulunmaktadır.

T14’ün **“Bunda ulusal ve uluslararası faktörlerin etkili olduğu veriliyor. Bu anlamda paralellik gösteriyor”** ifadesine katılmayan pek çok öğretmen vardır. İçerik ile yıllık plandaki **“Ulusal ve uluslararası faktörlerin devletçilik ilkesinin benimsenmesindeki etkisini değerlendirir.”** kazanımının verilir verilemediğinin sorulduğu öğretmenlerden A1, ithalat-ihracat kavramlarının da pek anlayamadığı üzerinde durarak **“Ancak uluslararası ticaret gereği tabi pek çok ürünün yurtdışından gelmesi ya da bizim yurtdışına satmamız onları biraz bocalatıyor”** demektedir. Bunun sebebini uluslararası şirketlerin yapısı olduğuna dikkat çeken A1 durumu şu şekilde açıklamaktadır: **“Çünkü bazı firmalar yabancı ortak sahibi oldukları için çelişkiye düştükleri oluyor. Hani hangisi Türk firması, hangisi değil? bunu pek anlamıyorlar ya da algılayamıyorlar”**. A1 bu sorunu gidermek için şöyle bir formül geliştirmiştir: **“Ancak şunu hemen söyleyelim biz çok basit bir uygulama yaptık, ülkemize**

özel ürünlerin barkodunu vererek, barkod numarası vererek en azından yerli ürünler hangileri, yerli olmayan hangileri bunu vererek ekonomideki durumumuzu da yansıtması açısından bir uygulama yapmış olduk”.

Ulusal ve uluslararası kavramlarını öğrencilerine anlatan T16 ise en çok uluslararası kavramları anlatmada zorluk yaşadığını belirtmektedir: “... *hepsi olmasa da gene belli başlı öğrenciler anlayabiliyor. Çünkü ulusalın kendi değerleri olduğunu ve uluslararası etkileri henüz anlayamayanlar olabiliyor. Karma ekonomi gibi, liberalizm gibi, kapitalizm gibi bu kavramlar çocuklar için biraz uzak kavramlar. E tabi bunlar belki kitaplarda ister istemez konuda veriyor yazan yazarlar. Doğal olarak bizde bunları açıklama derdine girince çocukların kafası karışıyor. Aslında böyle değil de aslında devletçiliğin o dönemki şartlarda ülkenin kalkınması için Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin her türlü alanda yaptığı katkılar olarak sunmaya çalışsak da her ne kadar o bazı kavramlar özellikle liberalizm, karma ekonomi gibi kavramlar çocukların kafalarını karıştırıyor*”. Yani “*Bazı kavramların anlaşılması zor “diplomasi” gibi*” (T24) denilebilir. Bu durum, kavramları belki de ilk defa devletçilik konusunda duyacak öğrenciler için bu bir problem teşkil etmektedir. Uluslararası kavramını algılatmada zorlanan bir başka öğretmen olan T21, durumu bir örnekle açıklayarak “*Çocuk burada yurtdışındaki bir olayın bizi nasıl etkileyebildiğini anlamıyor. “ABD bize uzak olmasına rağmen bizi nasıl etkiliyor?” diye sordu çocuk. Devletçilik yerine ulusal anlıyor uluslararası anlamıyor*” demektedir. T5 de bu yorumlara şöyle katılmaktadır: “*Ulusal faktörlere yeterince yer verilmiş ama uluslararası faktörlere (Örn: 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı) çok fazla yer verilmemiştir*”. Sonuç olarak “*Bu konuda eksiklik var. Bu ilke ile ilgili Türkiye ve Dünya ekonomik durumu biraz daha ayrıntılı anlatılmalı*” (T23) bu sayede öğrencilerin ilişki kurmaları sağlanabilir.

Ancak ulusal faktörlerinde öğrenciye daha iyi aktarılması gerektiğini vurgulayan A4, “*Devletçilik ilkesinin benimsenmesindeki ulusal faktörlerden; Osmanlı'nın ekonomik gelişmemesinin tarım, sanayi, ticaretinin olmadığı bu yüzden ekonomik yatırımların çok zor şartlarda devletçe yapıldığı içerikte yok, öğrenci kavrayamıyor*” demektedir. Buna katılan T1 de aynı eksikliğe vurgu yaparak içerikle bu kazanımın “*Kısmen*” paralellik gösterdiğini “*Çünkü devletçilik ilkesinin günümüzde nasıl bir değişim geçirerek uygulandığı yorumlanmamıştır*” şeklinde açıklamaktadır. T15 de benzer bir ifadeyle geliştirilmesi gereken kısımlarında olduğunu belirterek “*Ulusal alandaysa ulusal anlamdaysa yine emsal ama belki hani Osmanlı'yla ilgili kısmın üzerinde biraz daha durulabilir. Hani Osmanlı'nın sanayi olarak geri kaldığı, fazla fabrika yapılmadığı, o*

yüzden de sanayileşmeyi yakalayamadığı ve bu yüzden devletçilik ilkesinin gündeme geldiği üzerinde belki biraz daha durulabilir” derken “Devletçilik ilkesinin benimsenmesindeki etkisi uluslararası faktörler Amerikan krizi, ekonomik kriziyle yeterli bence. Hani ne uzun ne kısa yeteri kadar verilmiş” yorumunu da eklemektedir. Tüm bu yorumlara karşın T24 “TEOG’da yanlış yapanlar olsa da genel olarak anlaşıldı. Ulusal ve uluslararası kavramlarını anlıyorlar” şeklinde görüş belirtmiştir.

Ancak bu kavramların verilmiş biçiminden rahatsız olan T16 bir çözüm yolu sunmaktadır: *“Bu bence ya daha az yer verilmeli ya da bunlar veriliyorsa da bunları çocuğa anlatabileceğimiz görsellerinde bizlerin eline ulaşmış olması lazım. Çünkü neticede o döneme ait arşivlerimizde mutlaka görüntüler, videolar vs. vardır. Bunlar biraz daha etkili oluyor. Bizde elimizden geldiğince internet üzerinden bulduklarımızla çocuklara gösteriyoruz ama tabii bunların ne kadar doğruluğu olduğuna konusunda da her zaman doğru karar vermeyebiliriz biz öğretmenler olarak. Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı’nun desteğini bekliyoruz”.*

T17 “Ulusal ve uluslararası faktörlerin devletçilik ilkesinin benimsenmesindeki etkisini değerlendirir.” kazanımı ile içeriğin uygun olmadığını *“Konu sadece devletçilik arasında vurgulanmaktadır”* diyerek açıklamaktadır. T22 öğrencileri hakkında *“Önceki konularda öğrencinin hazırbulunuşluğunu sağladığım için bu konuları anlıyorlar”* demektedir. Bu ifadeden ders kitabının devletçilik konusunda hazırbulunuşluluğu yeterince veremediği sonucu çıkarılabilir. Ders kitabındaki yoğun anlatım yüzünden bu konuda kalıcı yaşantılar geliştiremediğinden bahseden A3 ise *“Ya ders kitabında dediğim gibi çok fazla bilgi var onların arasından bilgilerin arasından biz bize yarayacak olanı çizerek, okuyarak filan ancak seçiyoruz. Yani en büyük problem kitabın kısa ve öz olmaması, net olmaması. Onun için şu an şurayı hatırlamıyorum mesela. “Ulusal ve uluslararası faktörlerin devletçilik ilkesinin benimsenmesindeki etkisini değerlendirir.” yani böyle bir kazanımı nasıl işledik, yaptık ben bunu hatırlamıyorum açıkçası. Doğruyu söylemek gerekirse ama devletçilik ilkesinde yabancı sermayeyi evet yer verir ama yerli üretimi de teşvik eder. Kendi imkanlarıyla kendini geçindirebilecek devletin devletçilik ilkesine uygun olarak kurulduğunu işledik öyle söyleyebilirim”* demektedir. T18 ise farklı bir noktaya değinerek *“Ders kitabımızda dört sayfa kaplayan devletçilik ilkesi bol fotoğraf kullanılarak verilmiştir. Ancak tüm fotoğraflar siyah-beyaz olduğu için öğrencilerin dikkatini çekmede yetersiz kaldığını düşünüyorum”* demektedir.

Bununla beraber yapılan bazı faaliyetlerin hangi ilke kapsamında yer aldığı sorun oluşturduğunu ifade eden T10 şu örneği vermektedir: *“Biz halkçılık diyoruz hocam çocuk şunu kavrayabiliyor bazı konularda hocam sosyal devlet bize halkçılık dediniz ya işte devletin hastaneler yapması hani okullar açması. Peki devletin fabrika açması halkçılık olmaz mı? gibi karmaşa oluyor. Bunu biraz daha net yıllık planda aslında bir şeyler yapılabilir. İçerik olarak tamamen ayrıntılı bir şekilde anlatılabilir. Devletçilik ilkesine devletin bazı taleplerde bulunması işte ekonomi anlamında fabrikalar felan açması bu da sosyal devlet değil mi algısı oluşturuyor”*. T10 bu problemin kaynağını kazanım eksikliğine bağlayarak *“Bunu çözmek için hani bunun oraya bir ders kitabında özellikle ya da kazanımlara bunun açıklanması için karşılaştırma yapar gibi bir kazanım eklenebilir. Yani halkçılık ilkesiyle devletçilik ilkesi arasındaki bağı kurar gibi ya da farkı anlar gibi bir ayrı bir kazanım eklenebilir”* önerilerini sunmaktadır.

4.2.2.5. Laiklik İlkesi

Tablo 4.9. Ders Kitabındaki Laiklik İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Laikliğin temel esasları kavratılıyor	12	A1, A2, A3, T2, T3, T4, T7, T11, T14, T15, T17, T23
Laiklik tek bir dinin tanıtımı olmamalıdır	5	A2, A4, T1, T20, T22
Zenginleştirilmesi gerekiyor	12	T5, T6, T8, T9, T10, T12, T13, T16, T18, T19, T21, T24

Tabloya göre on iki olumlu görüş ders kitabının laiklikle ilgili önyargıları yıktığı ve konuyu doğru şekilde aktardığı üzerinde dururken, beş olumsuz görüş ise öğrencilerde var olabilen önyargıları gidermede ders kitabının başarısız olduğu ve laikliğin toplum için öneminin yeterince vurgulanmadığından bahsetmektedir. Laiklik konusunun daha iyi aktarılması adına ise görselliğin ön plana çıkması ve konunun aşamalar halinde ilerletilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Bu ders kitabının laiklik ilkesinin temel esaslarını kavratacak düzeyde olup olmadığı hakkındaki fikirleriniz nelerdir? sorusunun yöneltildiği öğretmenlerden A2 sözlerine, *“Laikliğin iki yönü vardır. Öncelikle din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması, diğer*

tarafından da bütün vatandaşların din ve inanç özgürlüğünün devletin teminatı altında olmasıdır” şeklinde bir tanım yaparak başlamıştır. Görüşme yapılan diğer öğretmenlerin cevaplarını bu tanım doğrultusunda verdikleri görülmüştür. Laiklik konusunda A1 **“Ders kitabında derste bir sıkıntı yaşatmıyor içerik olarak dolu sıkıntı yok. Uygulamada zaten yine söylüyorum okulumuzun azınlık okulu olması bunu zaten yaşamak anlamına geliyor”** diyerek azınlık okulu olmanın laikliği anlamada problem olmadığını belirtmektedir. Bu konuda A1 **“Çünkü okulumuza sadece 100 metrede bir cami var. Okulumuzun bitişiğinde de bir kilise var. Bir taraftan ezan, bir taraftan çan sesi işte laiklik. Bu kadar net yaşıyorlar. Bizzat yaşayarak öğreniyorlar onunla hiçbir sıkıntı yok”** sözleriyle de aslında zaten laik bir yaşam sürdürdüklerini aktarmıştır. Osmanlı’dan bu yana kilise ve caminin iç içe olduğu hoşgörü ortamıyla İstanbul’un doğal yapısının da bu olduğunu söylemek mümkündür.

Laiklik ilkesini kitapta yeteri kadar yer ayrılmasında memnun olan A3 **“... laiklik ilkesi her ilkeye ne kadar yer ayrıldıysa laiklik ilkesine de o kadar yer ayrılmış. Laiklik ilkesinin zaten ne demek olduğunu kavrayan çocuk ee bunu hani nerde görürse görsün ilişkilendirebiliyor. Kavratılabilecek düzeyde yani ha daha mı çok olsun? Diğerlerine ne kadar yer verilmişse ona da o kadar yer verilmesi normaldir zaten. Laiklik ilkesinin zaten sadece ders hani üniversitede ya da lisede de İnkılap Tarihi dersleri var zannedersen. O zaman bu bu şey bu sınıfta bu kadarı yeterli”** demektedir. Ayrıca **“Laiklik güzel işlenmiş”** (T3), **“Laikliğin, demokratik yaşamın olmazsa olmazı olduğu aklın, bilimin, vicdanın, devlet ve din işlerinin ayrılmasını işlemesi güzel”** (T4), **“Bu ders kitabı laiklik ilkesinin esaslarını kavratacak düzeydedir”** (T7), **“Evet, laiklik ilkesiyle ilgili ayrıntılı bilgi var”** (T11) ve **“Ders kitabında devletimizin laik bir yapıda olması gerektiği, laik bir toplum olmamız gerektiği, vatandaş olarak din ve vicdan hürriyetinin olması gerektiği özellikle vurgulanıp örneklendirilmiştir. Ders kitabı bu anlamda yeterlidir”** (T14), **“Laiklik ilkesiyle ilgili bence yeterli. Laiklik ilkesiyle ilgili temel esaslar kavratacak düzeyde kitap”** (T15) ve **“Laiklik ilkesi uluslararası düzeyde ele alınmadığı için yeterlidir”** (T17) yorumları da A3’ü destekler vaziyettedir. Bu yorumlara bakıldığında kitapta **“Laiklik ilkesinin temel esasları kavratılıyor”** (T2) denilebilir.

Ders kitabında laikliğin anlatımını uygun bulan, ancak öğrencilerin **“Laiklik ilkesini kavradığını düşünmüyorum”** diyen T10 bir İmam Hatip Ortaokulunda öğretmendir. T10, bu konuyla ilgili tartışmacı bir üslupla **“Neden? Çünkü şimdi laiklik birazda aslında bizim toplumda bu var hani. Toplumda laiklik yıllardır tartışılıyor. Ders kitabımızda bu konuda aslında ders kitabıyla ilgili ayrı bir bi de toplumdaki çocukların kargaşası işte laiklik**

deyince bazı çocuklarda şu oluyor, “Hocam biz laik miyiz?”, “Evet. Şimdi bu arkadaşlarımız örnek veriyorum başörtüyle geliyor.” gibi mesela örnek veriyorum soru çıkıyor. Yani işte başörtü yasaklanmış diyor çocuk bir de imam hatip olduğum için bu soru daha çok hani. İşte hocam başörtü geçen bir şey indirdim diyor işte örnek veriyorum diyor bize yasakmış önce şimdi serbest biz şimdi laik değil miyiz? soruları algılıyor” şeklinde örnekler vermektedir. Ders kitaplarının bu önyargıların giderilmesindeki faydasına dikkat çeken T10 “Ama işte bence laiklik ilkesi toplumda büyük bir kargaşa bunu ders kitapları gideriyor hocam olumlu. Neden olumlu? Ben diyorum ki bak mesela kitapta ne yazıyor? Öncelikle laikliğin toplumsal kuralların, hukuk kurallarının dine dayalı değil de tamamen akıl ve mantığa uyacak şekilde hazırlanmalı. Laikliğin tanımı bu birinci tanımı. İkinci tanımı din ve devlet işlerinin ayrılması. Sen bunu bildikten sonra buna uymayan her şey laiklik dışıdır. Sen buna uyuyor musun? Uyuyorsun. O zaman sen kendine laik dışı diyemezsin. Sadece bizim toplumda bazı işte laikliği tam algılanamaması, tam herkesin işte laikliği işte birazda böyle toplumda şey var hani laiklik özgürlük demek. İsteddiği dini hisseden işte örnek veriyorum mini etekle gelirim veya ister şalvarla gelirim hani böyle bir serbestlik vardır laiklikte aslında. Bunlar ama toplumda kavrayamadığı için toplumdaki bu etkilerde çocuklara yansıyor. Ama bu ders kitabında çok iyi anlatmış. Bu konuda gerçekten ben onu yani laikliği çocuğun algıladığını düşünüyorum anladığını düşünüyorum ders kitabında. Yani işte diyorsun ki tanımlar bunlar, laiklik işte budur ve Atatürk laikliği de budur. Başka laiklik konusuyla ilgili bilmeniz gereken yok diyebiliyoruz. Ve çocuk da kavriyor hocam” demektedir.

T10 gibi bir İmam Hatip Ortaokulu’nda çalışan T16 öğrencilerinin “*Ufak bir önyargıları*” olduğunu düşünmektedir. Çocukların aile ortamının ve siyasetin etkili olduğunu ileri süren T16 şunları söylemektedir: “*Yani laikliği daha çok sanki din düşmanlığıymış gibi yani Atatürk’ün veya işte o dönemin Türkiye Cumhuriyeti’nde din, İslamiyet’e karşıymış gibi gösterilmesi, bu biraz çocuklara aileyle belki gelen bir şeydir. Anlattıkça ama ben sadece çocuklara laikliğin din olmadığını aslında laikliğin bugün Türkiye Cumhuriyeti’ni kalkınmak için her şey akıl, bilimle yapılması gerektiğini hayatta en hakiki mürşit ilim, fen olduğunu Mustafa Kemal’in bu sözleri özellikle laiklik işlenirken öğrencilere anlatsak da bazı öğrencilerimizin veya bazı çevrelerin hala bu laiklik konusunu ve günümüz siyasetinde de hala tartışılıyor olmasını çocuklarda bu yaşlarda bir önyargı olabiliyor*”.

Yöneltilen ek soru üzerine öğrencilerin önceden edinmiş olduğu yanlış bilgileri ders kitabındaki laiklik konusuyla düzelttiğini söyleyen T10 “*Değiştiriyor hocam. Hıh. ... sadece*

başörtü takmakla laiklik olup olmadığını artık kavrayabiliyor hocam. Çünkü diyor ki laiklik şuymuş diyor hani din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması, ikincisi de toplum kurallarının dine dayalı değil de akıl ve mantığa uyarlanmalı. Bu çocuk bunu biliyor artık o bu ders kitabında bu yazıyor zaten, kazanımda da var. Ve çocuk diyor ki ben diyor devlet işleriyle bu ayrı konu. Laiklik sadece belirli bir kıyafetle, belirli bir düşünceyle değil de özgür bir din anlayışıyla” yorumunu yapmaktadır. Öğrencilerin kendine bu konuyla ilgili pek çok soru yönelttiğini de belirten T10 “Çocuk mesela şöyle sorularla geliyor: “Hocam bizim anayasamızdan işte devletin dini İslam’dır çıkarılması nasıl bir şey? Bu nasıl laiklikle alakalı? Bunun laiklikle ne alakası var?” demektedir. T10, öğrencilerin bu soruların cevabını kitapta bulabildiğini ve algıladıklarını söyleyerek “Bak kitabımızda ne yazıyor: İnsanların özgür bir şekilde ibadetlerini yapabilmesi. Şimdi bizim dinimiz sadece bizim ülkemiz sadece din İslam yazsa insanlar biraz daha ülkemizde yaşayan değişik din inançları olan insanlar olabilir ayırım olmuş olur. Ama tamamen sen kendi kalbinde inanırsın ibadetini yaparsın kimse sana camiye gitti gitmedi demez. Özgür bir inanış demek laiklik. Bunu çocuk kavrayabiliyor. Yani kavradığını düşünüyorum ben en azından. Özellikle laiklik konusundan özellikle imam hatipli olduğum için biraz daha açıkçası üzerine hani açıkçası fazla düşüldü düştüm yani. Bu arada bütün 8’lere de ben girdim. Bütün genel olarak söylüyorum yani laiklik konusunu çocuk algıladı yani” demektedir. Ders kitabının bazı öğrencilerdeki başörtüsü takanların laik olamayacağı önyargısını da yıktığını söyleyen T10 sözlerini şöyle bitirmektedir: “Tamamen ön yargı da olmuş laiklik karşı olmuş yani laiklik istemiyor açıkçası. O kadar çok yani lanse edilmiş bazı konular ki çocuk işte başörtü takmayı laik değilmiş gibi algılıyor. Ya da yani ben laik olmam için başörtüyü takmamam lazım böyle bir algı var. Ama bunu çocuk algıladı. Yani başörtü takanda gayet laik olabiliyor veya takmayan da olabiliyor. Bunu algıladığını düşünüyorum. İmam hatip olduğu için bu örneği verdim. İşte hepsi kapalı olan var açık olan var. Bu soru çok gelmişti ama kitabımız bunu açıklamış gayet güzel. Laiklik konusu başarılı”.

Fakat buna karşı çıkan ve kitapta laiklik ilkesinin ele alınışını eleştiren A4 “*Bu ilkeye göre devletin sosyal, ekonomik, siyasi ve hukuki temel düzeni kısmen de olsa dini kurallara dayandırılmaz.*” diyor kitap 157. sayfada. Kısmen kelimesi ilkelerin tam kavratılmasını engelliyor” derken aynı zamanda eleştirinin dozunu artırarak “*İçeriğin 157. ve 158. sayfalarında Atatürk’ün laiklikle ilgili yaptıkları devrimler ve laikliğin anlamı kavratılmaya çalışılırken, 159. sayfada İslamiyet diniyle ilgili güzelleme yapmakta. Laiklik tek bir dinin tanıtımı olmamalıdır, bu kitabı yazarlar tek yönlü, devletçi zihniyetle laikliği kavratmaya*

çalışıyor. Kullanılan resimde içerik ile uygun değil” yorumunda bulunmaktadır. Laiklik tüm dinlere eşit mesafede olmayı gerektirir. Bu ifadelerden hareketle ders kitabında bu konuyla ilgili çelişkili ifadelerin olduğunu anlaşılmaktadır.

Gerçek hayatta laikliği zedeleyen bazı uygulamalar olduğunu ileri süren A2 ise *“Öğrencilerimiz devlet katında ve toplumda uygulamada problemler olduğu kanısındadırlar”* demektedir. Bunların dersin kazanımına zarar verdiğini düşünen T19 fikrini *“Kitapta anlatılması güzel. Zevkle anlatıyorum ancak toplumda laiklik adına yapılan bazı yanlışlıklar bu da öğrencinin hazırbulunuşluluğunu olumsuz etkiliyor. Devlet bütün dinlere eşit mesafede olması gerektiğini anlatamıyoruz. Bu konuda eşitsizlik gördüklerinde biraz inandırıcılığımızı yitiriyoruz”* şeklinde belirtmiştir. T22 de benzer bir anlayışa sahiptir: *“Laikliğin sadece İslamla bağdaştırılması öğrencide laik olan bir insanın Müslüman olup olmadığı konusunda kavram karmaşasına yol açıyor”*. Günlük hayatta laikliğin net bir şekilde görülmediğini düşünen T12’e göre *“Laiklik ilkesinin “gerçekte” ne olduğunu öğrencilere inandırmak gerçekten çok güç”* olmaktadır. Bu sebeple T12 *“Böyle olmasının temelinde ise yıllarca ülke içinde laiklik adı altında uygulanan ayrımcı politikalar olduğu söylenebilir”* demektedir. Kitaptaki anlatımla gerçek hayat birbirini tutmadığını savunan T12 şunları söylemektedir: *“Kitap içeriğiyle bunların tam aksini iddia etse bile öğrenciler üzerinde gözlemlenen yaygın inanış laikliğin hala din karşıtlığı olduğu yönünde. Ancak yöneltile sorularla görülebilir ki laikliğin temel unsurlarının neler olduğunu öğrenciler kitap içeriğine bağlı olarak kavramışlardır”*.

T1’e göre ders kitabı *“Laikliği sadece devlet işleyişinde vermekte. Bireysel olarak benimsenmesinin toplum huzuru açısından önemi yeteri kadar vurgulanmamaktadır”*. Yine bu anlayışta olan T22 de *“Kitapta laikliğin tam tanımını yapılmadığı için ve laiklik kavramında “Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrıldığı” şeklinde bahsedildiği için yetersiz”* olduğu üzerinde durarak din ve inanç özgürlüğü yönünün eksik kaldığını ifade etmektedir. Bu konunun aktarımında ders kitabından çok öğretmenin rolü olduğuna inanan T18 ise *“Sadece ders kitabının laikliğin temel esaslarını kavratıldığını düşünmüyorum. Atatürk’ün mutlaka sahip çıkılması gerektiğini söylediği laiklik, toplumda halen tartışmalı konular arasındaki yerini korur. Bu tartışmalardan etkilen öğrencilere öğretmenlerinin yardımcı olması çok önemlidir. Onların sorularına sabırla yanıt vermeli ve bazı önyargıları açığa çıkararak bunları düzeltme yoluna gitmelidir”* demektedir. Aynı şekilde T23 de *“Laiklik ilkesi ile ilgili olarak bilgiler yeterli ancak öğretmenin düşüncesi konuyu etkiler”* olduğunu ifade etmiştir.

T16 bu konuda şöyle öneriler yapmaktadır: *“Belki bunu biraz daha ders kitaplarında sadece din üzerinden değil de Atatürk’ün bilimsel anlamda yaptığı çalışmalarla işte akla verdiği önemle ilişkilendirilirse hep kitaplarda ilk cümle “Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması” olarak başlatılıyor. Bu da yanlış bir ifade. Sadece laiklik bu gibi görülüyor. Bunu bence ifade olarak tamam bu da verilebilir ama öncelik olarak bu ifadelerin kullanılması yanlış. Şimdi neticede laiklik sadece din demek değil. Biraz daha bu konuda belki daha da uygun daha öğrencilerin anlayabileceği ifadeler kullanılabilir”.*

Laiklik konusunun öğrencilere uygun olmadığını ileri süren, öğrencilerin *“Laiklik ilkesini anlayabilecek potansiyeli olduğu”* kanısında olmayan T20 ise konunun öğrencilerin seviyelerini aştığını ileri sürmektedir. Konuyu öğrencilere uygun hale getirmek için neler yapılabileceği ile ilgili T5 *“Laiklik aşamaları, kademe kademe anlatılırsa daha akılda kalıcı olabilir. (Örn: Saltanatın kaldırılması, Halifeliğin kaldırılması, “Devletin dini İslam’dır”ın anayasadan çıkarılması, laiklik ilkesinin anayasaya girmesi)”* demektedir. T21 ise *“Laiklik bölümü güzel yazılmış. Ama öğrenciler şablon olarak görmek istiyor. Laik bir devlette insanlar dinini daha iyi yaşar. Bölüm bunu güzel vermiş”* diyerek ders kitabında laiklikle ilgili görsellerin artırılmasını uygun görmektedir.

Laiklik ilkesinin daha somut olarak öğrenciye verilmesinin etkili olacağı kanısında olan T6 *“Laiklik ilkesinin çok soyut kaldığını çocukların bu konuyu öğrenmekte zorluk yaşadığını düşünüyorum. Tarihi ve dini mekanlara yapılacak gezilerle ve diğer laik ülkelerden verilecek güncel örneklerle içeriğin daha da zenginleştirilmesi gerekiyor”*, T8 *“İlkeler arasında öğrenciye en zor anlatılan ilke laiklik ilkesi. En hassas, ön yargı barındıran ve en önemli ilkelere biri. Laiklik ilkesinin farklılıkları korumadaki önemi tarihten örneklerle, daha somut bir şekilde vurgulanabilir (eşitlik vurgusu)”* ve T9 *“Laiklik kavram olarak soyut kalmaktadır. Fakat somut örnekler verildiğinde somut olarak algılanmaktadır. Örnek hilafetin kaldırılması”* yorumlarıyla bunun önemine dikkat çekmektedirler. T24 ise öğrencileri adına *“Halifelikle saltanat arasında ara sıra karışıklık olsa da genelde kavriyorlar”* demektedir. Bu yorumlara göre kitaptaki içeriğin laikliği *“Tam anlamıyla olmasa da temel esaslarını kavratacak düzeyde olduğunu”* (T13) söylenebilir.

4.2.2.6. İnkılapçılık İlkesi

Tablo 4.10. Ders Kitabındaki İnkılapçılık İlkesi İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Kavratılabilecek düzeyde	14	A1, A2, A3, A4, T2, T4, T5, T7, T11, T14, T15, T17, T19, T24
Çağdaşlaşma kavramını anlamıyor	4	T1, T13, T20, T21
Örnekler çoğaltılabilir	9	A4, T6, T8, T10, T12, T16, T18, T22, T23

Görüşülen yapılan öğretmenlerden elde edilen on dört yorumda, modern bir toplumda yaşayan öğrencilerin, inkılapçılık ilkesini anlamalarında sorun olmayacağı belirtilmiştir. Çağdaş ve çağdaşlaşma kelimelerinin öğretmenler tarafından sıkça kullanıldığı bu yorumlarda, ders kitabından bağımsız olarak, öğrencilerin hayat şartları sayesinde inkılapçılık ilkesini doğal olarak anlayabildikleri ortaya koyulmaktadır. Yapılan bazı inkılapların öğrencilerde önyargılara yol açtığından bahseden dört yorumda öğretmenler, bu konuda aldıkları önlemlerle önyargıları bitirdiklerini söylemişlerdir. İnkılapçılığın daha iyi aktarılması adına ise dokuz yorumda inkılapçılığın diğer ilkelerle ilişkisinin güçlendirilmesi vurgulanmıştır.

İnkılapçılık ilkesi için, diğer beş ilkeye nazaran *“En güzel bunu kavriyorlar. Rahat çözüyorlar”* (T24) denilebilir çünkü inkılapçılık günlük hayata çok yakın bir ilke olarak algılanmaktadır. *“Öğrencilerimizin kitap dışında internet arasında daha çabuk algıladığını düşünüyorum bu ilkeyi”* diyen A1’e göre inkılapçılığı zaten *“Bilinçli ya da bilinçsiz ama bizzat yaşıyorlar”*. Öğrenciler *“Her yeniliği takip etmeye çalışıyorlar bu güzel bir olay. Yani kitapla örtüşen bir hayatları oluyor aslında”* fakat A1’in burada bir çekincesi bulunmaktadır: *“Onları bilmiyorum bu yenilik algısını çağdaşlaşma olarak daha iyi benimsediklerini düşündürüyor bana. Umarım bir sıkıntı yaşamazlar çünkü iyi şeylerin zamanı ya da modası geçmez. Çağdaşlaşmayı tabi bu anlamda doğru anlatmak gerekiyor. Her eski şey kötüdür değil, her yeni şey iyidir değil. Bunu verebilirsek eğer zaten sıkıntı olmuyor ama öğrencilerimiz genel anlamda zaten çağdaş bir yapıya sahip ve bununda farkında”*. Yani *“Çocuk çağdaş inkılapçılık denilince şunu anlıyor: yenilik. Eskiye atıp yeniyi getirmek”*

(T10). Bu ifadelere bakarak eski olan her şeyin inkılapçılığa karşı olup olmadığı üzerine bir tartışma konusu yürütülebilir.

Bu ders kitabındaki içeriğin, inkılapçılık ilkesinin gerektirdiği çağdaşlaşmayı öğrenciye kazandırması hakkında T19, *“İnkılapçılık ilkesini öğrencilerin günlük yaşamıyla da ilişkilendirdiğimizde daha iyi sonuç alıyorum. Sürekli gelişmeyi ifade etmesi çocuğun yaşamındaki dinamizme de uygundur”* şeklinde yorum yapmıştır. Çünkü öğrenciler *“Yeniliğe çok açıktır, açılır. Her yeniliği inanılmaz bir hızla benimsiyorlar. Çok çabuk”* (A1). Bu yüzden görüşülen öğretmenler *“Sürekli yenilik, gelişme, toplumsal, siyasal, teknolojik, bilimsel gelişmeleri esas alma”* (T4) konusunda büyük problemlerle karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Ders kitabının bunu kazandırdığını savunan A2’ye göre kitapta *“Öğrencilere, toplum olarak ilerleme ve çağdaşlaşmanın “inkılapçılık ilkesine” uygun hareket etmekte mümkün olacağı özellikle belirtilmektedir”*. Bu doğrultuda yorum yapan öğretmenlere *“İnkılapçılık ilkesinin gerektirdiği çağdaşlaşmayı öğrenciye kazandırdığını düşünüyorum. Çünkü neden inkılaplara ihtiyaç duyduk? Neden bazı konuları ya da neden sürekli yenilenmeli? Zaten inkılapçılık ilkesi Atatürkçülüğün dinamizmini sağlayan ilke. Dolayısıyla hani bu kitap bunu sağladı diye düşünüyorum”* (T15), *“İçerik neden çağdaşlaşması gerekir? sorusuna yanıt bulmakta yeterli içeriğe sahip”* (A4), *“Çağdaşlaşma öğrenciye kavratılıyor”* (T2), *“İnkılapçılık ilkesinin amacı ve içeriği hakkında kazanımlara uygun bilgilendirmeler yapılmıştır”* (T11) ve *“Neden çağdaşlaşmaya gerek olduğu örneklerle açıklanmış müfredatın tüm ünitelerinde bu gerekçe vurgulanmış öğrenciye gerekli mesajlar verilmiştir”* (T14) örnek verilebilir. T5 ders kitabında *“İnkılapçılık her alanda yapılan, var olan bir ilke olduğundan ötürü yeterince kavratılmaktadır”* diyerek *“Ders kitabı bu bakımından içerik ve resim yönünden uygundur”* şeklinde görüş belirtmektedir.

İnkılapçılık toplumun ileriye atılım yapabilmesi için elzemdir. T17 inkılapçılığı *“Akıl, bilim, gözlem ve deney”* olarak değerlendirmektedir. Ancak T13 ders kitabının günümüzdeki çağdaşlaşmayı göstermesi açısından uyum sağlamadığını söyleyerek *“Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanıp bitmiş gibi bir algı oluştuğunu görüyorum. Dinamik ve günümüzü de kapsayan bir ilke olduğu konusunda yeterli görmüyorum”* demektedir. T12 ise kitabın çağdaşlaşmayı sadece tanıma indirgeyerek yüzeysel geçtiğini *“Çağdaş bir birey yaratmaktan ziyade çağdaşlaşmanın tanımı, ne demek olduğunu öğretmesi açısından başarılı olduğu söylenebilir”* diyerek eleştirmektedir. T16 ise bu olaya farklı bir açıdan bakarak *“...inkılapçılık ilkesini biz anlatırken genelde tüm ilkeleri kapsıyor diyoruz. O zaman niye*

böyle bir ilke oluyor? İşte inkılapçılık ilkesini anlatırken aslında tüm ilkeler birbiriyle ilişkili olduğunu anlatıyoruz ama çocuklarda inkılap kavramı yenilik olarak algılanıyor” derken inkılapçılığın tüm ilkelerde bulunduğunu dolayısıyla ayrı bir konu olarak ele alınıp alınmaması gerektiğini sorgulamaktadır.

Görüşme yapılan diğer öğretmenlerde yorumlarında inkılapçılığın diğer ilkelerle olan ilişkisine değinmişlerdir. T20 *“İnkılapçılıktan bahsetse de içselleştiremiyor çocuklar. Çağdaşlaşma kavramını anlamıyor. İlkelerle ilişkisini kavrayamıyor”* ve T21’in *“İnkılapçılık yüzeysel geçilmiş. Öğrenci sadece yenilik anlıyor. Cumhuriyetçilik ve laiklik bölümlerindeki özen burada gösterilmemiş”* yorumlarıyla altı ilke arasındaki bütünselliğin sağlanamadığı anlaşılmaktadır. Ancak inkılapçılığı diğer ilkeler yoluyla kavratmaya çalışan T10 şu yöntemi kullandığını ifade etmiştir: *“Çağdaşlaşmada işte modernize, batıya ayak uydurma olduğunu çocuk biliyor. İnkılapçılığı bu olarak anlıyor. Örnek de veriyoruz zaten kitap da gayet bunu örneklemiş. Demiş ki örnek veriyorum inkılapçılığı açıklamış. Saltanatı kaldırıp cumhuriyeti getirmek bir inkılapçılıktır. Eskiye atıyorsun yeniye getiriyorsun. Bunu çocuğun cumhuriyetçiliği de saltanatın bir eskiye ve gerici bir zihniyet olduğunu kavrayıp cumhuriyetçiliğin modernize işte çağdaş dünyanın gerektirdiği bir anlayış olduğunu anladığını düşünüyorum. Ha bütün dünyada cumhuriyet örnek veriyorum inkılapçılık da cumhuriyetçilik gibi bir inkılap olduğu için cumhuriyetçilikten örnek verdim. Çağdaşlaşma olduğunu kavrayabiliyor”*. Sözlerine devam eden T10, cumhuriyetçilik ile günümüzde demokratik olmayan ülkelerdeki yönetimleri karşılaştırmayı şöyle sürdürmüştür: *“Peki bu nasıl daha artı kazandırılabilir? Günümüzden örnekler vererek. Örnek veriyorum işte şu anda biz tahtta olsaydık? Mesela işte eski şu anda babadan oğula geçen resimler örnekler günümüzde de hala var. Ya Suriye’de halkın işte ne kadar zulüm gördüğünü örnek vererek bakın çok yakında, yakınımızda, komşumuzda böyle bir sorunlar olduğunu birazda somutlaştırırsak mesela örnek bilim yapılan Atatürk’ün yaptığı inkılapların inkılapçılık ilkesiyle ne kadar çağdaşlaşma konusunda günümüzde şu ülkemizin aslında karamsar birazda biz batılı ülkelere karşı olumluymuz yani. Bir Türk Avrupa’ya gittiğinde hani fazla yabancılık çekmez. Çağdaş bir ülkeyiz gerçekten de çoğu konuda. Bunu biraz daha hani bunlar olmasaydı yani inkılapçılık olmasaydı, eski düzen devam etseydi çağdaşlaşmama gibi sorunlar olduğunu günümüzde yaşanan sorunlarla anlatıp örnek verilebilir bu konular yazılabilir yani ekstra işte”*. Ve son olarak başladığı noktaya, inkılapçılığa dönüş yapan T10 konuşmasını şu şekilde bitirmiştir: *“İnkılapçılık olmasaydı şu anda şu devletler şu sorunları yaşıyor bizde bunu yaşayabiliriz gibi. En*

azından böyle bir konu başlığı yapılabilir ekstra. Bu konuda bunu söyleyebiliriz". Benzer bir görüşe sahip T23 ise *"Türk inkılabının dünyada nasıl yankı bulduğu daha fazla verilmeli"* diyerek dünyadaki ülkelerin Türk inkılabına karşı bakış açılarını öğrencilere kazandırmayı hedeflemektedir.

Bunun yanında inkılapçılığın ders kitabında iki sayfada özetlendiğini görülmektedir. Ancak bu duruma A3 bir açıklama getirmektedir: *"...sadece eğer 8.sınıfta görmüş olsalardı çocuklar yeterli olmazdı. Ama lisede de göreceklerini varsayarsak eğer şimdilik bir giriş yani bir temel olması açısından şimdilik yeterli diyebiliriz. İnkılapçılık yani hayatın her alanında olduğunu, inkılapçılığın tamamen yenilikle ilgili olduğunu, bütün inkılapların ya da ilkelerin inkılapçılığa bağlı olduğunu bu sınıfta öğrenip ilerde de bunu pekiştirecek bilgiler alırlarsa lise ve üniversitede kazandırabilir bir şeyler. İnkılapçılığın tam anlamıyla çocukta oturmaz sadece temel oluşturur"*. Sadece iki sayfalık bir konunun tam anlaşılmasının yeterli olmayacağı kanaatinde olan T1'in *"İnkılapçılığın Türkiye Cumhuriyet tarihindeki gelişimi uygulanması eksik kalmaktadır"* eleştirisine katılan T8 buna şöyle bir çözüm yolu sunmaktadır: *"İnkılapçılık ilkesindeki tanımlar ve açıklamalar net olmakla birlikte, gerçekleştirilen devrimlerin dönüştürücü etkisinin daha vurgulu olabilmesi için örnekler çoğaltılabilir. Eski ile yeni arasındaki fark istatistiklerle vs. gösterilebilir"*.

Konunun *"Öğrencilerin seviyesine uygun"* olmadığını düşünen T6'ya göre görseller yetersizdir ama *"Konu içeriği eski ve yeni kurumları görsellerle karşılaştırılarak anlaşılabilir"*. Aynı şekilde düşünen T18 *"İnkılapçılık ilkesinin çağdaşlaşmayı yeterince gösterdiğini inanmıyorum. İki sayfada anlatılan bu bölümde beş siyah-beyaz fotoğraf yer almıştır. Ancak bu fotoğrafların hepsi inkılapçılığın getirilerinden oluşmaktadır. İnkılapçılıktan önceki durumu gösteren görseller yoktur. Bu olsaydı öğrenciler karşılaştırma yaparak daha iyi öğrenebileceklerdi diye düşünüyorum"* demektedir. Ancak inkılapçılığın günlük hayata yakın olması nedeniyle öğrenciler daha az zorlanıyor denilebilir. Aksi takdirde ders kitabında iki sayfa tutan bu bölümün anlaşılması bu kadar kolay olmayabilirdi.

Görüşme yapılan bazı öğretmenlerden A4, inkılapçılık kavramının doğru kullanılmadığını söyleyerek inkılapçılık ile devrimcilik arasındaki farka değinmektedir. A4'e göre *"Öncelikle eskinin yıkılıp, yeninin getirilmesi devrimciliktir. Kullanılan kelimenin günümüz Türkçesindeki gibi kullanılması"* gereklidir. A4, bu şekilde bir kullanımın kavram

karmaşasını da engelleyeceğine inanmaktadır. T22 ise **“Ders kitabını Çoklu Zeka Kuramı’na göre güncellenmesi gerektiğini”** düşünmektedir.

İnkılapçılık ilkesiyle ilgili öğrencilerde bazı önyargılar da tespit edilmiştir. Bir İmam Hatip ortaokulunda çalışan T16, öğrencilerinin kılık kıyafet konusunda hassaslaştığını şöyle anlatmaktadır: **“Çocuklar çağdaşlaşmaya özen gösteriyor ama orda tabi dediğim gibi özellikle Kılık Kıyafet İnkılabı işte veya işte batıya uyumla ilgili yaptığımız çalışmalarda zaman zaman çocuklarda oluyor. Yani işte imam hatiplerde yaşadıklarımızda işte niye kılık kıyafette işte herkes işte başörtüsü kaldırıldı mı? Ama işte bu çocuklara yıllarca sanki başörtüsü kaldırılmış gibi anlatılmış aslında böyle değil. Toplumun ilk önce eğer medenileşmesi gerekiyorsa kıyafetle başlayacağız”**. Önyargıları kırmak adına görselliğin önemli olduğuna inanan T16 bu durumu bir anısıyla da desteklemektedir: **“Biz öğretmenler tarafından her ne kadar anlatılıyorsa da kitaplarda bu destekleyici görsellerin yer alması en basit örneğini verecek olursam geçen izlettiğim bir çocuklara videoda işte (Atatürk’ün) eşinin, kardeşinin, annesinin başörtülü olduğuna şaşırıyor çocuklar. Aa öğrenciler ilk ifadesi şu yani “Mustafa Kemal’in annesi de mi çarşafly veya işte kapalı?” İşte demek ki bu yetiştiği ortamda veya daha önce dediğim gibi filmde olabilir vs. okuduğu kitaplarda demek ki bu yanlış anlatılıyor. Veya daha önceki gördüğü eğitim öğretim kademelerindeki anlatılan derslerde bu bizim için tabi bir üzüntü verici bir durum. Neticede bu ülkenin kurucusu, lideri ve böyle bu ifadelerle anılması biz öğretmenleri üzüyor”**. T16 bu önyargıların çözümünde ise şöyle bir öneri getirmektedir: **“Bu konuda Milli Eğitim Bakanlığı’nun biraz daha hassas davranması gerektiğini düşünüyorum. Biraz daha bu konularda kitaplarda öğrencilere gerçek şeyleri öğrencilerin anlayabileceği düzeyde vermeleri bizim için faydalı olur. Gerekirse bu konuda biz öğretmenlere de eğitim verilebilir diye düşünüyorum. Çünkü biz kendi branşımızın üstünde de zaman zaman bu karmaşıklığı görüyoruz diyebilirim”**. Bu bağlamda **“Kitaptaki içerik ile inkılapçılık çağdaşlaşmayı sağlayabilecek ve kavratabilecek düzeyde”** (T7) olup olmadığı konusunda öğretmenler arasında birlik yoktur denilebilir.

4.2.2.7. Etkinliklerin Atatürk İlke ve İnkılaplarına Sahip Çıkma ve Devamlılığını Sağlama Durumu ve Bunların Kazanımlarla Uyumu

Tablo 4.11. Etkinliklerin Atatürk İlke ve İnkılaplarına Sahip Çıkma ve Devamlılığını Sağlama Durumu ve Bunların Kazanımlarla Uyumu İle İlgili Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Kazanımlarla uyumludur	6	T2, T4, T9, T10, T11, T17
Öğrenciler duyuşsal bağ kurmakta zorlanıyorlar	8	A4, T7, T8, T12, T19, T20, T21, T22
Etkinlikler biraz daha güncel olabilir	14	A1, A2, A3, T1, T3, T5, T6, T13, T14, T15, T16, T18, T23, T24

Tablodaki olumlu altı yorum genelde, Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığını sağlamada duyuşsal alanın programdaki kazanımlarla uyumlu olduğu görüşünü taşımaktadır. Sekiz olumsuz yorumda ise en çok vurgulanan konu, ders kitabının duyuşsal olarak birçok yönden yetersiz kalmasıdır. Bundaki temel etkenler; bilişsel alanın yoğun verilmesi yüzünden duyuşsal alanın geri planda kalması, haftalık ders saatinin az olmasının sebebiyle duyuşsal etkinliklere zaman ayrılamaması ve bilişsel kazanımları ölçen TEOG sınavına odaklanılması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden konuyla ilgili düzenleme yapılması gerektiğini vurgulayan on dört yorum alınmıştır. Bu yorumlarda daha çok duyuşsal alan etkinliklerinin hem ders hem de çalışma kitabında artırılması göze çarpmaktadır.

“Bu ders kitabındaki etkinliklerin Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığını sağlama konusunda öğrencilerin duyuşsal alanına hitap eden yönleri var mıdır? Bunlar programdaki kazanımlarla uyumlu mudur?” sorusuna T4 **“Evet”** yorumunda bulunmuştur. Ancak bu konuda birbirinden oldukça zıt cevaplar da alınmıştır. Örnek olarak T10 **“Üçüncü soru ders kitabınızdaki etkinliklerin etkinliklerle hocam duyuşsal alanla ilgili var bunlardan mesela uyumlu kazanımla da uyumlu. Mesela şöyle olay var genellikle çocuk şunu biliyor işte Atatürk ilke ve inkılaplarının gerçekten de günümüzde modern Türkiye'nin oluşması açısından çok büyük bir önem arz ettiğini bunu kavrayabiliyor yani onu hissedebiliyor. İşte diyo ki örnek verdiğimizde Atatürk ilke ve inkılaplarından bir tane örnek veriyorum Soyadı Kanunu'yla ilgili örnek veriyoruz. Diyoruz ki işte Soyadı Kanunu**

karışıklığı önlemiş askere alınmaları kolaylaştırmış filan diye. Çocuk şunu anlayabiliyor hani algı olarak gerçekten de böyle bir inkılabın olmaması günümüzde çok büyük bir karışıklığın ortaya çıkacağını algılayabiliyor yani. Bu konuda konu itibariyle güzel. Duyuşsal algıya hitap edebiliyor hocam. O da güzel” diyerek çok beğendiğini ifade ederken, T19 *“Çocuklar hiçbir şekilde duyuşsal bağ oluşturmuyorlar. Öğrencilerimiz genel olarak önyargılı geliyorlar. Doldurulmuş bir vaziyetler. Konuyla ilgili bilgili olan olmayan kişilerin yorumları çocukların ön hazırlığını olumsuz etkiliyor. Dışarıda resmi tarihin dışında kulaktan dolma bilgilerle şişirilmiş oluyorlar. Kitaplarımızda da her şeyin hatasız ve dört dörtlük yaşanmış gibi anlattığımız için öğrenciler duyuşsal bağ kurmakta zorlanıyorlar. Direkt “Atatürk kötü müydü, iyi miydi?” diye soran öğrenciler oluyor. “Atatürk’ü toprak kabul etmemiş.” diyen var ölümünü bile doğru düzgün anlatamıyoruz”* diyerek kitabın bazı önyargıları kaldıramamasını eleştirmektedir.

Benzer bir ikilem Nutuk adlı eserin okutulması üzerine de sürmektedir. Ders esnasında Atatürk ilke ve inkılaplarının nasıl doğup geliştiği üzerine önemli bir kaynak olan Nutuk’tan daha fazla bahsedilmesi gerektiğini söyleyen A3 *“Atatürk ilke ve inkılaplarını daha da detaylı mesela ne bileyim Nutuk’tan bir şeyler konulabilir İnkılap Tarihi’ne. Çünkü çocuklar Nutuk kitabında ne anlatıldığını bile daha yeni İnkılap Tarihi’nde öğreniyorlar Atatürk’ün eserleri konusunda. E daha da çok yer verilebilir yani. Ben az olduğunu düşünüyorum”* şeklinde tavsiyede bulunmaktadır. Ancak A1, Nutuk konusunda bu fikre karşı çıkıp *“Kendi adıma şunu söyleyebilirim. Öğrenciyi yönlendirme açısından yeterli mi? Pek değil. Şöyle ki öncelikle kullanılan dille ilgili bir sıkıntı var. Çünkü öğrencimizin kuşak gereği kullandığı dil biraz farklı. Özellikle Nutuk ve etkili benzer eserler devreye girdiğinde dil ağırlaştırıyor. Öğrenci adına ağırlaştırıyor. Bu kez anlam çok da etkili olmuyor”* diyerek dil sebebiyle öğrencilerin Nutuk gibi eserleri anlamasında zorluk yaşandığını belirtmektedir. Bu soruna günümüz Türkçesine uyarlanmış ve sadeleştirilmiş Nutuk’lar kullanmak suretiyle bir çözüm sunulabilir.

Olumlu görüş bildiren öğretmenlere göre ders kitabı Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığını sağlama konusunda, öğrencilerin duyuşsal alanına *“Hitap ediyor”* (T9) ve aynı zamanda *“Kazanımlarla uyumludur”* (T2). Ancak kazanımlarla *“Uyumlu ama dikkat çekmede yetersiz”* (T3) oluşunun üzerinde durulması gerekmektedir. Bunun giderilmesi adına T11 *“Ders kitabından ayrı olarak hazırlanan çalışma kitabı öğrencilerimizin konuları daha iyi anlaması, kavraması ve öğrenmesi yönünden son derece faydalı etkinliklere yer vermiştir. Etkinlikler konu ile birlikte yapıldığında kazanımlara*

uygundur. Farklı alanlara hitap etmektedir” diyerek çalışma kitabının önemine vurgu yapmaktadır. T23 bu konuda *“Kazanımlar ile etkinlikler arasında uyumsuzluklar olabiliyor. Çalışma kitabında yoruma dayalı, ya da çıkarıma dayalı sorular güzel ancak, TEOG için test vb. etkinlikler olmalı”* yorumunu yapmaktadır. Ancak T1’e göre *“Çalışma kitabındaki etkinliklerin bazıları bilginin kullanılmasına yönelik olmakla birlikte duyuşsal alana yönelik kompozisyon yazımları öğrenciyi zorluyor. Daha çok duygularını sözle anlatma dramatisasyon ya da anuların hikayeleştirilmesi daha yararlı oluyor”*. Yani zorlama olmaksızın öğrencilerin etkinliklere çekilmesi gerekir, *“... sahiplenme adına yaparak-yaşayarak her zaman iddia ederim daha farklı sahiplenilir”* (A1) çünkü insanın içinde olmadığı bir durumu içselleştirmesi zordur.

Ders kitabında bilişsel alana yoğunlaşmanın fazla olduğunu düşünen T6 *“Duyuşsal alandan çok bilişsel alana hitap ettiğini düşünüyorum. Kaldı ki haftalık 2 ders saatinde öğrencilere hangi etkinlikleri yaptırabiliriz. Ders saatlerinin artırılarak daha çok etkinliklere zaman ayrılması gerekir”* diyerek ders saatinin de yetersiz olması sebebiyle sadece bilgi verebildiğini söylemektedir. T21’e göre, ders kitabında *“Sadece bilgi olduğu için öğrenciye davranış kazandırma konusunda eksik. Bilinci daha çok öğretmenin vermesi gerekiyor. “Cumhuriyetçilik” ve “Atatürk’ün Mirasçıları” konusunda duyuşsal anlamda etkinlik var”*. Buna göre *“Belli bir oranda da duyarlılık var. Ders kitabında kazanımlara atıf var ama öğretmen vurgulamalı”* (T24) ki öğrenci bunları fark edebilsin denilebilir.

Ders kitabının Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığını sağlama konusunda, öğrencilerin duyuşsal alanının alt kısımlarına hitap ettiğini düşünen T12 ise *“Konu içi soruların ise Bloom’un taksonomisinde duyuşsal alanda ancak alma ve tepkide bulunma basamaklarına kadar beceri sağlayabileceği söylenebilir. Üst duyuşsal becerilerin harekete geçirilmesi açısından konu içeriğinin duyuşsal anlamda yeterli olduğu söylenemez. Vatanını, milletini sevme ve daima yüceltmeye çalışma, geniş bir dünya görüşüne sahip olma, insan haklarına saygı gibi geliştirilmeye çalışılan davranışlarla, duyuşsal bir hedef olarak istendik vatandaşı yetiştirmek bu ders için amaç olmaktan uzak”* olduğunu söylemektedir. Ayrıca bu konuya T12 *“Vatandaşlık ve demokrasi dersi için duyuşsal davranışların geliştirilmesi daha mümkündür. Ancak bu dersin Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi dersine güya! dahil edilmesiyle o imkan da ortadan maalesef kalmış oldu”* diyerek de eleştiri getirmektedir. İncelenen ders kitabının Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığını sağlama konusunda öğrencilerin duyuşsal alanına hitap eden yönlerinin eksik olduğu *“Programda belirtilen kazanımların ders kitabındaki etkinliklerle*

Atatürk ilke ve devrimleri anlamlandırıp, algılayıp davranış haline getirmesi, yani duyuşsal alanına hitap edecek cinsten değil. Etkinliklere baktığımızda bilgiyi ezberlemesine yönelik” (A4) ifadesinde de anlaşılabilir. Bu yorumlara bakıldığında, yıllık planda bazı duyuşsal kazanımlar olmasına rağmen etkinliklerin daha çok bilişsel alana hitap etmesinin büyük bir sorun olduğu ortaya çıkmaktadır.

Söz konusu edilen bu yetersizlikler T12'nin bazı sert söylemler geliştirmesine neden olmuştur. T12 duyuşsal alanı verebilmeyi; ders, çalışma ve öğretmen kılavuz kitapları açısından eleştirmiştir: *“Ders kitabında konu akışı içerisinde tasarlanan bir etkinlik yok. Kastedilen etkinlikler öğrenci çalışma kitabı etkinlikleri ise çalışma kitapları çoğu zaman öğrenciler ve öğretmenler tarafından kullanılmadığı için duyuşsal herhangi bir beceriyi geliştireceği söylenemez. Kastedilen etkinlikler öğretmen kılavuz kitabında önerilen etkinlikler ise bunların çoğunun sadece bilişsel becerilere yönelik olduğu rahatlıkla söylenebilir”*. T7 ise kitabı *“Etkinlikler ilke ve inkılaplara sahip çıkma ve devamlılığı sağlamaya yönlendirme açısından yeterli olduğunu düşünmüyorum”* diyerek duyuşsal olarak eksik olduğunu belirtmektedir. T22 de bu görüşleri destekler biçimde *“Öğrenciye böyle bir duygu verdiğini düşünmüyorum. Kitaptaki kazanımlar çok soyut kalıyor, sadece duyuşsal olarak değil bilişsel olarak da eksik”* kaldığını vurgulamaktadır.

TEOG sınavı öğrencileri bilişsel alana yoğunlaştırdığı için duyuşsal alanın geri planda kaldığını T8 *“Öğrenciler daha çok “TEOG’da soru olarak nasıl gelir?” kısmıyla ilgilendiği için önemi biraz azalıyor gibi. Ayrıca ders saatine göre içerik çok yoğun olduğundan işin içine meraktan çok kaygı giriyor”* şeklinde savunmaktadır. T20 *“TEOG sınavı yüzünden olayın teknik yönüne eğiliyoruz, duyuşsal olarak yetersiz kalıyoruz”* diyerek T8’i destekler yönde yorum yapmıştır. T5 ise bu konuyla ilgili *“Ders kitabının kazanımlara ve TEOG sınavına çok uygun olmadığını düşünüyorum. Ancak resimlerin ve bazı metinlerin farkındalık konusunda öğrencilere katkı sağlayacağı görüşündeyim”* demektedir.

Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma konusunda öğrencilerde duyuşsal bir gelişim görmek isteyen öğretmenler çeşitli öneriler getirmişlerdir. A1, tamamen soyut hikayeler bütünü gibi görülen bir kitabın ne ilgi çekeceğini ne de duyuşsal bir kazanım sağlayabileceğini söyleyerek *“Ben bu konuda daha çok sanal gezilerle bile olsa en azından doğrudan götürülemezse bile belli gezilerin dahil olduğunu görsel anlamda yaşantıya katmanın daha etkili olacağını düşünüyorum. Bu olayların. Çünkü bu olmadığı takdirde tamamen hayali bir işlem üzerinden devam etmiş oluyorsunuz ya da işlem içinde vermiş*

oluyorsunuz. Ve öğrencinin sahiplenmesi çok güçlü olmuyor gördüğüm kadarıyla” demektedir. T16 ise *“Duyuşsal olarak yani görsel olarak hitap eden var. Daha farklı nasıl örnek verebilirim diye düşünüyorum. Resimlerden ziyade kitapların dışında kitaplara ek kaynak olarak belki bir derece diyebileceğimiz filimler, öğrencilerine hitap edecek filmler belki yönlendirebiliriz. O konuda da eksiklerimiz var maalesef Milli Eğitim Bakanlığı olarak. Bizler maalesef öğretmenler olarak da bu konuda yeterli arşivimiz olmadığını düşünüyorum. Öğrencilere Milli Eğitim Bakanlığı destekli kısa kısa konuları anlatan, tarihten örnekler anlatan videolar olursa öğrencilere hitap edeceğini düşünüyorum. Konuyu algulamaları açısından”* diyerek görselliğin artırılmasının duyuşsal alana fayda getireceğini düşünmektedir.

Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığını sağlama konusunda öğrencilerin duyuşsal alanına hitap eden yönlerinin öğrenci seviyesinde olmadığı ve bu durumun değiştirilmesi gerektiğini savunan T14 *“Ders kitabındaki etkinlikler biraz daha güncel olabilir. Ders esnasında yapılamayacak, araştırma gerektiren etkinlikler var. Ev ödevi olarak kullanılabilir. Atatürk ilke-inkılaplarına sahip çıkma-devamlılığını sağlama konusunda örnek olabilecek etkinlikler var ama yeterliliği tartışılır”*, T15 *“Üçüncü soruda Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığını sağlama konusunda duyuşsal alana biraz daha hitap edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Biraz bana şey geliyor böyle daha daha büyük sınıflara hitap ediyormuş gibi geliyor. Hani biraz daha çocukların seviyesine inip, daha duyguları harekete geçirici belki anlatılabilir diye düşünüyorum”* ve T16 *“Üçüncü soruda Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığı konusunda öğrencilere kitap yeterli. Daha iyi olabilir mi? Mutlaka olabilir. Ama tabi ki bu program zaten değişeceği için orada da göreceğiz ama maalesef kazanımların fazla olmasından dolayı çocuklarda bıkkınlık yaratıyor belli bir süreden sonra. Beklediğimiz devamlılığı sağlama sahip çıkma belli bir şeyden sonra bıkkınlığa neden olduğu için öğrencilere olumsuz etkileri de var. Ama daha az ve öz kazanımlarla bu dersi öğrencilere kazandırabileceğimizi düşünüyorum”* şeklinde görüş belirtmişlerdir.

Ders kitabında Atatürk’ün yoğun işlenip diğer önemli tarihsel figürlerin geri planda kaldığını düşünen A2 ise *“Duyuşsal alandan ziyade mantıksal alana daha çok hitap ettiğini düşünüyorum. Ağırlıklı olarak kitap Atatürk’ün hayatı etrafında şekillendiğinden dolayı milli mücadele kahramanlarının hayatı eksik kalmıştır. Milli mücadele, Atatürk’ün de çok yerde ifade ettiği gibi bütün kesimlerin çabasıyla kazanılmıştır. Dolayısı ile diğer milli mücadele kahramanlarına, halkın o dönemde yaptıkları fedakarlıklara ve hatıralara daha*

fazla yer verip okuma metinleri çoğaltılırsa duyuşsal alandaki eksiklik giderilebilir” demektedir. Ona göre başka önemli tarihsel kişiliklerin işin içine katılması gerekmektedir.

T13’e göre *“Ders kitabı bu amaca (duyuşsal yöne) hizmet eder niteliktedir. Ancak ders süresinin kısıtlı olması (2 saat) bu kazanımların tam olarak kazanılmasını engellemektedir”*. Aynı şekilde T18 de duyuşsal yönü geliştirebilmek için daha fazla zaman vurgusu yaparak *“Kitaptaki bilgi yükü o kadar fazla ki tartışma yöntemini uygulamaya vakit kalmıyor. Bence öğrencilerin duyuşsal yönünü geliştirmemiz için buna ihtiyacımız var. Ancak bilgilerin üzerinde çok fazla yorum yapamıyoruz çünkü yetiştirmemiz gereken bir müfredat var ve 8.sınıfta bu ders sadece iki saat”* demektedir.

Sonuç olarak gerekli şartlar sağlandığı takdirde *“Öğrenciler çıkarımlarda bulunuyor”* (T17) denilebilir bu yüzden mutlaka duyuşsal yönden ders kitabı geliştirilmelidir. Ders kitabı ağırlıklı olarak bilişsel alana yoğunlaştığı için duyuşsal etkinliklere de gerekli zaman ayrılmalıdır.

4.2.2.8. İçeriğin “Atatürk İlkelerinin Modern Türkiye’nin Kuruluşu ve Gelişmesindeki Yerine ve Önemine İnanır.” İfadesini Öğrenciye Kazandırması Bakımından Uyumu

Tablo 4.12. İçeriğin “Atatürk İlkelerinin Modern Türkiye’nin Kuruluşu ve Gelişmesindeki Yerine ve Önemine İnanır.” İfadesini Öğrenciye Kazandırması Bakımından Uyumu Hakkında Öğretmen Görüşleri

Örnek Görüşler	f	Katılımcılar
Bağ kurabilir, çocukların seviyesine uygun	17	A1, A2, A4, T2, T7, T8, T9, T10, T11, T13, T14, T15, T16, T17, T19, T21, T24
Duyuşsal yön ikinci planda kalmaktadır	5	T1, T6, T12, T20, T22
Öğretiyor ama eğlenceli şekilde değil	6	A3, T3, T4, T5, T18, T23

Görüşleri alınan öğretmenlerden gelen on yedi olumlu yorumda, öğretmenin içeriği aktarış biçiminin duyuşsal olarak öğrencileri pozitif etkilediği ortaya koyulmuştur. Ayrıca hali hazırda modern bir toplumda yaşıyor olmanın da bu konunun anlaşılmasında etkisinin büyük olduğunun altını çizilmiştir. Olumsuz beş yorumda ise öğrenci seviyesi gözden kaçırıldığı için

ve zaman problemi nedeniyle konunun yeterince açıklanamadığı gibi eksiklikler aktarılmıştır. Altı yorum ise “Atatürk ilkelerinin modern Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanır.” ifadesini daha etkili verebilmek için ise sürece odaklanması tavsiye etmektedir.

T16, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini **“Ders kitabındaki içerik günümüzdeki modern Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu açısından ve gelişmesi açısından önemli bir ders. Mutlaka bu dersin her 8.sınıf yeterli değil bundan sonraki eğitim öğretim yıllarında da mutlaka her kademesinde görülmesi gereken bir ders”** olarak tanımlamaktadır. Bu dersle beraber T11 **“Tabi ki, öğrencilerimizin Türkiye Cumhuriyetinin kuruluş ve gelişiminde Atatürkçülüğün rolünü mutlaka öğrenmesi gerekir”** demektedir. Bu sebeple T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin özellikle de duyuşsal anlamda öğrencilere çok katkı sağlaması beklenmektedir.

“Bu ders kitabındaki içerik, “Atatürk ilkelerinin modern Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanır.” ifadesini T2, T8, T14 ve T17 öğrenciye kazandırması açısından uygun bulmuşlardır. Görüşme yapılan başka öğretmenler de “Atatürk ilkelerinin modern Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanır.” ifadesini **“Öğrenciye kazandırmada büyük problemler yaşanmamakta”** (T9) olduklarını belirtmişlerdir. Çünkü **“Yapılan yenilikler ve atılımların temelinde Atatürk ilkelerinin olduğuna dair konular vardır ve yeterlidir. Örnekler bunu kanıtlayıcı niteliktedir”** (T7). T10 bu konuda şöyle örnekler sunmaktadır: **“Size göre ...(soruyu mırıldanıyor) evet inanır hocam. Bu tam benim özellikle benim öğrencilerde bunu kavrayabiliyor hani şu inkılabı yapmasam gerçekten Türkiye şöyle olmaz mı? Eski düzeni olmaz mı? gibi sorular soruyorlar. Onu kavriyorlar. Tabi kavramayan öğrenci var ama o da tamamen seviyeyle algıyla alakalı bir şey o konuda. Ama genel olarak ben onu anlayabiliyorum yani. Şu örneği verince hemen çocuk anlayabiliyor”**. Bu ifadelerden hareketle soruyu cevaplayan birçok öğretmene göre **“Bu kaynağı okuyan biri Atatürk ilkeleri vasıtasıyla ülkenin kurulduğuna ve modern Türkiye’nin gelişmesinde katkısı olduğunu kavrayabilir”** (A4). İçeriğin de bu ifadeyi kazandırmak için uygun olduğunu düşünen T24 **“Yeterli. Çünkü bunlar ortaokul öğrencisi fazla bilgi gereksiz, çocukların seviyesine uygun”** demektedir.

Ayrıca A1 modern hayatın getirilerini görmekte olan öğrencilerinin “Atatürk ilkelerinin modern Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanır.” ifadesini anlamada sıkıntı yaşamadıklarını belirterek **“Genel anlamda bazı yaşanmışlıklar**

konularımızla örtüşüyor ve bu öğrenciyi olumlu yönde etkiliyor. Belli dönemlerde yapılan seçimler, referandumlar bunların her biri öğrenci adına gerçekten bu olayın algılanması adına olumlu yaklaşımlar. Çünkü çevremizde gördükleri şeyler eğer konularla ilişkiyse kavramaları çok daha kolay oluyor.” demektedir. Bu ders kitabındaki içeriğin, “Atatürk ilkelerinin modern Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanır.” ifadesini öğrenciyeye kazandırdığını şu ifadelerden de anlamak mümkündür: *“Ders kitabının içeriğinin “Atatürk ilkelerinin modern Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanma” ya göre planlandığı açıktır. Uygun olduğunu düşünüyorum”* (A2), *“Bu konudaki Atatürk ilkelerinin kazandırdıkları düşünüldüğünde tabii ki uygundur”* (T13), *“Yedinci soruda “Atatürk ilkelerinin modern Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanır.” ifadesini öğrenciyeye kazandırması açısından uygun. Yani neden bu inkılaplar yapıldı? Nedir önemi yapılan inkılapların Atatürkçülüğün, ilkelerin? Bence uygun”* (T15), *“Uygundur bence hocam. 8.sınıf öğrencisi demokrasinin gelişmesiyle modernitenin artması ve ülkenin gelişmesi arasında bağ kurabilir”* (T19).

Aynı okulda görev yapan öğretmenlerden T20 ve T21, ders kitabının “Atatürk ilkelerinin modern Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanır.” ifadesini kazandırması konusunda iki farklı görüş taşımaktadır: T21 *“Uygundur. Osmanlı’yla kıyaslayarak anlattığımız için örnek olarak yönetim şeklini kavradığını düşünüyorum. Saltanat ile cumhuriyet arasındaki farkı iyi anladıklarını düşünüyorum”* şeklinde yorumlarken T20 *“Yetersiz buluyorum. Öğrenciyeye yansıtışında eksik var. Örneğin; Harf İnkılabı anlatırken Atatürk’ün kara tahta başında resmi var. Değişimi tam yansıtmıyor. Süreç anlaşılamiyor”* demektedir.

T12 ders kitabındaki içeriğin, “Atatürk ilkelerinin modern Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanır.” ifadesini öğrenciyeye kazandırmadaki uygunluğunu eleştirerek *“İnanç üst duyuşsal becerilerden biridir ve içeriğin bu beceriyi gerçekleştirebilecek şekilde organize edildiğini düşünmüyorum”* demektedir. İçeriğin öğrencilerin seviyesini yakalayamadığını düşünen T6 da *“Bu kazanımı içeriğin verdiğini düşünmüyorum. Daha öncesinde de söylediğim gibi kazanımlar çok ve öğrenci seviyesinin üstünde. İçeriklerle bu kazanımlar tam verimli aktarılamıyor”* demektedir. Söz konusu içeriğin *“...“Atatürk ilkelerinin modern Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanır.” ifadesini öğrenciyeye kazandırması açısından uygun ama yeterli”* olmadığını düşünen A3 bunun gerekçelerini şöyle sıralamaktadır: *“...çünkü hani yeni ve Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesini bu kadar iki sayfada anlatmak mümkün değil. İçeriği*

daha mesela savaşları bu yani bu halkın yaşadığını daha detaylı anlatılabilir. Hani bu vatan nasıl bu günlere geldi? Daha bilinçli çocuk sıkılmadan, öneminin farkına vararak anlayabilir”. Benzer şekilde T1 *“Ünite bazında güncel çıkarımlar az”* diyerek aynı eksikliği vurgulamıştır. Bununla beraber T3 de *“Öğretiyor ama eğlenceli şekilde değil”* yorumuyla A3’e katılarak içeriğin sıkıcı anlatımına vurgu yapmaktadır. İçeriği uygun bulmayan T22 ise gerekçesini *“Öğretmenin anlatma sebebi öğrenciyi merkezi sınava hazırlama olduğundan uygun değil ve mesleki anlamda kendini göstermek istediği için”* şeklinde yorumlamaktadır.

İçeriği günlük hayatla ilişkilendirmek, modern Türkiye’nin öğrenciler tarafından daha iyi anlaşılması adına önem taşımaktadır. A3 salt bilginin öğrenciye duyuşsal anlamda bir şey katmayacağını vurgulayarak şu çözümü sunmaktadır: *“Yani ee ya bunu derste de değil bizim, devletin çocukları bir Çanakkale’ye gezi yaptırması lazım zorunlu gezi. Öyle gönüllü filan para toplayarak değil. Yani kitapta işte 250 bin şehit verildi Çanakkale Savaşı’nda. Çocuğun burasından giriyor burasından çıkıyor. Ona göre çok dile kolay. 250 bin şehit verildi, işte Çanakkale’de zafer kazandı not almak için ezberliyor, notunu alıyor, sonra unutuyor. Daha kalıcı bir şeyler yapılmalı. Kitaptaki anlatımların da etkileyici olması lazım. Bir de zorunlu bir Çanakkale gezisi ne bileyim nerde zafer kazanıldıysa oraya hani valilik ya da Milli Eğitim çocukları götürmeli o ruhu almalılar. Ne kadar zorlukla insanlar can vererek bugünlere gelmiş. Kitaptaki şey uygun fakat yeterli değil onu düşünüyorum”.* Bununla beraber T5 de bazı önerilerde bulunmaktadır: *“Ancak resimlere biraz daha fazla yer verilebilir bu konuda. (Örn: Şapka kanunu Halkçılık)”. T4’e göre ise Atatürk ilkelerinin modern Türkiye’nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerini etkili aktarabilmek için *“Laikliğin yeri ve önemi iyi işlenmeli”*dir.*

Ders kitabındaki içeriğin yanında öğretmen faktörüne de dikkat çeken T23 *“Bu konuda öğretmen etkilidir. Olaylara bakışı ve konuyu nasıl aktardığına göre çocukların görüşleri oluşur. İçerik daha etkili olabilir. Öğrenciler bu konuda önyargılı olabiliyorlar. Bu önyargıyı değiştirmek pek mümkün olmuyor”* şeklindeki ifadeyle bu duyuşsal kazanımı vermede hem içeriğin hem öğretmenin önemli olduğunu belirtmektedir. T18 de bu kazanımların verilmesinde *“Öğretmen faktörü kritik bir önem taşımaktadır. Çünkü sadece bilgi vererek duyuşsal kazanım elde etmeniz zordur. Bunun yanında öğretmenin yönlendirme ve gayretiyle öğrenci birtakım duyuşsal kazanımlara ulaşabilir. Ancak çoğu zaman öncelikle konuyu yetiştirme derdinde olan öğretmen için duyuşsal yön ikinci planda kalmaktadır.”* yorumuyla öğretmenin duyuşsal olarak öğrencileri etkileme gücüne vurgu

yapmaktadır. Ancak duyuşsal yöne eğilmekle ders saati aşabileceğı için öğretmenlerin bundan vazgeçtiğini ileri sürmektedir.

4.3. SORUNLAR

T2 *“Atatürkçülük ünitesini işlerken herhangi bir sorunla karşılaşılmadı”* demektedir. Bu yoruma katılan T4’e göre, Atatürk’ün *“Kendisini etkileyen şekillendiren olaylar, olgular, fikirler, kişiler iyi işlenmiş”* olması nedeniyle ünite güzel aktarılmıştır. T8 de *“Ders kitabındaki açıklamalar, alıntılar öğretici nitelikte”* fikrini savunmuştur. Ancak görüşme yapılan pek çok öğretmen, hem ders kitabında hem de dersin işlenmesinde çeşitli eksiklikler tespit etmişlerdir.

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersiyle ilgili olarak, azınlık okullarından birinde görev yapan A2 *“... kitabın isminin değiştirilmesi, konularının da sadece “Atatürk ve Atatürkçülük” etrafında kurgulanmasından vazgeçilmesi kanaatini taşıyorum. Öğrencilerimiz İnkılap Tarihi terimini anlamakta güçlük çekmektedirler. İlk duyduklarında verdikleri tepki “Nedir bu İnkılap hocam?” olmaktadır. Halbuki “Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluş Tarihi” vb. isimler dersin amacına daha uygundur. Ve de bu dersin bir tarih olduğunu öğrencilerin anlayışına yaklaştırır”* diyerek dersin adının sorun yarattığından bahsetmektedir. Bunun yanında ders kitabını beğenmeyen T22 ise *“Ders kitabını pek tercih etmediğimden, yeterli bulmadığımdan kullanmıyorum”* yorumuyla görüşülen öğretmenler arasında belki de bu konuda en büyük sorunu yaşayan öğretmendir.

Öğretmenlerin sorunlarla diğere yorumlarını başlıklar halinde toplamak mümkündür:

Dersin Süresi

8.sınıfta T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin hafta iki saat olması en önemli sorunlardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, dersi yıllık plana göre yetiştirme zorunluluğı olan öğretmenlere büyük sıkıntılar yaşatmaktadır. Öğretmenler yıllık plandaki kazanımları verebilmek için yoğun bir tempoda ders işlemek durumunda kalmaktadır. Atatürkçülüğün amaç ve niteliklerini kavratması açısından ders kitabı ile yıllık planın örtüştiğini düşünmeyen A1 ise *“Bu konuda bir sıkıntı var belki doğrudan sonuç olarak değil ama özellikle süre sıkıntımız var. Çünkü bunları verirken gerçekten iki ders saatine sığdırmak oldukça güç oluyor. O yüzden yıllık plan ve uygulamadaki durum birebir örtüşmüyor. Sıkıntı yaşıyoruz onu rahatlıkla söyleyebilirim”* demektedir. Aynı şekilde zaman problemi yaşayan T11 *“İnkılap Tarihi dersinin haftada iki saat olarak planlanması*

bu konuda önemli bir eksiklikler. İki saatlik bir dersle bu kadar yoğun kazanımların verilmesi mümkün değildir. Bu yüzden ders planı ile yıllık planı uyumlu hale getirmek çok zor olmaktadır” demektir. Bu öğretmenler 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders saatini yıllık planı gerçekleştirmek adına yetersiz bulmuşlardır. Ders kitabında“... **konular haftada iki saatte anlatılamayacak kadar uzun”** (A2) olduğundan konuları zamanında yetiştirebilmek adına bazı bölümlerin üzerinde durulmadığı da görülmektedir. Bu düşüncedeki T19 hazırlık sorularıyla ilgili **“Soruları yaptırmıyorum. Soruları yeterli bulmakla beraber zaman yetersizliğinden dolayı pek fazla uygulama şansı bulamıyorum”** yorumunu yapmıştır.

8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin daha verimli ve etkili işlenebilmesi için en büyük bir engellerden birini ders saatinin yetersizliği olarak gören ve bu dersti öğrencilerine daha iyi aktarmak isteyen A1 **“Benim yaptığım şey şu genel anlamda konuya hakim olan arkadaşlarımdan yardım alıyorum, yönetimden yardım alıyorum”** demektir. Açıklamasına devam eden A1 **“Ancak ders saati sınırlı olduğu için maalesef bunu çok da uzun sürdüremiyorum. Çok uzun olmuyor. Sıkıntım var. Ders saatinin yetersiz olması en önemli neden”** söylemiyle ders saati sorunun kendisini kısıtladığını aktarmıştır. T8 **“Bilinmeyen çok fazla kavram, olay, ayrıntı var”** demektir. Ancak zaman yetersizliği nedeniyle öğrenciler tarafından anlaşılabilen konulara açıklık getirmek zorlaşmaktadır. Aynı zamanda T20 ders süresinin kısıtlı olmasından ötürü **“Ekstra kitap okutamıyoruz”** yorumunda bulunmuştur. Tüm bu yorumlar dersini farklı ve etkili bir şekilde işlemek isteyen öğretmenlerin dersin süresinin yetersiz olması sebebiyle çaresiz kaldıklarını ortaya koymaktadır.

Öğrenciye kazandırılmak istenen duyuşsal özelliklerin yeterince verilememesinde sıkça karşılaşılan en büyük sorun da zaman problemidir. T16 bu konuyu şöyle açıklamaktadır: **“Hatta ve hatta ders saatinin artırılması gereken bir ders. Çünkü neticede Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu ile ilgili bir ders. Şimdi çünkü çocuklar kendi devletinin henüz kuruluş tarihini bilmeyen bir nesil var. E biz bu dersti daha fazlalaştırırsak her ne kadar diğer derslerle işte ilişkiler içinde olsa da bu dersti en verimli olarak bizim verebileceğimiz düşünenecek olursak Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak. 2 saat bile bu ders bence yetersiz. O yüzden günümüz Türkiye Cumhuriyeti’ni düşünenecek olursak özellikle ülkemizin son zamanda yaşadığı sorunlarla karşılaştığımız zaman bu dersin önemi bir kez daha karşımıza çıkıyor. Umarım yetkililer ders saatinin artırılması konusunda biz öğretmenlere yardımcı olur”**.

“Size göre bu ders kitabındaki etkinliklerin Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığını sağlama konusunda öğrencilerin duyuşsal alanına hitap eden yönleri var mıdır? Bunlar programdaki kazanımlarla uyumlu mudur?” sorusuna cevap olarak T13 ***“Ders kitabı bu amaca hizmet eder niteliktedir. Ancak ders süresinin kısıtlı olması (2 saat) bu kazanımların tam olarak kazanılmasını engellemektedir”*** diyerek aslında ders kitabının duyuşsal anlamda uygun olduğunu ancak zamanın kazanımları vermek için yetersiz kaldığını ifade etmektedir. T18 de duyuşsal yönü geliştirebilmek için daha fazla zaman vurgusu yaparak ***“Kitaptaki bilgi yükü o kadar fazla ki tartışma yöntemini uygulamaya vakit kalmıyor. Bence öğrencilerin duyuşsal yönünü geliştirmemiz için buna ihtiyacımız var. Ancak bilgilerin üzerinde çok fazla yorum yapamıyoruz çünkü yetiştirmemiz gereken bir müfredat var ve 8.sınıfta bu ders sadece iki saat”*** söyleminde bulunmaktadır. T18 ayrıca kazanımlar verilirken sadece kitaba bağlı kalınmaması gerektiğini savunarak ***“Öğretmen faktörü kritik bir önem taşımaktadır. Çünkü sadece bilgi vererek duyuşsal kazanım elde etmeniz zordur. Bunun yanında öğretmenin yönlendirme ve gayretiyle öğrenci birtakım duyuşsal kazanımlara ulaşabilir. Ancak çoğu zaman öncelikle konuyu yetiştirme derdinde olan öğretmen için duyuşsal yön ikinci planda kalmaktadır”*** tespitini yapmıştır. Çünkü sadece ders kitabındaki bilgileri vermekle duyuşsal kazanımlara ulaşmak pek mümkün değildir. Ancak öğretmen duyuşsal kazanımları verebilmek adına derste fazladan bilgiler verirse bu durumda ders saatini aşabilir.

Azınlık okullarına baktığımızda bu okullarda çalışan öğretmenlerin T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini yetiştirmesi daha da zor görünmektedir. Bir azınlık okulunda çalışıyor olmanın vermiş olduğu bazı ekstra durumların olduğunu anlatan A3 ***“Hem Türk hem Ermeni bayramlarında tatil olduğumuz için yıllık planı yetiştiremiyoruz. Bu nedenle sınav tarihlerimiz aksıyor, yetiştirmek istediğimiz konular yarım kalıyor, birbirimizden ders almak konusunu yetiştirenlerden ders almak zorunda kalıyoruz. Hani tatillerde de Ermeni tatilleri çok uzun bayramları bir hafta, sekiz gün, dokuz gün hafta sonu eklenince tatil oluyor. Tabi biz tatil evet güzel ama okula döndüğümüzde bakıyoruz her şey yarım kalmış. Bu nedenle ben bir ara tatil olmasını istemiyorum diye idareye söylemişim”*** demektedir. Bu sorunun çözümü için A3 ***“Ama sonra kendimce bir yol buldum, bunu yetiştirmenin yolunu. Birinci dönemde hızlı işliyorum konuları, hızlı işliyorum çok soru çözüyorum. Hızlı okuyup soru çözüyorum bu şekilde yetiştirmeye başladım. Ama eski şekilde işleseydim yetiştiremeyecektim yine. Ama yine tatiller az olsa daha da çok pekiştirebilirim konularımızı”*** diyerek bir yol bulmayı başardığını aktarmıştır. Tatillerin okul zamanına denk

gelmesi kaçınılmazdır ancak T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin sekizinci sınıflarda iki saat olması değiştirilebilir. A1 de benzer bir duruma değinerek **“Ayrıca herhangi bir tören, toplantı vb. ders saatlerine denk gelirse programda geri kalınıyor. Okulumuz azınlık okulu olduğu için tatiller fazla bu durum ders konularının yetişmesini zorlaştırıyor. Örneğin; Paskalya tatili bir hafta, yılbaşı tatili bir hafta”** olduğunu belirtmiştir. Özetle hem Türk hem azınlık bayramlarını kutlamaları ve ders saatinin yetersizliği nedeniyle, bu derse giren öğretmenler konuları yetiştirmede sıkıntı çekmektedirler.

İlköğretim kurumları haftalık ders çizelgesinde T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine, bir haftada okutulan birçok dersten daha az süre ayrıldığı görülebilmektedir.²

Görseller

Görselliğin 8.sınıf seviyesinde önemli olduğunun altını çizen öğretmenlere göre bu açıdan ders kitabı yetersizdir. T18 **“Ders kitabımızda dört sayfa kaplayan devletçilik ilkesi bol fotoğraf kullanılarak verilmiştir. Ancak tüm fotoğraflar siyah-beyaz olduğu için öğrencilerin dikkatini çekmede yetersiz kaldığını düşünüyorum. Özellikle sayfa 154’teki fotoğraf çok başarısız, alttaki açıklama olmasaydı ne olduğunu anlamamıza imkan yoktu”** diyerek önemli olanın görsellerin bol kullanılması olmadığına dikkat çekmektedir.

Ders kitabını görseller konusunda A4, **“... görseller amaca hizmet etmiyor, resimler net değil içerikle uyumlu değil”** şeklinde eleştirmektedir ancak tüm görselleri bu kategoriye koymak doğru değildir. Bunun yanında çeşitli görsel öğelerden faydalanmak isteyen ama zaman yetersizliği sebebiyle bunu gerçekleştiremeyen T24 ise **“Görsel bir şey yapamıyoruz ancak doküman gösterebiliyorum. Akıllı tahta var ama internet bağlantımız yok. EBA’ya giremiyoruz. Bazı sosyal bilgiler sitelerinden faydalanyorum. EBA’da anlatım güzel ama uzun ders saati yeterli olmuyor”** diyerek dersinin birden fazla duyuya hitap edecek şekilde ders işlemek istediğinden ancak başaramadığından yakınmaktadır.

Günlük Hayatla İlişki Kurma

Öğretmenlerden bir kısmı, ders kitabındaki bazı ilkelerin günlük hayatla ilişkisinin yeterince verilemediğini ve konuların soyut kaldığını vurgulayarak, bu ilişkiyi kendi çabalarıyla kurmaya çalıştıklarını aktarmışlardır. Atatürkçülük ünitesinin günümüzle ilgisinin kurulamamasını T18 **“Ünite kitapta yaklaşık 41 sayfa sürmekte ve öğretimi 16 ders saatini kapsamaktadır. Bu bağlamda kitapta konu yoğunluğu bakımından en fazla olan ünitelerin**

² Bkz. Ek.2.

başında gelmektedir. Ancak buna rağmen öğrenciler üniteyi anlamakta zorlanmaktadır. Ünitenin günlük hayatla bağlantısının yeterince kurulamaması sorunlardan biridir bana göre” şeklinde ifade etmektedir. A4 ise sosyokültürel güç konusunda “Bu konuyu açıklamada eksik var. Kültürü yukarı çıkarmak gerek diyor kitap ama bilim, sanat, spor, edebiyat, kültür gibi alanlarda birikim ve üretimin olması gerektiğini kavratamıyor.” fikrini savunarak ders kitabının bu konuyu yeterince örnekleyemediğini vurgulamaktadır.

İlkeler

Atatürkçülük ünitesinde geçen ilkeler arasındaki karmaşadan yakınan T16 bu durumu şöyle yorumlamaktadır: *“Atatürkçülük ünitesini işlerken kitapta tespit ettiğim sorunların en başında bazı ilkelerin net ilişkilendirmeleri hala günümüzde yapılmamasıdır. Bazı inkılaplar işte mesela ne diyelim Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu mesela bu açık milliyetçilik ilkesidir biz bunu ilişkilendirdiğimiz sürece. Ama Harf İnkılabı bugün hala tartışma konusu. Türk Harf İnkılabı çocuklar anlatırken biz genelde milliyetçilik ilkesiyle ilişkilendiriyoruz ama işte öğrenciler bunu henüz şey yapamıyor. Neticede bu inkılap yabancı bir ülkeden ülkemize devşirilerek kazandırılmış. Ve günümüzde milli bir alfabe oluşturulmuş. O konuda eksiklikler var”.* Aynı şekilde A1’e göre de *“Bir diğeri de bazı inkılaplarla ilkeler birleştirilirken bazı benzerlikler öğrenciyi yanıltabiliyor. Dikkati dağınırsa eğer hemen başka bir konuya geçebiliyor. Ya da başka bir konuya giriyor. Örneğin: halkçılık ve milliyetçilik. Bunları ayırırken zorluk çekiyoruz. Çünkü öğrencinin aklı şurada. Eğer eşitlik varsa tamam milliyetçilik de olabilir bu halkçılıkla ilgili bir algı var. Bazı ilkelerle ilgili sıkıntı olmamasına rağmen bu iki ilke genelde karıştırılıyor. Kavratırken özellikle altını çizdirerek bunları öğretmeye çalışıyoruz, anlatmaya çalışıyoruz ancak yine de zaman zaman sanıyorum kullanılan dille de ilgili bu algılamakta zorlananlar olabiliyor. Ama grubun büyük kısmı genel anlamda anlıyor, algılıyor”.*

T22’ye göre cumhuriyetçilik ilkesini uygulama esnasında da problemler vardır. T22 görüşlerini şöyle açıklamaktadır: *“Örneğin “Evetçi” grubun “Hayırcı” gruba, “Hayırcı” grubun “Evetçi” gruba saygı duymadığı, demokrasinin temeli olan farklı siyasi görüşlere hazır olmadığını gösterdiğini düşünüyorum”.* Bu açıklamayla T22, kitabın verdiği kazanımların tam gerçekleşmediğini, farklı görüşlere saygı duyma konusunun toplum tarafından yeterince anlaşılammış olduğunu ifade etmektedir.

Bazı ilkelerin yeterince ifade edilemediği ve bu durumun karmaşaya yol açtığını anlatan öğretmenlerden T19 *“Atatürk milliyetçiliğini öğrencilere kavratmakta zorluk*

çekiyorum. Örneğin; 148.sayfasında kitabın “...dili, dini, ırkı ne olursa olsun ben Türküm diyen herkes Türk’tür.” diye belirtiliyor. Yine “Milli birlik ve beraberliğimizin güvencesi olan bu kaynaştırıcı anlayış Anayasamızın 66.maddesinde “Türk Devleti’ne vatandaşlık bağıyla bağlı olan herkes Türk’tür.” hükmüyle ifade edilmiştir. Bunu söylediğimde örneğin öğrencinin biri şöyle söylemişti: “Bir Alman, Türk vatandaşı olunca Türk mü oluyor?” Bir başkası “Türk olmak bu kadar kolay mı?” diye sordu” şeklinde bir anısından bahsetmiştir. Milliyetçilik ilkesi üzerine eleştiri yapan A4 “Din, dil, ırk farkı gözetmeksizin vatandaşlara eşit haklar sunduğunu iddia eden kitap, azınlıkların bazı haklardan yoksun olduklarının farkında değil” demektedir.

Bunun yanında ders kitabındaki laikliği de eleştiren A4 “Laikliğin olduğu bir ülkede insanların dinlerini özgürce yaşayabileceği vurgulanıyor ama dinsizlerle ilgili bir ibare yok” yorumunda bulunmaktadır.

Öğrenci Seviyesi

Ders kitabındaki hazırlık çalışmalarını eleştiren T6 “Hazırlık çalışmaları soruları ünite öncesi sorulardan çok ünite sonu değerlendirme soruları gibi duruyor. Soruların öğrencilerin düzeyinin üstünde olduğunu düşünüyorum” demektedir.

Görüşme yapılan azınlık okulu öğretmenleri ders kitabındaki bazı kavramların, öğrenciler tarafından anlaşılmasının zor olması üzerinde önemle durmuşlardır. Bu öğretmenlerden biri olan A1’e göre “Öncelikle bazı kavramlarla ilgili sıkıntılarımız var. Çünkü bazı kelimelerin farklı olması öğrenciyi zorluyor”. Yine bir azınlık okulunda çalışan A2 ise “Kitaptaki genel sorunlar burada da kendini göstermektedir. Ben kitabın genelinde öğrencilerin bugün yabancı kaldığı kavramların bulunduğunu, bunlarla ilgili özel bir çalışmanın yapılarak daha anlaşılır kılınmasının gerekliliğini düşünüyorum. Kavramlar anlaşılmayınca konunun bütününe anlaşılmasında da sorun çıkmaktadır” demektedir. Ders kitabının seviyesi belirlenirken hata yapıldığını belirten A3 bu durumu “Hani sanki üniversite kitabı okuyor gibiyiz” şeklinde yorumlamaktadır. Örneğin “Bağnazlık kelimesi yerine taassup kelimesini kullanması öğrencinin konuyu anlamasını zorlaştırıyor” (A4). Bununla beraber “Alıntılarda çok fazla eski sözcük geçiyor. Öğrencilerin günlük hayatta pek duymadıkları bu sözcükler, anlamalarını güçleştirebiliyor, sadeleştirilebilir” diyen T8 aslında Türk okullarında da durumun pek farklı olmadığını anlatmaktadır. Tüm bunlara bakarak ders kitabında geçen kavramların anlaşılmasının hem Türk hem azınlık okullarında bir sorun teşkil ettiği çıkarımı yapılabilir.

Ders kitabındaki anlatımın öğrenci seviyesine göre ağır kaldığını belirten bazı öğretmenler, kitabın çok bilgi verme gayretinin öğrencileri yorduğunu belirtmişlerdir. Ders kitabındaki konuların öğrencinin ilgisini çekmemesinin sebebini A3 *“Çok fazla sıkıcı bir anlatım oluyor. Ders kitabındaki tek şey sıkıcı bir anlatım olması. Çok fazla gereksiz sözler var onların arasından bilgileri biz seçerek alıyoruz. Daha net, kısa, öz, günümüzle bağlantılı olabilir. Ve çocuklar çok sıkılıyor bu konuda”* şeklinde belirtmektedir. A4 ise *“... konular içinde çok fazla bilgi verilmeye çalışılıyor ve bunu verirken konudan sapıyor, öğrencinin anlaması zorlaştırıyor”* demektedir. Ders kitabındaki *“Konular çok uzun tutulmuş”* (T3) fikrine katılan T21 *“Öğrenci hazır toparlanmış bilgi istiyor ancak kitabımız buna uygun değil”* tespitinde bulunmuştur. Ardından konu anlatımlı bir test kitabını gösteren T21, örnek olarak bir ilkenin yaklaşık bir sayfada özetlendiğini fakat ders kitabımızda ise bu bilgiyi almak için öğrencinin birkaç sayfa okuması gerektiğini söylemiştir. Sözlerini şöyle sürdüren T21 *“Okulda öğretmek için kitap uygun ancak sınav mantığına hazır değil. Öğrenci bilgiyi alabilmek için sayfalarca kitap okuyor”* dedikten sonra *“Biz dersane miyiz okul muyuz?”* diyerek bir sorgulamada bulunmuştur.

Atatürkçülük ünitesinin ders kitabındaki anlatımını eleştiren T12 bu durumu şöyle açıklamaktadır: *“Atatürkçülük ünitesi Atatürk İlke ve İnkılap Tarihi dersi için hem en kolay hem de en zor ünite unvanını taşır. En zordur çünkü kitap o kadar sıkıcı ve o kadar yoğun ve soyut cümlelerle anlatmak istediğini anlatmaya çalışır ki öğrenciler çok zor bir konuyla karşılaştıklarını sanırlar. En kolaydır çünkü kitap içeriğine bağlı kalmadan ilkelerin hepsini çok kolay bir şekilde öğrencilere kavratılabilirsin. Bu da gösteriyor ki ünite işlevini yerine getiremiyor. Niye? Çünkü sıkıcı, soyut ve ziyadesiyle uzun. Ayrıca bu uzunluk Teog için hiçbir şey ifade etmiyor”*. Ders kitabını eleştirenlerin yanında T13 *“Çalışma kitaplarındaki etkinliklerin kazanımlarla örtüşmemesi ve öğrenciyi oyalayıcı olduğunu düşünüyorum”* (T13) şeklindeki yorumuyla çalışma kitaplarının da bekleneni veremediğini aktarmaktadır.

T20 bu konuda *“İlkeleri düz metin olarak verdiği için çok soyut kalıyor. Somutlaştırma kısmında sıkıntı var”* yorumunda bulunmaktadır. T20’ye katılan T10 da *“Atatürkçülük ünitesi işlerken sorunlar mesela şu olabiliyor: Sürekli Mustafa Kemal’in sözleri var ama çok böyle 8.sınıftan öte biraz daha lise gibi görüyorum açıkçası soruları çünkü kavrayamıyor. Yani örnek veriyorum Mustafa Kemal’in bir sözünü diyelim ki milletle ilgili bir sözünü söylediğimde konunun direktman milliyetçilik olduğunu kavrayabiliyor. Bu da biraz daha hani lise müfredatına kaymış gibi sanki. Biraz daha*

ağır hani 8.sınıf çocuğunu düşünülmemiş gibi geliyor bana açıkçası. Yani onu çünkü ben sorduğumda Mustafa Kemal'in sözünde ne kastediliyor? bir iki çocuk anca çıkıyor hani sorunun cevabını verebilen. Onun için genel itibariyle sorunun cevabı gelmiyor hocam. Onu söyleyebiliriz” diyerek öğrenci seviyesinin gözetilmediğini savunmaktadır. Bununla beraber bilgi kirliliği sebebiyle T17 **“Öğrencilerin çevreden ve sosyal medyadan olumsuz etkilenmesi”** konusunda dikkatli olunması gerektiğinin altını çizmiştir.

TEOG

8.sınıf öğrencilerinin her dönem girdikleri TEOG sınavının dersin işleniş yönünü etkilediği tartışılmaz bir gerçektir. Öğrencilerin ve öğretmenlerin TEOG üzerinde fazla yoğunlaştığını bu yüzden T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin asıl vermek istediği kazanımları veremediklerini belirten T16 **“İnşallah çocuklar TEOG'a yönelik bu konuları öğrenirler ama bizim amacımız bunları hayatın tamamına yaymalarını yani Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun başlangıcından günümüze kadar ve halen devam eden bir süreç olduğunu düşünerek bunları biz öğrenmesi gerektiğini düşünüyoruz. Ve o yüzden sadece TEOG odaklı İnkılap Tarihi dersinin olması da biz öğretmenlere zorluklar yaşatabiliyor. Neticede çünkü kısa kısa bilgiler vermek zorunda kalabiliyoruz”** demektedir.

Ders kitabının Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığını sağlama konusunda, öğrencilerin duyuşsal alanına hitap eden yönlerini programdaki kazanımlarla uyumlu bulan T8 **“Ancak öğrenciler daha çok “TEOG'da soru olarak nasıl gelir?” kısmıyla ilgilendiği için önemi biraz azalıyor gibi. Ayrıca ders saatine göre içerik çok yoğun olduğundan işin içine meraktan çok kaygı giriyor”** demektedir. TEOG ile ilgili T5 ise **“Ders kitabının kazanımlara ve TEOG sınavına çok uygun olmadığını düşünüyorum. Ancak resimlerin ve bazı metinlerin farkındalık konusunda öğrencilere katkı sağlayacağı görüşündeyim”** yorumunda bulunmuştur.

Duyuşsal anlamda ders ve çalışma kitaplarının yetersiz bulan T20 **“Etkinlikleri yaptırmıyorum, çalışma kitabı değersiz. TEOG sınavı yüzünden olayın teknik yönüne eğiliyoruz, duyuşsal olarak yetersiz kalıyoruz”** ve T23 **“Kazanımlar ile etkinlikler arasında uyumsuzluklar olabiliyor. Çalışma kitabında yoruma dayalı, ya da çıkarıma dayalı sorular güzel ancak, TEOG için test vb. etkinlikler olmalı”** şeklindeki yorumlarıyla TEOG yüzünden bilişsel alanın duyuşsal alanın önüne geçtiğini aktarmışlardır.

4.4. ÖNERİLER

Bu konuda ilk olarak yirmi dört yıllık öğretmen olan T24'ün, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin değişmesini talep ettiği görülmektedir. Dersin kaldırılarak eski sistemin geri gelmesini dersin sınırlarını belirleme açısından önemli gören T24, *“Milli tarih, mili coğrafya olarak eski usul olsa daha iyi olur. Ne işlediğimiz belli olur, konu arasında birlik yok. Bu dersten nefret etmeye başladım. Çok sık oynama yapıyor konularla bu da bütünlüğü bozuyor, biraz daha yüzeysel anlatmak zorunda kalıyoruz, çocuklar sıkılıyor”* şeklinde fikir beyan etmiştir.

Görüşme yapılan öğretmenlerin diğer önerilerini başlıklar halinde toplamak mümkündür.

Ders Kitabının Düzenlenmesi

T23 *“Konuların dağınık olması öğrencilerin konuyu tam olarak kavramalarında sorun yaratıyor. (Din Kültürü kitabını inceledim 6.sınıf bu ders kitabında olduğu gibi kavram haritaları ve araştırma soruları olmalı.) Ayrıca bu konu işlenirken Türk inkılabı konusunda diğer ülke kitaplarında nasıl bahsedildiği kısa notlar halinde verilebilir”* diyerek ders kitabındaki konuların düzenlenmesi gerektiğinden bahsetmektedir. Üniteler arasındaki bazı ilişkisel sıkıntıları çözümlenmek adına ise T6, *“Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar ünitesinde ilkeler çerçevesinde inkılapları işleyip daha sonra 5.ünitede (Atatürkçülük ünitesi) ilkeleri işlemek çok doğru değil. İlkeler inkılaplardan önce anlatılmalıdır. Genel bir fikir oluşturulmalıdır”* yorumundan sonra *“... bir başlık altında toplanılmalıdır. İlkeler önce bütün anlatılmalı sonra parçalara bölünmelidir. Bütün-parça-bütün ilişkisi kurulmalıdır”* (T9) tavsiyelerinde bulunmaktadır.

Atatürkçülük ünitesinin düzenlenmesi gerektiği fikrine katılan T9 *“Atatürkçülük ünitesi işlenilmesinde genel başlık altında bilgiler verilmelidir. Sonrasında alt başlıklara ayrılmalıdır”* fikrini savunmaktadır. T12 ise *“Ünitenin yerinin kesinlikle değişmesi gerekli. 1.üniteye dahil edilerek ya da 1.üniteden sonra ayrı bir ünite şeklinde verilmeli. Öğrencinin yapılan inkılapların hangi ışıkla ve mantıkla yapıldığını o konuları işlerken bilmesi açısından bu değişiklik şart”* derken aynı zamanda *“Konu içeriğinin sadeleştirilmesi, belirsiz ifadelerin netleştirilmesi, öğrencilerde hiçbir karşılığı olmayan konuyu daha zengin göstermek adına kullanılan ifadelerin ayıklanması”* sayesinde gereksiz ve kafa karıştırıcı unsurların yok edilmesini istemektedir.

Atatürkçülük ünitesi içerisinde ilkeler dışında “Atatürkçülük”, “Atatürk’ün Düşünceleri Nasıl Oluşturdu?”, “Milli Güç Unsurları”, “Atatürk İlkelerinin Amaçları ve Ortak Özellikleri”, “Atatürkçülüğün Temel Esasları”, “Modern Türkiye’nin Doğuşu”, “Atatürk: Mazlum Milletlerin Kahramanı” ve “Atatürk’ün Mirasçıları” adında sekiz konu daha bulunmaktadır. T15 bu durumu eleştirerek “... *daha o konular biraz toparlanabilir. İlkeler öncesi ve sonrası konular. Onlar çok uzun olunca çocukların kafaları karıştığını ve biraz koşturduğunu düşünüyorum. O konular birleştirilebilir*” demektedir. T18 de benzer görüşler ileri sürerek “*Atatürkçülük ünitesinde toplam on dört konunun bulunması öğrencileri ve biz öğretmenleri yorduğunu düşünüyorum. Daha derli toplu bilgiler ve şemalar kullanılarak ünitenin özetlenebileceğine inanıyorum*” açıklamasında bulunmuştur. Atatürkçülük ünitesine bazı bilgileri eklemek gerektiğini ifade eden A4 “*Atatürk’ün fikirlerinin oluşmasında Fransız İhtilali’ni ve Türk yazarları vermesinin yanında J.J.Rousse ve Montesqueu gibi Fransız aydınlanmacıları da verip Atatürk’ü nasıl etkilediği de anlatılmalıydı*” yorumunu getirmektedir.

Atatürkçülük bölümünün düzenlenmesini isteyen bazı öğretmenlere göre, ünite içindeki konu başlıklarının yanı sıra konuların içeriğinin de yeniden yazılması gerekmektedir. Atatürkçülük ünitesinin içinde bulunan konuların düzenlenmesi gerektiği ile ilgili T15 “*Beşinci soruda Atatürkçülük ünitesiyle ilgili öyle ben gözüme çarpan bir sorun tespit etmedim. Yalnız şöyle bir şey düşündüm ilkelerden önce birkaç Atatürkçülükle ilgili konu var ve ilkeleri anlattıktan sonra Atatürkçülükle ilgili birkaç konu var bunların bazılarının birbiriyle çok yakın olduğunu düşünüyorum. Bunlar belki birleştirilebilir. İlkelere geçmeden önce Atatürkçülüğü tanıtan konularla sonraki konuların birleştirilebileceğini düşünüyorum. Fazla onların tekrara düştüğünü düşünüyorum*” önerisinde bulunmaktadır. Atatürkçülük ünitesini içerisindeki bu sorunları ortadan kaldırmak için T1 “*İlkelerin ilişkilendirilmesinde daha sistematik bir yol izlenebilir. ... ilişkilidir çünkü sorusunun çok sorulduğu ama bütün ilişkilendirmelerin yapılmadığı ortaya çıkmakta. Tablo-şema, liste yöntemleri daha akılda kalıcı olmakta*” demektedir.

Cumhuriyetçilik ilkesi içerisinde ise A2 “... *milli mücadelenin kazanılması ve cumhuriyetin kurulmasında emeği geçen diğer kahramanlarımıza daha fazla yer verilmesi gerektiğini düşünüyorum*” demektedir. Bunun yanında ilkeler verilirken çeşitli güncellemeler yapıp bilgilerin doğru aktarılması gerektiğine inanan T19 “*Devletçilik ilkesinin günümüzde artık uygulanmadığını belirtilmesi gerekir. Konular daha gerçekçi bir şekilde anlatılabilir. Örneğin, Atatürk’ün “Ne mutlu Türk’üm diyene.” özdeyişinin dönemin şartlarında göz*

önünde bulundurulması tarihsel derinliğine göre anlatılması daha doğru olur. Bu durumda öğrenci “Ne mutlu Arabım.” deme ihtiyacı hissetmez. Halkçılıkla ilgili olarak kılık kıyafet inkılabı daha farklı bir şekilde anlatılmalı” demektedir. İnkılapçılık ilkesinin daha uygun bir şekilde anlatılması için T22 ise *“Ders kitabını Çoklu Zeka Kuramı’na göre güncellenme”* tavsiye etmektedir. Teknoloji çağını yaşıyor olmak ders kitabının getirilerini de sorgulamaya sebep olmaktadır. Artık tek bilgi kaynağı ders kitabı olmayan öğrencilere yeni, alışılmadık bilgi ve görsellerin sunulması önemli görülmektedir.

Dersin Süresi

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersini öğrencilerine daha iyi aktarmak isteyen öğretmenlerin karşısına ders saatinin yetersizliği problemi çıkmaktadır. Bu sıkıntıyı yaşayan A3 *“Ders saatleri çok az. Sosyal dersi için de az, İnkılap Tarihi dersi için de çok az. Vatandaşlığı kaldırdılar geçen sene o da İnkılap dersi yapabiliyorlardı. Haftada 1 ders Vatandaşlık vardı hani. İnkılap yapmadılar Vatandaşlığı 4.sınıfta bir ünite konusu olarak aldılar. Ben istiyorum ki İnkılap Tarihi dersi daha çok olsun. Haftada 3 saat, 4 saat bile olabilir İnkılap Tarihi. 2 saat çok az, konu çok, ders az, yetişmiyor”* demektedir. Bu ifadeden hareketle A3’ün kaldırılan Vatandaşlık ders saatinin, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine eklenmesi beklentisinde olduğu ortaya çıkmıştır. T8 de *“Üniteye ayrılan süre daha uzun olmalı. Haftada iki ders saati yeterli olmuyor”* yorumunda bulunmaktadır.

Zamanın yetersiz olması nedeniyle, öğrenciler tarafından anlaşılmayan konulara açıklık getirmek giderek sıkıntılı bir hal alırken öğretmenlerin işi de zorlaşmaktadır. Bu konuda T23 *“Konuyu kavratılmak için ders saatinin en az 3 olması gerekiyor. Yıllık plana göre geri kalıyoruz. Dolayısıyla amaç ve nitelikleri kavratmada eksiklikler oluyor”* demektedir. T24 ise *“Görsel bir şey yapamıyoruz ancak doküman gösterebiliyoruz. Akıllı tahta var ama internet bağlantımız yok. EBA’ya giremiyoruz. Bazı sosyal bilgiler sitelerinden faydalanyorum. EBA’da anlatım güzel ama uzun ders saati yeterli olmuyor”* diyerek dersini farklı duylara hitap edecek şekilde işlemek istediğini ancak bunu gerçekleştiremediğini anlatmaktadır. Aynı şekilde zaman yetersizliğinden ötürü *“Ekstra kitap okutuyoruz”* (T20) şikayeti de gelmiştir. *“Ders sayısı mutlaka artırılmalı, içerik azaltılmalı çünkü biz anlatıma dayalı bir ders olduğumuzdan karşılıklı konuşmaya dayalı bir ders olduğumuzdan çok yetersiz. Anlatım derslerinde uzun tutulmalı. Vatandaşlığı aldılar İnkılapa vermediler. Dört saat olmalı en az”* diyen T24, derslerini tartışmacı bir yöntemle işleyecek zaman bulamadığından yakınmaktadır.

T10 ise bu konuda *“Hocam bir sorunu söylemek istiyorum ders saatiyle ilgili. Yani artık bu değerlendirilirse”* şeklinde söze başlayıp *“Biraz daha kazanım azalmış. Ama ben kazanım azalmasından çok şeyi istiyorum hani olması gereken sorunun o olduğunu düşünüyorum ders saati çok az. En az 4 saat (olmalı) çünkü neden? Bir Türk evladının yani madem Atatürk ilke ve inkılaplarını çocuklara yansıtabileceksek özellikle 4 saat olup en azından çocuklara bunu çok somut örneklerle, filmlerle, videolarla daha çok böyle ayrıntılı anlatılabilir. Zamanımız kalmadı açıkçası. Sözel ve kitaptaki bazı görsellerle ders işleniyor. Videodur, filmidir bu etkinlikler olmuyor maalesef çünkü 2 saat kapsam çok fazla, ders saati çok az. Bunu söyleyebilirim”* diyerek diğer öğretmenlerin görüşlerini bir nevi özetlemektedir. Benzer söylemler geliştiren T13 *“Öncelikle 2 ders saati içerisinde bu kadar kazanımın öğrenciye kazandırılması pek mümkün değildir. Öncelikle ders saatinin artırılması gerekmekte, sınıf ortamı yerine müze ve alan gezilerine önem verilmelidir. Sınıfa alanında uzman ya da döneme şahitlik eden misafirlerin davet edilmesi daha yararlı olacaktır”* yorumuyla dersin zevkli ve kalıcı olabilmesi için fazla zamana ihtiyaç duyulduğunu aktarmaktadır. A2 ise bu konuya *“Diğer taraftan konular haftada iki saatte anlatılamayacak kadar uzun. Ya ders saati artırılmalı ya da kitap ve konular haftada iki saate uygun hale getirilmelidir”* şeklinde çözüm sunmaktadır.

İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi sözel bir ders olduğundan uzun ders saatlerine ihtiyaç vardır. Bu sayede ders daha zevkli işlenebilir. T16 bu konuda şu yorumda bulunmaktadır: *“O yüzden ders saati artırılabilir en azından dersimizin konusunu TEOG konusuna kadar yetiştirip geri kalan kısmını tarihsel olaylardan, anılardan, günlüklerden bahsedilme imkanımız olacağını düşünüyorum. Ama şu anki çerçevede sadece bilgi verip geçiyoruz çocuklara. Her ne kadar kurslarda yeterli desteği versek de e kurslara her öğrenci devam etmediğinden dolayı orda bir sıkıntı yaşanıyor”*. T24 ise, *“TEOG bazında işlediğimiz için yüzeysel hızlandırıyoruz. Sonrasında kağıt üzerinde evrakta işlendi gösteriyoruz”* demektedir. Görüldüğü üzere öğretmenlerin ders konularını TEOG’a göre yetiştirmek ile yıllık planın kazanımlarını vermek arasında bocaladıkları bu ifadelerden net biçimde anlaşılmaktadır. Kaldı ki TEOG’un öğrenci başarısını göstermede kriter olamayacağını, T22 gibi *“Merkezi sınavların geçerliliğinin ve güvenilirliğinin olduğu”* fikrini taşımayan öğretmenler de vardır. Bu konuda gereken düzenlemelerin yapılması dersin verimli bir biçimde işlenmesi açısından değer kazanmaktadır.

Görsellik

Görseller, öğrencilere konuları kavratmada oldukça etkili materyallerdir. Bu derste görsel kaynakları kullanmak öğrencilerin algılamalarını kolaylaştırmak adına son derece gereklidir. T3'ye göre bu derste *“Görseller bol olmalı. (CD, resim vb.)”*. Ders kitabını görsel olarak eksik bulan T20 ise kitapla ilgili *“Öğrencilerin seviyesinde değil, soyut, görselliğe hitabı zayıf. Tablo, grafik vb. materyallerle daha çok öğrenme alanına hitap etmesi gerektiğini düşünüyorum”* demektedir. T17 ise *“Görseller artırılmalı, ücretsiz anıtlar her öğrenciye gezdirilsin, Atatürk'ün şahsi eşyaları tanıtılsın”* önerisinde bulunmaktadır.

Öğretmenler arasında ders kitabındaki görsellerin yani fotoğraf, resim, harita, grafik vb. materyallerin artırılması yönünde fikir birliği var denilebilir. Onlara göre ders kitabında hale hazırda bulunan görsellerin de niteliklerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Örneğin, ders kitabındaki konularla ilgili çok bilinmeyen fotoğrafların kullanılması ilgi çekme açısından yerinde olacaktır. Ayrıca yararlanılan fotoğrafların eski ve yeni hallerinin kitapta yer alması öğrencilerin o kişi ya da yerin öncesi ve sonrasındaki değişimlerini görmeleri bakımından olumlu bulunmuştur. Yıllık planın, videolar ve belgesellerin de izletilebileceği şekilde yeniden düzenlenmesi duyuşsal kazanımları verme anlamında da ünitenin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Böylece ders kitabının daha çok bilişsel alana yoğunlaştığı algısı ortadan kaldırılabilir ve öğrencilerde var olabilen önyargılar daha kolay giderilir.

Günlük Hayatla İlişki Kurma

A3, *“Atatürkçülük ünitesini işlerken tespit ettiğiniz sorunlar nelerdir? Ya daha içeriğini daha farklı anlatabilir yani nasıl desem farklı örneklerle anlatabilir, günümüzle bağlantı yapabilir. Çok fazla didaktik tarih öğretimi var yani bilgi verici. Şu yönden eksik günümüzle günlük yaşantıyla bağlantı kurulabilir. Ne bileyim evimizde yaptığımız bir ekonomiyle ilgili bir örnek verilebilir”* diyerek derste sadece bilgi vermek yerine dersin konularıyla günlük hayatın ilişkisinin kurulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Atatürk ilkeleri ile günlük hayattaki bilgilerin eşleştirilmesi, öğrencilerin konuyla ilişki kurabilmeleri adına önemlidir. T10 bu konuda dürüstçe geçmişimizle yüzleşip karanlıkta bir nokta kalmaması gerektiğine inanarak *“... Atatürkçülük ünitesinin daha verimli ve daha etkili işlenebilmesi hakkında bizim tamamen günümüzde yaşanan sorunlarla bağdaştırılabilir. Ya da laiklikle ilgili bakın işte örnek veriyorum mecliste insanların daha önce yapılan gerçekten laiklikle ilgili hatalar var. Yani Müslüman dindar insanların bazı konularda laiklik konusunda devletin 1960'larda darbe sonrasında hani özellikle bazı*

sorunlar yaşıyor. Yani tamam laiklik diyoruz, özgür diyoruz ama bazı burada hatalar yapılmış. İnsanların bazı inançları kısıtlanmış. Hani bu anlatılabilir. Bakın bu böyleymiş ama laiklik aslında böyle değil. Laiklik Mustafa Kemal'in açtığı bir laiklik tamamen özgür bir din anlayışı, serbest bir din anlayışı. Çocuk o taraftan da yaklaşırsa biraz daha bunu kavrayabilir” demektedir. Bu esnada görüşmeci, “Yani yanlış uygulamalardan da bahsedilmesi gerekiyor?” ek sorusunu yöneltmiştir. T10'un bu konudaki fikri şöyledir: *“Günümüzde bizim Türkiye Cumhuriyeti'nde hani 60'larda, 70'lerde veya 80'lerde, 90'larda yapılan uygulamalarda mesela işte ülkemizde bazı laiklik kavramının gerçekten de anlamadıklarını örnek veriyorum anlatılabilir. Bu Atatürkçülük ünitesinin ekstra konularında yer alabilir hocam. İkincisi başkada Atatürk konusu laiklik ve inkılapçılık günümüzdeki olayları örnekleştirilerek verilebilir”*. İlkelerin günümüzdeki yansımalarını görmek adına T14 *“Bu ünite işlenirken öğrencilere verilecek kazanımlara yönelik uygulamalar olmalı. Mesela devletçiliği anlatırken bir devlet bankasından yardım alınabilir. Laikliği anlatırken farklı mezhep ve dinlerden insanlarla diyalog kurulabilir. Halkçılık ilkesi anlatılırken Darülaceze, huzurevleri, hastaneler vb. gezdirilebilir. İnkılapçılık ilkesi anlatılırken “Sen olsaydın” nasıl uygulardın sorusu yeni fikirler oluşturma anlamında yöneltilebilir”* şeklinde görüş belirtmektedir.

Diğer azınlık okullarında görev yapan meslektaşlarından farklı olarak hem azınlık hem Türk okulunda çalışan A4'ün düşünceleri iki tarafı da görmek açısından önemlidir. Ders kitabını madde madde eleştirerek çeşitli çözüm yolları sunan A4, kitabın *“İlk olarak devletçi zihniyetle tek yönlü”* yazıldığını belirterek *“Bilimsel bir dille, iyi bir tarihçi ve sosyolog tarafından yazılması”* gerektiğini ileri sürmüştür. Daha sonra A4, *“İkinci olarak, toplumun her alanındaki halkları gözetmesi, onları da kapsayıcı şekilde dili değiştirilmeli”* demektedir ki bu da kitabın dilinin ayrıştırıcı olduğunu düşündüğünü bizlere göstermektedir. A4, gündemdeki konulara vurgu yaparak *“Ermeni okullarında 1915 olayları, hak ve hürriyetler konusu, eşitlik kavramı, laiklik kavramı konularında tartışmalar”* olduğunu belirterek *“Azınlıklar, Türklerin sahip olduğu bazı haklara sahip olmadığı konu anlatılırken daha da belirginleşiyor ve eleştiriliyor”* tezini savunmaktadır. Bunun yanında *“Kitabın bahsettiği her dine saygı var dese de; azınlıkların inandığı dinlere karşı ülkede saygısızlığın çocuklar farkında”* diyerek A4 aslında ders kitabıyla günlük hayatın birbiriyle uyuşmadığını aktarmaktadır.

Öğrenci Seviyesi

Görüşme yapılan öğretmenler, hazırlık sorularının sayısının azaltılmasını ve soruların öğrencilerin zevkle yapabilecekleri hale getirilmesini önemli görmüşlerdir. Fakat bunun için de *“Önce çocukların okumasını sağlamak gerekiyor. Derse hazırlıklı gelmesini sağlayarak fayda”* elde edilmelidir. Bununla beraber hazırlık sorularının kalitesi de yükseltirse öğrenciler işlenecek konuya daha fazla merak duyarken konulara da rahat güdüleneceklerdir.

Bu konuyla ilgili T16 *“... bu dersi daha verimli işleyebilmek için öncelikle ders kitabının biraz daha çocuğa yönelik olmasını”* istemektedir. Çözüm önerilerini sıralayan T16, *“Zaten konuları biz anlatıyoruz çocuklarla beraber etkileşimli anlatabileceğimiz, kısa kısa notlar alabileceği, cümlelerin çok uzun olmadığı, net kazanıma kazandırmak istediğimiz net ifadelerin olduğu, gerekirse maddelendirilmiş şekilde yani uzun paragraflar halinde değil de çünkü neticede çocuklar okumaktan sıkılıyor. Genelde Atatürk’ün uzun uzun sözleri felan veriliyor onlardan sıkınlık görebiliyoruz. Bunun dışında biraz daha çocuklara görselleri zengin olduğu, kısa kısa ifadelerle ama çocuklara konuyu anlatabileceğimiz, etkinliklerin bol olduğu, özellikle çalışma kitabı etkinliklerinin bol bol soruların olduğu bir ders kitabı ve çalışma kitabı olmasını tavsiye ederim”* demektedir. Ayrıca T16 *“Biraz daha çocuklar somut kalabilecek şekilde belki tablo halinde kitap içerisinde verilmesi daha uygun olabilir. Türk Tarih, Türk Dil Kurumu bünyesinde hazırlanmış olması (gerekir)”* yorumuyla tablo kullanımının önemine de değinerek sözlerini şöyle bitirmektedir: *“Biz gene zaman zaman öğrencilerle beraber Türk Tarih, Türk Dil Kurumlarının bilgi edinme bölümlerine başvuru yapıyoruz. Acaba aklımızda sorular kalmaması açısından ama biz bunları başvuru yapmadan bir de kitaplarda yer alması daha faydalı olacağını düşünüyorum”*.

Öğrencileri etkin kılarak onların Atatürkçülük ünitesiyle ilgili yaşantılarını artırmayı amaçlayan T1 *“Bu üniteyi proje konusu olarak değerlendirip öğrencilerin araştırma raporları ve sunumlarıyla geliştirip işlemekteyiz”* demektedir. Bu yöntemle *“Atatürkçülüğün amaç ve niteliklerinin, düşünce sisteminin amacı ve nitelikleri etkili bir şekilde kavratılarak daha etkili olacağı”* (T2) düşünülmektedir. T22 ise, *“Atatürkçülük felsefesinin ünite olarak verilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Sadece ders kitabına bağlı kaldığında kazanımların havada kaldığı, yaşam tarzı olarak benimsetilmesi gerektiğini düşünüyorum”* diyerek aslında dersin vermek istediği mesajların sadece kitapta kalmasının

onu donuklaştıracağını ifade etmektedir halbuki Atatürkçülük aktif olmayı gerektirir. Ancak TEOG odaklı sistem yüzünden bunu gerçekleştirmek pek kolay görünmemektedir.

T24 *“İlkelerin birbiriyle ilişkisine vurgu yapabilir. Kitaptaki anlatımlar biraz daha çocukların anlayabileceği seviyeye indirilebilir”* ve T14 *“İlkelerin özellikleri verilirken maddeleştirilerek verilebilir”* şeklinde tavsiyelerde bulunmaktadır. T11 de bu konuya değinerek *“İlkeler ve inkılapların eşleştirilmesi konusunda öğrencilerimiz eksik kalmaktadır. Bununla ilgili daha ayrıntılı ve çok örneklendirme yapılabilir”* demektedir.

A2 ise ders kitabının *“Yeterli olduğu kanaatinde”* ancak *“... biraz kısaltılması ve öğrenci seviyesine göre tekrar düzenlenmesi daha iyi”* yorumunda bulunmaktadır. Çünkü A2’ye göre kitap *“8.sınıf, seviye olarak ileri derecede soyut kavramların anlaşılması noktasında problemlidir”* bu yüzden şimdilik daraltılarak verilmesinin *“Lise seviyesinde genişçe ele alınmasının daha uygun”* olduğunu savunmaktadır. Bu görüşe katılan T6’ya göre de *“Kazanımlar çocukların seviyesine göre hazırlanmalı ve azaltılmalıdır”*. T10 ders kitabının seviye olarak ağır olduğuna dikkat çekerek *“İnkılap Tarihi çok yoğun. Hani çok kapsamlı ve çocukların seviyesinin gerçekten de çok aşan bir konu bu. Yani 8.sınıf çocuk çünkü almış Sosyal Bilgilerde rahat konulara 8.sınıfa bir geliyor gerçekten de yani şunu söyleyebiliriz. 8.sınıftaki konuların gerçekten de A’dan Z’ye bilen bir çocuk KPSS yani üniversite standartlarında bir öğrenciye denk diyebiliriz yani. Çünkü gerçekten de kapsam KPSS sorularına bakın bizim kitapta yarısından fazlasını bulursunuz. Hani bu bir gerçektir”* karşılaştırması yapmaktadır. Bu yoruma katılan T6 ise, anlatımın geliştirilmesi adına *“...içeriğin daha da sadeleşmesi gerekiyor. Duyuşsal alana hitap etmesi gerekir”* ifadesinde bulunmaktadır.

Öğrencilerde kalıcı izler bırakabilmek için yaparak-yaşayarak öğrenmelerini gerekli gören öğretmenler bu yaşantıları sağlayabilmek için çeşitli yöntemler önermişlerdir. T23 *“... öğrencinin dikkatini çekmek için farklı etkinlikler eklenebilir”* tavsiyesinde bulunmaktadır. Bu konuda görüşü alınan öğretmenlerden A1 *“... belirli yerlere geziler düzenlenmesi, röportajlar yapılması gibi etkinlikler yapılmasını”* önermekte kendisinin de bunları *“... zaman zaman yapmaya”* çalıştığını anlatmaktadır. Her koşulda bunları yapamadığını belirten ancak sadece ders kitabıyla yetinmemek gerektiği üzerinde duran A1, *“Bu konuda belli altyapısı olan kişilerden yararlanmakta gerekiyor çünkü bu sadece kitapla yapılacak bir şey değil, sonlanacak bir şey değil. Bu konuda gerçekten çok farklı kişilerden ve kurumlardan yararlanmak lazım diye düşünüyorum. Bazen tabi koşullar uygun oluyor ya da olmuyor”*

ama en azından sanal bir gezi bile bazen işe yarayabilir bunu tamamlayabilir diye düşünüyorum” demiştir. Gezi konusunda meslektaşıyla aynı fikirde olan A3 “... eee sınıfta sürekli anlatımdan ziyade ee tarihimizin olduğu yerlere geziler yapılmalı. Mesela bir Topkapı Sarayı’na gidiyoruz sadece belli bölümlerini gezebiliyoruz ya da bir Dolmabahçe Sarayı’na bir çocuklardan, aileler, velilerden izin alarak bu geziyi gerçekleştirmemeliyiz. Milli Eğitim bizi göndermeli, zorunlu gitmeliyiz, Çanakkale’ye zorunlu gitmeliyiz. Daha çok tarihi yerinde görerek yapsak dersi daha iyi olacak” tespitinde bulunmaktadır. T22 de bu sayede “*Ders saati yetmediği için tarihi yerlerin yerinde görerek ve işlenerek öğretimin daha kalıcı*” olacağına inanmaktadır.

Filmler izletmenin bu dersi etkili kılacağını vurgulayan A3 “*Ya görsel olarak yapabiliriz mesela ee savaş mesela bir savaşı anlatıyoruz, o savaşla ilgili görsellerimizde olsa işte farklı internet kaynaklarından seyredebileceğimiz, o savaşı birebir film seyrediyormuş gibi seyretsek mesela. Ben bunu hep düşünmüşümdür ne kadar güzel olur öğrenciliğimden beri”* diyerek tarihimizi anlatan kaliteli yapımlarla öğrencilerin hem ses hem görüntü anlamında kalıcı yaşantılar kazanabileceğini düşünmektedir: “*Atıyorum Malazgirt Savaşı bize bu kareyi canlandırsalar mesela bir Truva filmi var. Biz o Truva Savaşı’nın hiç adını bilmiyorken anlatsalar belki bilmezdik, aklımızdan çıkardı. Truva filmiyle aklımıza kazandı, çok güzel bir filmdi hiç unutmadım mesela. Bir Malazgirt Savaşı olabilir, Çanakkale’yle ilgili filmler çekildi bunlar çok güzel. Bunlardan faydalıyoruz. Kurtuluş filmi var mesela bu da güzel Kurtuluş Savaşı’yla ilgili. Tarihin tarihimizin birçok şeyinde böyle görseller yapılabilir, filmler çekilebilir daha da kalıcı olur. Öyle düşünüyorum okuyarak bir yere kadar aklımız alıyor. 20 dakikadan sonra dikkat dağılıyor ama görsel şeylerimiz daha çok olursa daha kalıcı olur”.* T23 de “*Öğrencinin dikkatini çekmek için çok çaba sarf*” ettiğini belirterek “*Öğrencilerin bir kısmı konuya çok ilgili bir kısmı ise tepkili. Bu konuda belgesel izlemek istiyorum ancak zaman kalmıyor*” diyerek çaresiz kaldığını anlatmıştır.

Bununla beraber T16, öğrencilere birtakım videolar izletmenin ulusal ve uluslararası faktörleri anlamalarında da yararlı olacağına inanmaktadır. Öğretmenlerin sıklıkla kullandıkları EBA’daki videoların zenginleştirilmeye muhtaç olduğunun altını çizerek “*İşte o dönemi anlattıktan o dönemin zorluklarını öğrencilere kafalarına zihinlerine canlandırabileceğimiz, dersi destekleyen işte EBA’nın içerisinde bununla ilgili görseller olursa biz bu konuyu daha faydalı verebileceğimize inanıyorum. Maalesef EBA’da yetersiz bu konuda. Genelde hep öğretmenlerin hazırladığı bazı çalışmaları görmek mümkün. Ama*

EBA'nın da bu konuda biraz daha zenginleştirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Özellikle bu 5.ünitenin anlatımında bize çok fayda sağlayacağını düşünüyorum. Devletçilik ilkesini o yüzden günümüzde kıyaslasa da kafaları karışabilir çocukların ama normalde kitap içerisinde veriliş sırasına göre paralellik var” görüşünü aktarmaktadır. T5 göre ise okullarda akıllı tahtaların yaygınlaşmasıyla beraber kullanımını artan *“EBA videoları ve diğer ders videoları ile anlatım zengin”* bir hale getirilmelidir. Aynı şekilde T11 de *“Ders kitaplarından ziyade EBA'daki konu anlatımı ve etkinliklerin daha kullanışlı, etkileyici ve dikkat çekici olarak yeniden düzenlenmesi faydalı olacaktır”* görüşündedir.

T6 ise *“Drama yöntemi kullanılarak öğrencilerin yaparak-yaşayarak öğrenmeleri, etkin katılımları sağlanmalıdır”* görüşüne hakimdir. Etkin katılımları sağlamak için de *“Öğrencilere eğlenceli araştırma görevleri ve münazara konuları dağıtılabilir”* (T5). Çünkü *“Tek taraflı düz bir anlatım”* (T5) dersi sıkıcı bir hale getirmekten başka bir işe yaramayacaktır. Sunuş yoluna alternatif olarak *“Konu içi öğrenci odaklı etkinlikler tasarlanabilir”* (T12). T21 ise *“Özet bilgi, slayt veriyorum. Gerekli yerlerde film izletiyorum. Akıllı tahta kullanıyorum”* diyerek dersinde çeşitli yöntem ve teknikleri kullandığını ifade etmektedir. Bu yorumlardan özetle *“Dersleri daha zevkli”* (A3) işlemenin gerektiği vurgulanmaktadır.

T4, konuların ayrıntılı açıklamalarla *“O zamanın sosyokültürel atmosferinin yanı sıra, önemli kişiliklerin tanıtılması, farklı fikir, plan ve projelerin”* işlenmesini gerekli görmektedir. Bunu öğrencilerin Nutuk sayesinde en doğru şekilde öğrenebileceğine inanan T16 *“Bu kitapların yanında Atatürk'ün Türk milletine armağan ettiği Nutuk adlı eserini de çocuklara ortaokul düzeyinde her öğrenciye ücretsiz dağıtılması taraftarıyım. Çünkü neticede çocuklar Atatürk'ün sözlerini bizzat kendi kitabından okursa daha etkili olacağını düşünüyorum. Çünkü kitaplarda sanki o başka yerden alınmış gibi veya aradan kaçıyor, gözden kaçıyor. En azından çocuklar evde ortaokul seviyesine uygun Nutuk kitabının da öğrencilerin yanında, ders kitabının yanında verilmesi faydalı olacağını düşünüyorum”* şeklinde görüş belirtmiştir. Atatürkçülüğün amaç ve niteliklerini kavratması açısından ders kitabının geliştirilmesi gerektiğini ifade eden öğretmenlerden T4, derslerde eğitimin gerekliliği üzerine yoğunlaşılması gerektiğine inanarak *“Yalnız Tevhid-i Tedrisat kanunu, eğitimin günümüzdeki yeri ve önemi iyi işlenmeli”* demektedir. T5 ise bu kavratmayı sağlamak için Mustafa Kemal ATATÜRK'e ağırlık verilmesi gerektiğini savunarak *“M. Kemal'in kitaplarına, örnek aldığı (etkilendiği) yazar ve kişilere, bütünüleyici ilkelere ve etkilendiği olaylara daha fazla yer verilebilir”* ifadesinde bulunmaktadır.

“Atatürkçülüğün daha verimli ve etkili işlenebilmesi için Atatürk’ün hayatından örnek olaylara yer verilmesi daha etkili” (T7) olabilir. Yalnız T8 bu konuda dikkat edilmesi gereken bir hususu şöyle belirtmektedir: *“Atatürkçülük ünitesini öğrencinin anlayabilmesi önemli. Atatürk ile ilgili öğrencinin okulda aldığı bilgilerle, aile veya başka ek eğitim kurumlarında aldığı girdiler birbiriyle çelişkili olabiliyor. Bu da maalesef sıkıntı yaratabiliyor. Ön yargı, şüphe inkılaplara sahip çıkma konusunda öğrencilerde farklı derecede etki ediyor”*. Bu yüzden öğretmenlerin, öğrencilerinin öğrenme ortamına hangi bilgilerle geldiğine dikkat etmesi faydalı görülmektedir. Atatürkçülük ünitesinin geliştirilmesi için diğer öneriler şu şekilde sıralanmıştır: *“Konuyla ilgili sorular daha net olabilir. İlgi çekici anekdotlar, olaylar, bilgiler verilebilir”* (T8), *“Atatürkçülük konuları işlenirken kavramların öğretilmesinde sıkıntılar var (milli egemenlik-mili bağımsızlık-topyekün mücadele vb.) gibi. Bu konuların anlatıldığı bölümde farklı bir öğretim tekniği kullanılabilir. Atatürk’ün fikirleri ve sözleri daha belirgin örnekler olarak yazılmalı”* (T14).

Ders kitabı yazarlarının ve öğretmenlerin kendilerini pek geliştirmediklerini savunan T22 ise düşüncelerini şöyle aktarmaktadır: *“Kitap yazan kişiler 50 yaş üstü ve kendini güncellememiş kişiler olmamalı. EBA’ya kazanım testleri yazan grubun soruları TEOG’a uygun değil, öğrenciyi ezberle yönlendirdiğini düşünüyorum. Ölçme değerlendirme konusunda öğretmenlerin hizmetiçi kurs alması gerektiğini düşünüyorum. Öğretmenlerin Türk Tarih ve Türk Dil Kurumları’nın daha sık kullanmasını istiyorum”*. Bu ifadeden yola çıkarak T22, ölçme ve değerlendirme konusunda hem ders kitabı yazarlarına hem de ders sunan öğretmenlere bazı görevler düştüğünü anlatmaktadır.

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi, modern Türkiye Cumhuriyeti'nin doğuşunu etkili bir biçimde öğretmeyi hedeflemektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin bel kemiği olan Atatürkçülük ilkeleri, bu dönemin anlaşılması adına öğrencilere en iyi şekilde aktarılmalıdır. Bu amaçla araştırmada Atatürkçülük ünitesinin işlenişine dair öğretmen görüşleri ders kitabı bağlamında tespit edilmek istenmiştir. Açığa çıkarılmak istenen sadece bu ünitenin öğretilmesindeki sorunlar değildir. Görüşülen öğretmenlerin kullanılan ders kitabının etkililiğini çok yönlü tartışması, ünitenin yıllık planına uyabilme derecesi ve ünitenin daha başarılı bir biçimde anlatılması için önerileri ortaya koyabilmek amaçlanmıştır. Bu sebeple araştırmada belirlenen dört alt problem için katılımcı öğretmenlere on dört yarı yapılandırılmış soru yöneltilmiştir. Türk ve azınlık okullarında çalışan öğretmenlerin cevaplarında çok belirgin bir ayırım gözlenmemiştir.

Kitabın geneli ile ilgili görüşlerde, öğretmenlerin bir üniteye bağlı kalmadan ders kitabıyla ilgili genel eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Tüm ders kitabını ilgilendiren bu kısımda; hazırlık çalışmaları, görseller ve ölçme/ değerlendirme yer almaktadır. Elde edilen verilere göre, ünitelere girişte hazırlık çalışmalarını yaptırmanın birçok öğretmen için pratik ve yararlı bir faaliyet olarak görülmediği anlaşılmıştır. Ayrıca bu bölümdeki soruların, öğrenci seviyesinde olmadığı, öğrencilerin ilgisini çekmediği düşünüldüğünden hazırlık çalışmaları kimi durumda zaman kaybı olarak görülebilmektedir. Bazı öğretmenler kısıtlı ders süresi boyunca hazırlık çalışmalarıyla oyalanmak istemediklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla bu bölümün, hazırlık çalışmalarının asıl işlevi olan hazırbulunuşluluğu sağlamada çok etkili olmadığı tespit edilmiştir.

Ders kitabında görsellerin iyileştirilmesi gerektiği birçok öğretmen tarafından belirtilmiştir. Çünkü kitapta bolca bulunan fotoğraflar ile resimler nitelik ve öğreticilik yönünden eksik görülmektedir. Özellikle harita, tablo vb. görseller açısından yetersiz bulunan ders kitabının, bu doğrultuda zenginleştirilmesi beklenmektedir. Bunun yanında bazı öğretmenler resimleri sadece TEOG'da sorulma ihtimali nedeniyle incelediklerini ifade etmiştir. Fakat bunun doğru bir yaklaşım olduğu söylenemez. Çünkü resimler sınavda sorulma ihtimaline bakılmaksızın etkili şekilde kullanılması gereken materyallerdir. Derslerinde belgesel, video vb. hem görsel hem işitsel malzemeler kullanmak isteyen öğretmenlerin karşısına ise ders süresinin yetersiz olması sorunu çıkmaktadır.

Ölçme değerlendirme bölümlerinde öğrenciye yöneltilen soruların, içerikle uyumlu olsalar dahi bazı eksiklikler barındırdıkları anlaşılmaktadır. Örneğin; ders kitabında soru sayısının yetersizliği sebebiyle kapsam geçerliliği tam sağlanamamaktadır. Ayrıca klasik alışlagelmiş soru tarzlarının yanı sıra eğlenceli soru tarzlarının (bulmaca gibi) olmaması da eksiklikler arasında gösterilebilir. Çalışma kitabının da bu konuda bir çözüm sunmadığı bazı öğretmenler tarafından vurgulanmıştır.

Atatürkçülük ünitesinin yıllık planla bağlantısının tespit edilmesi adına, öğretmenlere ders kitabı ile yıllık planın Atatürkçülüğün amaç ve niteliklerini kavratması açısından örtüşüp örtüşmediği sorulmuştur. Yıllık plan, öğretim yılı süresince ders vermekle yükümlü olunan sınıflarda, program uyarınca belli üniteleri ya da konuları hangi aylarda yaklaşık olarak ne kadar zamanda işleyeceklerini gösteren, duruma göre zümre öğretmenler kurulu veya şube öğretmenler kurulu tarafından ortak hazırlanarak ders yılı başında okul yönetimine verilen çalışma planı olarak tanımlanabilir. Bu yönüyle, yıllık plan belirli bir zaman diliminde öğrencilere belli beceri ve alışkanlıkları kazandırmaya hedefler (Arslan, 2012, s.77). Bu bağlamda yıllık plan, öğretmenlerin bir ders dönemi boyunca hızlarını ayarlamaları sağlayan bir kılavuz niteliği taşımaktadır.

Atatürkçülük ünitesini yıllık plana göre uyumlu bulan öğretmenlerin aksine, bu uyumun sadece görünüşte olduğunu iddia eden öğretmen yorumları da alınmıştır. Bu iddiayı savunan öğretmenlere göre; teoride var olan durumun uygulama esnasında uygulanabilirliği sorun olabilmektedir. Fakat kazanımlar sınıf defterlerine hafta hafta sanki hiç uyumsuzluk olmuyormuş gibi işlenmektedir. Gerçekte yıllık plandaki kazanımları ders kitabıyla gerçekleştirmek her zaman mümkün olamamaktadır. Öğretmenler işleyişi tam olarak yaptıklarını iddia etseler dahi kazanımlar fazla, ders süresi ise kısıtlıdır. TEOG'a kadar olan konuları yetiştirmekte azami çaba sarf eden öğretmenleri, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin haftada iki saat olması da çok olumsuz etkilemektedir. Özellikle yıllık plandaki duyuşsal kazanımları ders kitabıyla ve bu çok kısıtlı ders süresince verebilmek en zor olan kısım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öğretmenlerin Atatürk ilkeleriyle ilgili görüşlerini alabilmek adına, öğretmenlere bu altı ilkeyle alakalı içinde kazanımların yer aldığı sorular yöneltilmiştir.

Cumhuriyetçilik ilkesiyle ilgili soruda, hem Türk hem azınlık okullarındaki birçok öğretmenin olumlu yorumlarda buldukları görülmektedir. Görüşme yapılan birçok öğretmen, gerek seçim gerek referandum gibi demokratik uygulamaların hayatımızda sıkça

yer almasının, bu ilkenin anlaşılmasında etkili olduğunu vurgulanmışlardır. Bunca yıllık cumhuriyet hayatı bir toplumun değişmesini ve o değişmeyi kendisinin yaratabilmesini ve o bilince ulaşabilmesini bizlere göstermektedir (Ortaylı, 2018, s.282). Ancak bazı öğretmenler, ders kitabını, bu bilinci vermede, cumhuriyete adım adım nasıl gidildiğini net bir şekilde açıklamada yetersiz bulmuşlardır. Bu durumun düzeltilmesi halinde bu ilkeyle ilgili büyük bir problem kalmayacaktır.

Milliyetçilik ilkesinde öğretmenlerin yorumları arasında birtakım farklılıklar tespit edilmiştir. Türk ve azınlık okullarında, ders kitabındaki içeriğin milliyetçilik ilkesiyle milli birlik ve beraberliği verebildiğini savunanlar vardır. Ancak özellikle “Ne mutlu Türk’üm diyene!” ifadesinin öğrencilerin tarafından doğru anlaşılmadığı için ders kitabındaki milliyetçilik bölümünü yetersiz gören öğretmenler de bulunmaktadır. Bu birbirine zıt görüşler ders kitabında milliyetçilik kısmının yeniden ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Yıllık planda Atatürk’ün “Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir.” özdeyişi halkçılık ilkesinde yer almaktadır. Ancak bazı öğretmenler bu özdeyişi milliyetçilik kapsamında ele almayı tercih etmişler ve öğrenciler tarafından Türk milleti kavramının doğru anlaşıldığını söylemişlerdir. Bir kısım öğretmen, Türk kavramının ırkçılık gibi algılanması yüzünden bu özdeyişi anlatmada sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Özdeyişi halkçılık kapsamında ele alan öğretmenler ise, bunu eşitlik kavramıyla anlatmışlardır. Ancak eşitlik kavramının da anlaşılmadığı durumlar görülmüştür. Dolayısıyla bu ilkenin anlatımında başarı oranının değişkenliği fazla olmuştur.

Devletçilik ilkesindeki yorumlara bakıldığında, bu ilkenin artık uygulanmıyor oluşunun öğrenciler üzerinde olumsuz bir etki yarattığı anlaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin uluslararası, ithalat-ihracat gibi bazı kavramları anlamakta güçlük çektiği de görülmektedir. Bu da öğrencilerin konuyu anlamaları adına hazırbulunuşluklarının yetersiz kaldığını ispatlamaktadır.

Laiklik ilkesiyle ilgili elde edilen öğretmen görüşlerinde, bazı öğrencilerde bu konuyla ilgili önyargıların bulunmasının, bu konunun yeterince anlaşılmasını engellediği tespit edilmiştir. Ders kitabının bu önyargıların giderilmesinde yardımcı olduğunu ileri süren öğretmenlerin yanında bu yorumlara katılmayan öğretmenler de bulunmaktadır. Bu konuda Türk ve azınlık okulu öğretmenleri ikiye ayrılmaktadır.

İnkılapçılık, güncelliğini hala koruduğu için öğrenciler tarafından anlaşılması kolay ilkelerden biri olduğu görülmektedir. Ancak bu konunun ders kitabında iki sayfayla özetlenmesi ve görsel anlamda yetersiz kalması öğretmenlerin eleştirisi konusu haline gelmiştir. Bazı öğrencilerde önyargılar da barındıran bu ilkenin, ders kitabında çok özet bir şekilde yer alması önyargıları gidermede başarılı olamamasına neden olmuştur.

Etkinliklerin Atatürk ilke ve inkılaplarına sahip çıkma ve devamlılığını sağlama durumu ve bunların kazanımlarla uyumunun sorulduğu soruya gelen cevaplardan, birçok öğretmenin sıkıntı yaşadıkları anlaşılmıştır. Çünkü bu konu bilişsel alandan ziyade duyuşsal alanı ilgilendirmektedir. Ancak öğretmenlerin büyük çoğunluğu duyuşsal olarak ders kitabını uygun görmediklerini söylemişlerdir. Bilişsel alana ve TEOG sınavına yoğunlaşan ders kitabı, bazı öğrencilerdeki önyargıları kaldırmaya da yetmemektedir. Bu konuyla ilgili T19'un ***“Öğrencilerimiz genel olarak önyargılı geliyorlar. Doldurulmuş bir vaziyetler. Konuyla ilgili bilgili olan olmayan kişilerin yorumları çocukların ön hazırlığını olumsuz etkiliyor. Kitaplarımızda da her şeyin hatasız ve dört dörtlük yaşanmış gibi anlattığımız için öğrenciler duyuşsal bağ kurmakta zorlanıyorlar”*** yorumu örnek olarak verilebilir. Dolayısıyla günlük hayattan edindiği yanlış bilgilerle okula gelen bazı öğrenciler, ders kitabındaki anlatımla çelişkiler yaşayabilmekte, bu yüzden de ilke ve inkılaplara sahip çıkma potansiyeli gösterememektedirler. Bu konuyla ilgili çeşitli etkinliklerin yaptırılması ve olası önyargıların giderilmesi önem arz etmektedir.

Görüşme yapılan öğretmenler, ders kitabındaki içeriği “Atatürk ilkelerinin modern Türkiye'nin kuruluşu ve gelişmesindeki yerine ve önemine inanır.” ifadesini kazandırması bağlamında genel olarak başarılı bulmuşlardır. Bu konuda öğrencilerin modern hayatın getirilerini günlük hayatta kolayca fark edebilmeleri de önemli bir faktördür. Öğretmenlerin doğru yönlendirmeler yapmaları sayesinde, bu konunun anlaşılmasına büyük problemlere rastlanılmadığı görülmektedir.

Öğretmenlerin “Atatürkçülük” ünitesi hakkında gözlemlendiği sorunlarda, bazı ortak görüşler etrafında birleştikleri anlaşılmaktadır. Yani görüşülen öğretmenlerden pek çoğu aynı sorunları yaşamışlardır. Ünitenin bilişsel ve duyuşsal kazanımları etkili bir şekilde veremediğinden yakınan pek çok öğretmen bu noktada birçok sebep ileri sürmüşlerdir. Görüşülen öğretmenlerin karşılaştıkları kimi sorunları, kendi çabalarıyla gidermeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Ayrıca bu öğretmenlerin farklı kaynaklar kullanarak kazanımlara ulaşmada istekli oldukları da belirlenmiştir.

5.2. ÖNERİLER

Görüşme yapılan öğretmenlerin ders kitabıyla ilgili birçok problem yaşadığı bulgular kısmında uzun bir şekilde irdelenmiştir. Yoluk (2010) da ders kitaplarında hem içerik hem görsel tasarım problemleri olduğundan bahsetmiştir. Bu problemlerden biri Ginesar (2017)'in belirttiği gibi içeriğin yoğun ve metinlerin uzun olması konusudur. Bu bağlamda öğretmenlerin sadece ders kitabına bağlı kalmamaları gerektiği ortaya çıkmaktadır. Yoksa ders sıkıcı bir hal alabilir. Öğretmenlerin derslerini birinci elden kaynak kullanarak yapılandırıcı bir anlayışla işlemeye çalışması, etkili bir yöntem olarak görülebilir. Ancak öğretmenler genellikle bu tür çalışmalara yabancı kalmakta ve ders kitabı dışına çıkmadan derslerini geleneksel biçimde işlemektedirler. Birinci elden kaynak; geçmişten günümüze orijinal olarak gelen her türlü belge ve eşya olarak tanımlanabilir (Açıklan, 2018, s.77-78). Özellikle bu dersin en önemli birinci el kaynaklarında olan Nutuk'un kullanması oldukça faydalı görülmektedir. T16'nın "*...çocuklar Atatürk'ün sözlerini bizzat kendi kitabından okursa daha etkili olacağını düşünüyorum*" yorumunda belirttiği gibi Nutuk okuyan öğrenciler konuları daha rahat kavrayacaklardır.

Ders kitabındaki görseller dersi verimli işlemek adına yeterli görülmemektedir. Tüzün (2008) ders kitabında fotoğraf, karikatür, tablo, kavram haritası gibi görsel materyallere bol miktarda sıkça yer verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Görüşme yapılan birçok öğretmen de yorumlarında bu konuya değinmişlerdir. Ancak önemli olan çok sayıda görsel değil, nitelikli görsel kullanımının sağlanmasıdır. Çünkü fazla miktarda görsel öğrencilerin dikkatini dağıtabilir ve onları asıl konudan uzaklaştırabilir.

Arslan 2010'da yaptığı çalışmada öğrencilerdeki kavram yanlışlarının nedenini araştırmış, bunda; öğretmenlerin, öğrenci ve öğretmen özelliklerinin, eğitim-öğretim ortamının, eğitim durumlarının, sosyo-ekonomik çevrenin ve ders planı gibi faktörlerin etkili olduğunu belirlemiştir. Görüşme yapılan Türk ve azınlık okullarındaki öğretmenler, öğrencilerinin geldikleri çevrenin dersteki kavram yanlışlarını artırdığını tespit etmişlerdir. Burada en önemli nokta bu yanlışları kaldırmada ders kitabının yetersiz kaldığının ortaya çıkmasıdır. Bu anlamda ders kitabı düzenlenirken kavram yanlışları üzerinde durulmalı hatta öğretmenlerden alternatif fikirler alınmalıdır. Çünkü birçok kavram yanlışlığının varlığı dersin işleniş esnasında açığa çıkmakta ve öğretmenler tarafından düzeltilmektedir.

Diğer bir sorun Gencer (2007)'in üzerinde durduğu gibi bilişsel alana ait amaçların gerçekleşmesinin, duyuşsal alana ait amaçların önüne geçmesidir. Fakat bu dersle ilgili

duyuşsal kazanımların verilmesi için etkili bir eğitim ortamı sağlanması gerekmektedir. Elde edilen verilerle, haftada iki saat olan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin hem bilişsel hem duyuşsal kazanım vermeye elverişli olmadığı anlaşılmıştır. Bu sebeple dersin süresi mutlaka artırılmalıdır. Bunun yanında gezi-gözlem yapmak bu ünitenin hatta dersin kavranması adına şüphesiz büyük bir etki yaratmaktadır. Kahramanoğlu (2014) da Atatürkçülüğün öğrenciler tarafından yeterince benimsemesi ve duyuşsal kazanımların güçlendirilmesi adına gezi-gözlem yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak her zaman gezi yapabilme olanağı bulunamaz. A1'in de dediğı üzere ***“Bazen tabi koşullar uygun oluyor ya da olmuyor ama en azından sanal bir gezi bile bazen işe yarayabilir”***. Gelişen teknolojiyle beraber sınıfa gezi ortamını getirmek artık mümkün olabilmektedir. Online geziler veya sanal turlar öğrencilerin bilgisayar ve internet destekli olarak sınıf içinden ilgili gezi yerini görmesini sağlayan gezilerdir (Açıkalın, 2018, s.57). Akıllı tahtaların yaygınlaşması ile birlikte artık bu tarz geziler sınıf ortamında da yapılabilir. Ancak bu sanal geziler için yıllık planda mutlaka yer açılmalıdır. Bu tarz öğretim yöntemleri sayesinde, hem ders verimli bir şekilde işlenebilir hem de üst düzey bilişsel ve duyuşsal kazanımlar elde edilebilir.

Dönmez, Yazıcı ve Demirez 2016'da yazdıkları makalede; belirli strateji, yöntem ve tekniklerin uygulanmasının, etkili bir öğrenme-öğretmen ortamı için önemli olduğunu aktarmışlardır. Çalışmada görüşlerine başvuru olan öğretmenler, öğrencilerinin kolay ve zor anladığı ilkeler olduğu belirtmişlerdir. Bu bağlamda anlaşılması zor olduğu tespit edilen ilkeler için farklı yöntem ve teknikler işe koşulmalıdır. Ders kitabı da bu yöntem ve tekniklere uygun hale getirilerek düzenlenmelidir. Bunların yanında ders kitabını desteklemesi beklenen çalışma kitapları da yeniden ele alınmalıdır. Yıldırım (2014) da çalışma kitaplarının verimli kullanılmadığını savunmaktadır.

Bunların yanı sıra ders kitabında Atatürk'ün hayatına daha çok vurgu yapılmalıdır. Çünkü ilkokul hatta anaokulundan beri öğrencilerin aşına oldukları bir konu olan Atatürk'ün hayatı özellikle Atatürkçülük ünitesi ile ilişkilendirilirse, öğrenciye yeni ve soyut bir konuya giriş yapıyor gibi gelmeyecektir. Öğrenciler eskiden beri bildikleri bir konunun biraz genişletilmiş halinin işlendiğini gördüklerinde kaygı seviyeleri de düşecektir.

Atatürkçülük ilkeleri kapsamında önerileri ise şöyle sıralanmak mümkündür:

5.2.1. Cumhuriyetçilik İlkesi

Cumhuriyetçilik ilkesinin, diğer Atatürk ilkelerine nazaran daha kolay anlaşıldığı tespit edilmiştir. Araştırma yapılan Türk ve azınlık okullarında görevli öğretmenlerin büyük bölümü öğrencilerinin, günümüzde rahatlıkla izlenebilen getirileri sayesinde cumhuriyet hayatını en iyi şekilde kavradıklarını aktarmışlardır. Cumhuriyetçilik ilkesinin daha iyi anlaşılması adına, Nutuk gibi birinci el kaynaklara daha fazla yer verilebilir.

5.2.2. Milliyetçilik İlkesi

Milliyetçilik ilkesi üzerine, görüşme yapılan azınlık okullarındaki bazı öğretmenler, öğrencilerinde Türk milletine aidiyet duygusunun tam gelişmediği saptamışlardır. Buna azınlıkların Türkiye Cumhuriyeti'ne yaptığı katkıların ders kitabında tam anlatılmaması sebep olabilir. Örneğin, “Atatürk’ün milliyetçilik ilkesinden yola çıkarak milli birlik ve beraberliğin önemine inanır.” kazanımını daha etkili verebilmek için, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı’nda cephede düşmana karşı kahramanca savaşan azınlıklarımıza da yer verilebilir. Çünkü ders kitabında azınlıklarımızın vatanın kurtulması adına yaptıkları mücadelenin anlatımı eksik kalmıştır. Tüm bunlar da ders kitabında milli birlik ve beraberliğin tam aktarılamamasına neden olmaktadır. Bu yüzden Atatürk’ün milliyetçilik ilkesinin, ders kitabında doğru bir şekilde anlatılması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca milliyetçilik kavramının ırkçılık anlamına gelmediğinin kitapta ısrarla vurgulanması gereklidir, çünkü bu konudaki yanlış algılamalar halen devam etmektedir.

5.2.3. Halkçılık İlkesi

Halkçılık ilkesi hakkında, azınlık okullarında olumlu ortak bir görüşün hakim olmadığı tespit edilmiştir. Özellikle eşitlik konusunda yer verilen tartışmalarda ders kitabının yetersiz kaldığı durumlar gözlenmektedir. Bulgular kısmında “Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir.” özdeyişi üzerinden elde edilen verilere göre, bazı öğretmenlerin bu konuyu net bir şekilde öğrencilerine aktaramadıkları ortaya çıkmıştır. Özellikle Türk vatandaşı olup farklı milletlere mensup öğrencilerin bu konuyla bazı sıkıntılar yaşayabilmesi olasılık dahilinde görülmüştür. Bu bölümde kullanılan söylemin daha kapsayıcı olması ve içeriğin yeniden yazılması önerilebilir. Aynı zamanda azınlıklarımızı sanki ülkemize faydası dokunmayan bir topluluk gibi ve genelde sadece savaşlarla ilgili bölümlerde yer verilmesi düzeltilmelidir. Tüm vatandaşlar eşit kabul edildiği halde, bunu göstermek adına sadece halkçılık kısmının değil, tüm 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabının

azınlıkları kapsar şekilde daha hassas yazılması gerekmektedir. Yahudi, Rum ve Ermeni vatandaşların ülkemize yaptığı katkılar da içerikte vurgulanabilir. Örneğin: Atatürk'ün imzasını yaratan ve önemli dil çalışmaları nedeniyle soyadı Atatürk tarafından Dilaçar olarak verilen Agop DİLAÇAR'dan bu kısımda bahsedilebilir.

5.2.4. Devletçilik İlkesi

Devletçilik ilkesinin benimsenmesi, herhangi bir siyasi veya ideolojik eğilim değil, tamamen devrin pratik koşullarından doğmuştur (Lewis, 2011, s.383). Bu yüzden devletçiliğin hangi şartlardan doğduğu ders kitabında açıkça belirtilmelidir. Bez, şeker, un vs. gibi acil tüketim ihtiyaçlarına yönelik sanayileşmenin niçin devlet tekeli altında yürütüldüğü daha net verilmelidir (Ortaylı, 2018, s.373). Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde devletçilik ilkesinin kavram karmaşası nedeniyle öğrenciler tarafından çoğu kez anlaşılamadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin özellikle ithalat ve ihracat, ulusal ve uluslararası kavramlarını karıştırdığı belirtilmiştir. Tanınmış şirket veya kurumlardan somut örnekler vererek bu kavramların daha sağlıklı anlaşılması sağlanabilir.

5.2.5. Laiklik İlkesi

Tüm dünyadaki ders kitaplarını inceleyen George Eckert Enstitüsü'ne göre, ders kitapları önyargıyla savaşmak, çoğulculuğu bir fayda olarak sunmak, inançları ifade etme hakkına saygıya dayalı karşılıklı anlayışı teşvik etmek için ortak değerleri ve insan haklarına dayanan standartları yüceltirken dini çeşitliliği tanıtmalıdır (UNESCO, 2017, s.9). Ancak görüşme yapılan bazı öğretmenlere göre, incelenen ders kitabı, laikliği daha çok devlet politikası olarak vermekte çeşitli dinlerin varlığıyla ilgili güncel örnekler vermemektedir. Halbuki günlük hayatta bu ilke çokça tartışılmaktadır. Laiklik konusu anlatılırken azınlıklarımızın farklı dinlere sahip olduğu ancak bu durumun toplumda bir ayrım yaratmadığının altı çizilmelidir. Önyargıların yoğunlaştığı ilkelere biri olan laikliğin ders kitabında, tüm dinlere saygı duyan ve akıl ile bilimin önderliğini kabul eden bir ilke olduğuna daha çok vurgu yapılmalıdır.

5.2.6. İnkılapçılık İlkesi

İnkılapçılık, öğrencilerin kolayca anladıkları bir ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. Çağdaşlaşma ve yeniyi çağrıştırdığı için öğretmenler günümüzden örneklerle bu ilkeyi rahatça işleyebilmektedirler. Ancak öğrencilere sunulacak olaylar dikkatli seçilmeli ve öğrencilerin inkılapçılığın mantığını kavramaları sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Açıklalın, M. (2018). *Araştırmaya dayalı sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Yeni İnsan.
- Alpargu, M., Özçelik, İ., & Yavuz, N. (2003). *Atatürk ilkeleri ve Türk inkılap tarihi*. Ankara: Gündüz.
- Arıkan, R. (2011). *Araştırma yöntem ve teknikleri*. Ankara: Nobel.
- Arslan, M. (2012). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Arslan, N. & Aydın, N. (2012). *Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi*. Ankara: Grafiker.
- Arslan, S. (2010). *İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde kavram yanlışlarına ilişkin öğretmen görüşleri* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 253980)
- Atatürk, M.K. (1969). *Nutuk*. Cilt II. Türk Devrim Tarihi Enstitüsü. İstanbul: MEB.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*. (1997). Cilt II. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ateş, T. (1986). Resmi İdeoloji ve Atatürkçülük. *Cumhuriyet ansiklopedisi* (s.612). Ankara: Yeni Türkiye.
- Baştürk, S. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Vize.
- Berg, L. & Lune, H. (2015). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (H. Aydın, Çev.) Konya: Eğitim.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. & Akgün Ö. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Çelebi, M. (2011). *Türk inkılap tarihi*. İstanbul: Özal.
- Demirel, Ö. & Kıroğlu, K. (2006). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem.
- Dönmez, C. & Yazıcı, K. (2008). *T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi*. Ankara: Pegem.

Dönmez, C., Yazıcı, K. ve Demirez, G. (2016, Haziran). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ders çalışma yaklaşımlarının incelenmesi, *International Online Journal of Educational Sciences*, 8 (2), 227-239.

Ekiz, D. (2003). *Eğitimde araştırma yöntem ve metodlarına giriş*. Ankara: Anı.

Gencer, A.İ. & Özel, S. (2011). *Türk inkılap tarihi*. İstanbul: Der.

Gencer, H. (2007). *İlköğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde amaç gerçekleştirme başarısına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 206587)

Ginesar, Ö. (2017). *8.sınıf Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürkçülük ders kitabına yönelik sosyal bilgiler öğretmenlerinin algı ve tutumlarının belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 481278)

Giritli, İ. (2003). *Atatürkçülük nedir?* İstanbul: Cem.

Glesne, C. (2015). *Nitel araştırmaya giriş* (A. Ersoy, P. Yalçınoğlu, Çev.) Ankara: Anı

Gül, M. (1995). *Türk inkılap tarihi*. Ankara: Barış.

Güler, A., Halıcıoğlu, M.B. ve Taşğın, S. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Kahramanoğlu, Ş. (2014). *İlköğretim 8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinin Atatürkçülük ünitesinin işlenişinde karşılaşılan sorunların öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi Aydın örneği* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 350950)

Kaymakçı, S. & Er, H. (2009, Bahar). Türk İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük konularının öğretimi üzerine yapılan tezlerin analizi, *CTAD Yıl 5, Sayı 9, 168*.

Kaynar, R. (1986, Mart). Atatürkçülük. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt:11, Sayı:5*

Kili, S. (1995). *Türk devrim tarihi*. İstanbul: Yaylacık.

Kocatürk, U. (1986). Atatürkçülük ve Atatürk ilkeleri. *Cumhuriyet ansiklopedisi* (s.602). Ankara: Yeni Türkiye.

Lewis, B. (2011). *Modern Türkiye'nin doğuşu*. Ankara: Arkadaş.

Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev.) Ankara: Nobel.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1982). *İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumlarında Atatürk İnkılap ve İlkelerinin Öğretim Esasları Yönergesi*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (1989). *Ortaokullar İçin Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük III*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2006). *İlköğretim T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük (8.sınıf) dersi öğretim programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2012). *Milli Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği*. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm> adresinden edinilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2016). *2016-2017 eğitim öğretim yılı 8.sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi konu ve kazanımların çalışma takvimine göre dağılım çizelgesi*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Ortaylı, İ. (2018). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*. İstanbul: Kronik.

Özden, Y.G. (2003). *Atatürk ve Atatürkçülük*. İstanbul: İleri.

Öztürk, Ç. (2011). *Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi*. Adana: Serdar.

Parmaksızoğlu, İ. (1988). *Ortaokul Türkiye Cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük*. İstanbul: Milsan.

Patton, M.Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün, S.B. Demir, Çev.) Ankara: Pegem.

Pingel, F. (2003). *Ders kitaplarını araştırma ve düzeltme rehberi Unesco* (N.Elhüseyni, Çev.) İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Saban, A. & Ersoy, A. (2017). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. Ankara: Anı.

Safran, M. (2012). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem.

Sönmez, V. & Alacapınar, F. (2013). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.

Tangülü, Z., Tosun, A. ve Kocabıyık, B. (2014, Aralık). Ortaokul 8.Sınıf İnkılap Tarihi Ve Atatürkçülük Konularının Öğretiminde Karşılaşılan Sorunların Sosyal Bilgiler Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (2), 234-235.

Tanrıöğen, A. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı.

Türk Dil Kurumu. Büyük Türkçe Sözlük.
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b2ea8a8801319.33340183 adresinden edinilmiştir.

Türker Tekin, N. (2003). *Anahatlarıyla Türkiye Cumhuriyeti tarihi*. İstanbul: Seçkin.

Tüysüz, S. (2016). İlköğretim 8 Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ders kitabı. Ankara: Tuna.

Tüzün, H. (2008). *İlköğretim 8.sınıf TC. inkılap tarihi ve Atatürkçülük ders kitabında (MEB Yayınları) Atatürkçülük bölümünün görsel materyallerle öğretilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 218893)

United Nations Educational Scientific Cultural Organization [UNESCO]. (2017). *Making textbook content inclusive: a focus on religion, gender and culture*. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Ulusoy, K. (2014). *Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi ile Atatürkçülük konularının öğretimi*. Ankara: Pegem.

Ural, S. (2012). *Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi*. Ankara: Grafiker.

Yaşarbaş, V.E. (1984). *Türk inkılap tarihi*. İstanbul: Afşin.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yıldırım, F. (2014). *8.sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler öğretmenlerince değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 361661)

Yoluk, Ü. (2010). *1981 Türkiye cumhuriyeti inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi programı "Türk inkılabı bölümü" amaç/davranışlarının kazanılmışlık düzeyi (Tarsus ve Kastamonu örneği)* (Yüksek lisans tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 264353)

EKLER

Ek-1: Araştırma İzinleri

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.5016567

12/04/2017

Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) 03.04.2017 tarihli dilekçe.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tek. Gn Md. 07.03.2012 tarih ve 3616 sayılı 2012/13 nolu gen.
c) Millî Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 11.04.2017 tarihli tutanağı.

İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Ebru KESKİN'in "Sekizinci Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi, Atatürkçülük Ünitesinin İşlenişine İlişkin Öğretmen Görüşleri" konulu tezi kapsamında, ilimiz Şişli, Esenler, Fatih, ve Bakırköy ilçelerinde bulunan ortaokullarda görev yapan T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine giren öğretmenlere; görüşme soru formunu uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının; söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.**

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ömer Faruk YELKENCİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
12/04/2017

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0ba9-ed3d-36e8-9059-8ed3 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.5077894

13.04.2017

Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

Sayın: Ebru KESKİN

İlgi: a) 03.04.2017 tarihli dilekçeniz.
b) Valilik Makamının 12.04.2017 tarih ve 5016567 sayılı oluru.

"Sekizinci Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi, Atatürkçülük Ünitesinin İşlenişine İlişkin Öğretmen Görüşleri" teziniz hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve söz konusu talebiniz; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının uygulanması**, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini rica ederim.

Harun TÜYSÜZ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden cbd8-44cc-31e8-b026-09a7 kodu ile teyit edilebilir.

Ek-2: 2016-2017 Eğitim Öğretim Yılında İlkokul ve Ortaokul Haftalık Ders Çizelgesi

İLKÖĞRETİM KURUMLARI (İLKOKUL VE ORTAOKUL) HAFTALIK DERS ÇİZELGESİ

DERSLER		SINIFLAR							
		İLKOKUL				ORTAOKUL			
		1	2	3	4	5	6	7	8
ZORUNLU DERSLER	Türkçe	10	10	8	8	6	6	5	5
	Matematik	5	5	5	5	5	5	5	5
	Hayat Bilgisi	4	4	3					
	Fen Bilimleri			3	3	4	4	4	4
	Sosyal Bilgiler				3	3	3	3	
	T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük								2
	Yabancı Dil		2	2	2	3	3	4	4
	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi				2	2	2	2	2
	Görsel Sanatlar	1	1	1	1	1	1	1	1
	Müzik	1	1	1	1	1	1	1	1
	Oyun ve Fizikî Etkinlikler	5	5	5	2				
	Beden Eğitimi ve Spor					2	2	2	2
	Teknoloji ve Tasarım							2	2
	Trafik Güvenliği				1				
	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım					2	2		
Rehberlik ve Kariyer Planlama								1	
İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi				2					
ZORUNLU DERS TOPLAMI		26	28	28	30	29	29	29	29
SEÇMELİ DERSLER	Din, Ahlak ve Değerler	Kur'an-ı Kerim (4)				2	2	2	2
		Peygamberimizin Hayatı (4)				2	2	2	2
		Temel Dinî Bilgiler (2)				2	2	2	2
	Dil ve Anlatım	Okuma Becerileri (1)				2	2		
		Yazarlık ve Yazma Becerileri (4)				2	2	2	2
		Yaşayan Diller ve Lehçeler (4)				2	2	2	2
	Yabancı Dil	İletişim ve Sunum Becerileri (1)						2	2
		Yabancı Dil (Bakanlar Kurulu Kararı ile Kabul Edilen Diller) (4)				2	2	2	2
	Fen Bilimleri ve Matematik	Bilim Uygulamaları (4)				2	2	2	2
		Matematik Uygulamaları (4)				2	2	2	2
		Çevre Eğitimi (1)						2	2
	Sanat ve Spor	Bilişim Teknolojileri ve Yazılım (2)						2	2
		Görsel Sanatlar (Resim, Geleneksel Sanatlar, Plastik Sanatlar vb.) (4)				2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Müzik (4)				2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
		Spor ve Fizikî Etkinlikler (Alanlara Göre Modüller Oluşturulacaktır) (4)				2/(4)	2/(4)	2/(4)	2/(4)
Sosyal Bilimler	Drama (2)				2	2			
	Zekâ Oyunları (4)				2	2	2	2	
	Halk Kültürü (4)				2	2	2	2	
	"Şchrimiz ..." (1)				2	2	2	2	
	Medya Okuryazarlığı (1)						2	2	
	Hukuk ve Adalet (1)						2	2	
Düşünme Eğitimi (2)						2	2		
Seçilebilecek Ders Saati Sayısı						6	6	6	6
SERBEST ETKİNLİKLER		4	2	2					
TOPLAM DERS		30	30	30	30	35	35	35	35

ÖZGEÇMİŞ

KİMLİK BİLGİLERİ:

Adı - Soyadı: Ebru KESKİN

Doğum Yeri: Şişli / İSTANBUL

İLETİŞİM BİLGİLERİ:

Mail: ebrukeskin86@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

Plevne Yabancı Dil Ağırlıklı Lisesi (2000-2004)

İstanbul Üniversitesi (Lisans, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, 2004-2008)

İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa (Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Eğitimi, 2013-2018)

İŞ DENEYİMİ:

Sosyal Bilgiler Öğretmeni (Şanlıurfa – Viranşehir, Şölenli Ortaokulu)

Sosyal Bilgiler Öğretmeni (İstanbul – Fatih, Hattat Rakım Ortaokulu)